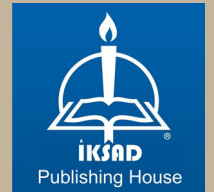

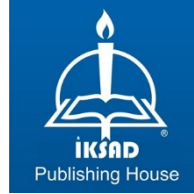
ANADİL EDİNCİ TEMELLİ İKİNCİ DİL ÖĞRENİMİ: MINİMALİST MODEL

Dr. Öğr. Üyesi Emrullah ŞEKER

ANADİL EDİNCİ TEMELLİ İKİNCİ DİL ÖĞRENİMİ: MİNİMALİST MODEL¹

Dr. Öğr. Üyesi Emrullah ŞEKER*

*Bitlis Eren Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitlis, Türkiye,
emrullahseker@yahoo.com

¹ Mart 20-23, 2019, Antalya, Türkiye de “9. Uluslararası Çin’den Adriyetik’e Sosyal Bilimler Kongresi”nde (UÇASB) sözlü bildiri olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş halidir. Bu çalışma TÜBİTAK 3001 ARDEB projeleri 116K759 numaralı proje kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmektedir.

Copyright © 2019 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other non commercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E-mail: iksadyayinevi@gmail.com

kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org.tr

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications - 2019©

ISBN: 978-605-7875-35-8

April / 2019

Size = 16x24 cm

Ankara / Turkey

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. Bilişsel Dilbilim ve Dil Öğrenimi	7
3. Evrensel Dilbilgisi ve Dil Edinimi	13
3.1. İlkeler	19
3.2. Değiştirgenler	24
3.3. Dilbilgisel Özellikler	31
4. Minimalizm ve Dil	32
4.1. Chomsky Minimalizmi ve Minimalist Program	32
4.2. Dil Öğrenimine Minimalist Yaklaşım	38
4.3. Türkçe Ve İngilizce Dilleri İçin Değiştirgenler ve Dilbilgisel Özelliklerdeki Farklılıklar	47
5. Tartışma	57
6. SONUÇ	62
7. KAYNAKÇA	65
8. EKLER	73

1. GİRİŞ

“Galileo’ya göre doğa her zaman en sade ve en kolay kurala uyar” ve “doğa hiçbir zaman az sayıda şeyle yapılacak bir şeyi çok sayıda şey ile yapmaz ” (Chomsky ve Collins, 2001: s.3). *Ekonomi* insanlığın ve parçası olduğu ekosistemin sistem içi diğer varlıklarla olan ilişkisini belirleyen temel bir ölçüttür. Evrimin kuramsal dayanağı olan ekosistemdeki ekonomi “türlerin doğal ortamda gerekli olan donanımlarını geliştirdiği gereksiz olanları ise körelttiği” varsayımını ve buna dair sunulan kanıtları gerekçelendiren bir etkendi (Darwin, 2003). Ekonomi anlayışı diğer bilim adamları arasında da yer buldu. Örneğin Galileo “doğa mükemmeldir, basittir ve boşuna hiçbir şey yaratmaz” derken, Leonardo da Vinci “doğa ekonomiktir” tespitinde bulunmuştur. Kepler “doğa sadeliği sever” derken, Newton da “doğa sadelikten yanadır ve şatafatlı gereksiz işlerden uzaktır” demiştir. Einstein ise “doğanın akla gelebilecek en basit matematiksel fikirlerin gerçekleşmesi olduğunu” ileri sürerek sadeliğin veya ekonominin varlık sisteminin önemli bir metodolojik ilkesi olduğunu anlatmak istemiştir (Boeckx, 2006). Bu bağlamda 20. ve 21. yüzyıllar maliyeti en aza indirmek, gereksiz bileşenleri devre dışı bırakmak ve verimliliği en üst düzeye çıkarmak için farklı teknolojik ve bilimsel alanlarda ekonomi anlayışından büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu ekonomi anlayışı minimalizmin temel yaklaşımını oluşturur. En belirgin yansımaları mimaride, edebiyatta, dilbilimde, eğitimde, müzikte ve sanatta gereksiz olan tüm şekillerin, özelliklerin veya kavramların ortamdaki kaldırılması; teknoloji ve sanayide ise minimum ölçekli ancak

maksimum verimlilikte cihazlar geliştirmek için bir maddenin atomik veya moleküler ölçekte işletilmesi (nanoteknoloji) olarak kendini göstermiştir. Doğal ekonomik sistem içerisinde en son sürüm türlerden biri olduğu varsayılan insanla birlikte gelen dil yetisinin de bu ekonomik mirastan pay aldığı ve sadeleşerek ve gereksiz yapılardan kurtularak daha ekonomik olana doğru evrilmeye devam ettiği halen görgül bir vakadır. Vaka bu olunca yapısal olarak sesçil unsurların dizisel ve dizimsel bileşimleriyle berimsel bir sisteme sahip olan doğal dilin soyut ekonomik yapısı da minimalist yaklaşımdan (Chomsky'nin (1993,1995) Minimalist Programı) payını almıştır. Ancak berimi ekonomik ilkelere göre işleyen ve tek yönlü bir özellik taşımayan dilin bilişi oldukça karmaşık kavramsal karşıtlıklar ve tek yönlü davranışsal veya bilişsel yaklaşımlarla açıklanmaktadır. Oysaki berimi ekonomik ilkelere göre işleyen dilin bilişinin de en az diğer alanlar kadar bireysel insanın en temel dürtülerini törpüleyen ekonomi ilkesi temelinde minimalist bir yaklaşımla tartışılması alana farklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

İkinci dil (D2) ediniminin zihinsel işleyişi ile ilgili yaklaşımlar genellikle bilişsel ve dilbilimsel olarak iki şekilde ele alınır (Ellis, 2008:557). Bilişselciler D2 edinimine süreçler, işleyişler ve taktikler açısından yaklaşırken, dilbilimciler dilbilimsel kurallar, ilkeler ve son zamanlarda giderek artan bir şekilde dilbilimsel evrenseller açısından yaklaşırlar. Bilişsel yaklaşımlar psikolojiye önem verirken, dilbilimsel yaklaşımlar dilbilime önem verir (Ellis, 2008:557). Davranışçı yaklaşımın popüler olduğu 1950'lerin sonunda Noam Chomsky'nin

dilin soyut yapısı ve dil öğrenme yetisinin doğuştanlığını ortaya atması dilin zihin ve beyin araştırmalarında önemli bir kilometre taşıdır. Davranışçıların alışkanlık kazanma süreci olarak tanımladıkları dil öğrenim sürecini Chomsky dilin doğuştan gelen bir öğrenme yetisi ile çevresel etkenlerle belirli bir süreç içinde geliştiğini ileri sürerek açıklamaya çalışmıştır. Chomsky bu kuramında I-dil (içsel dil, soyut dil) ve D-dil (dışsal dil, biçimsel somut dil) karşıtlığını ortaya atarak dilbilim çalışmalarının nesnesini belirlemeye çalışırken aynı zamanda dile ve dilbilgisine bilişsel bir yaklaşımda getirmiştir. Dilin soyut istem dışı öğrenilen bilgi birikimi olan edinci tanımlarken, Chomsky (1995) yapısal betimlemeleri birimleyen yani sonsuz sayıda yapısal betimlemeyi sonlu bir gösterim ve işleme ile I-dili üzerinden ortaya çıkartan bir sistemden” bahsetmektedir (Bozşahin ve Zeyrek, 2000: s.4). Chomsky’nin (1995) Minimalist Programı (MP) gibi bu alanda yapılan daha yeni çalışmalarda bilişim kavramı çok daha önemli bir yer tutmaktadır. D2 Ediniminin bilişsel çalışmaları daha çok ikinci dil öğreniminin bilişsel durumları ve işletimi, edinim zamanlamaları ve dilin öğrenme ile olan ilişkisinin incelenmesini içerir (Robinson ve Ellis, 2008: s.2). Bu çalışmalarda dil edinimi tek başına ikinci dilin bilgisinin nasıl temsil edildiği ve edinildiği açıklayan zihinsel bir süreç olarak görülmektedir (Ellis, 2008: 405). İkinci dil öğrenenler hedef dili anlama ve bu dilde ileti üretme süreçlerinde anadillerinden faydalanma stratejisi uyguladıkları için dil aktarımı da bilişsel bir süreç olarak kabul edilmektedir (Ellis, 2008: 405). Ayrıca dil kullanımına dayalı bilişsel edinim modelleri de genel bilişsel mekanizmalarla daha soyut şekil-anlam ilişkileri ile sonuçlanan genel bilişsel mekanizmalar kullanılarak

D2 bilgisinin girdiden öğrenilebileceğini iddia eder. Dil kullanımına dayalı bilişsel öğrenme modelleri de dil ediniminin girdi odaklı ve deneysel olduğunu varsayar (Robinson ve Ellis, 2008: s.494). Öte yandan doğal dillerin evrensel özellikleriyle ED'ye doğrudan erişim veya değiştirgenlerin ayarlanmasıyla D1 üzerinden dolaylı erişim gibi konular ED temelli dil edinim çalışmalarının odağını oluşturmuştur. Ancak dilbilimciler için İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı (İDK) ve son şekli ile MP ile belirlenen evrensel ilkeler bilişselcilerin kullandığı dillerin evrensel düzenlilik, benzerlik ve ortak özelliklerinden oldukça farklıdır (Ellis, 2008:557). ED odaklı çalışmaların çoğu D1'de bulunmayan ancak D2'de bulunan, D2 girdisinden çıkarılamayacak bir dilbilgisel durumun D2 konuşan bireyin ürettiği yeni dilde gözlemlenebilmesi gibi vakaları çalışmaktadırlar (Ellis, 2008:598). Dil öğrenenlerin D1 ve D2 arasında farklılık gösteren değiştirgenleri ayarlayıp ayarlayamadıkları veya D1'lerinde bulunmayan dilbilgisel özellikleri D2 üretiminde kullanıp kullanmadıkları gibi konular ED temelli dil edinim çalışmalarının cevap aradıkları diğer sorular olmuştur (Ellis, 2008:590). ED'ye erişimin sağlanıp sağlanamaması sorusu dolaylı olarak D1'in D2 ediniminde oynadığı rol ile ilgilidir. Yani ED'ye erişimin bir yolu da D1'dir (Ellis, 2008:625). Bu nedenle de ED araştırmacılarının çalıştığı konulardan biri de D1'in ED ilkeleri ve değiştirgenlerini harekete geçirip geçirmediği ile ilgilidir.

ED tek başına evrensel ilkeler, değiştirgenlerin ayarlanması, edinç, edim, dilbilgisel öğrenme, sözlüksel öğrenme gibi dilin bilgisinin niteliği ve zihinsel durumu ile ilgili dikkate değer bir kuramsal çerçeve

sunsa da “bir edinim kuramı olarak görülmemiştir” (Ellis, 2008). D2 ediniminde ED’nin dil edinimi ve doğuştan gelen dilbilgisi ve dil yetisi kuramları dil öğrenme modelleri geliştirmede genellikle arka planda kalmıştır. D2 edinimi veya öğrenimi alanındaki çalışmalarda evrensel ilkeler ve değiştirgenler gibi dilsel özelliklerin dil öğrenmedeki rollerine çok az odaklanılmıştır. Bunun nedeni özellikle ED’nin sadece D2 girdisi yoluyla erişilebilir olduğu düşüncesidir. Ayrıca dil bilişsel ve kısmen dilbilimsel öğrenme modellerinin yetişkin dil öğrencilerinin bilişsel problem çözme işlemini dil öğrenirken de bastıramadıklarından ED’ye erişimi engellediğini düşünmektedirler (Ellis, 2008:623). ED temelli çalışmaların artık ED kuramlarını ispatlama kaygısıyla dilbilgisi testleriyle veri toplama tarzından ve erişilebilirlik tarzı çalışmalardan evrensel ilkeler ve değiştirgenlerin ayarlanması gibi konularda ikinci dil edinimine doğrudan katkı sağlayacak konulara yönelmesi dil ediniminin bilişsel bir süreçten yetisel bir sürece yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmanın temel amacı mevcut bilişsel öğrenme modellerinin yanında Evrensel Dilbilgisi ve anadil edincinin ilk durum bilgisi olarak yeni bir dil öğrenme ile ilişkisinin zihinsel modelini tartışmaktır. Bu nedenle, bu çalışmada da amaçladığımız gibi, ED çalışmalarında son paradigmalardan biri de D2’nin D1 ve D2 arasındaki farklılıklar ve bu farklılıkların değiştirgen ayarları gereken yapılarda dilbilgisel öğrenme, evrensel ilkelerin işletildiği yapılarda ise sözlüksel öğrenme yoluyla edinimin daha kolay gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini tartışmaktır. Bu çalışmada davranışçı ve bilişsel yaklaşımın ötesinde dil öğrenimi edinim-öğrenim, davranış-biliş, birinci dil-ikinci dil gibi gereksiz karşıtlıklarından kurtulmuş, bireyin

doğuştan getirdiği zihinsel özelliklerle çelişmeyen ekonomi ve sadelik kaygısı taşıyan bir yaklaşımla yeniden açıklanmaktadır. Minimalizm ekonomi, sadelik ve gereksiz tanımlama ve açıklamalardan kaçınan ilkeleriyle sadece MP’de olduğu gibi dilin yapısının ve işleyişinin temsil ve türetimi için değil edinim ve öğrenim çalışmaları içinde ilginç öneriler sunabilecek bir yaklaşımdır. Dilbilim çalışmalarına sözdizimsel yapıların dilbilimsel çözümlenmesinde doğal dillerde olduğu varsayılan, ED ilkelerini evrensellik açısından daha kapsayıcı ancak teknik açıdan daha sade sözdizimsel temsillerle açıklayan ve türetimde gereksiz unsurların ortadan kaldırıldığı bir dil inceleme ve çözümleme yolu sunan Minimalist Programla (MP) girer (Chomsky, 1991; 1993; 1995). Ancak MP’da minimalist yaklaşımla çalışılan nesne kısmen ilgili olsa da tam olarak bu çalışmada amaçlanan minimalist nesne ile aynı değildir. MP’da minimal olması amaçlanan dilin temsili, sözdizimsel ve türetimsel özellikleriyken, bu çalışmada minimal olması beklenen nesne ikinci dil edinim süreçleri, yeni dilsel bilginin niteliği, niceliği ve sıra düzeni ile öğrenmeye etki eden zihinsel işlemlerin özellikleridir. Dolayısıyla bu çalışmanın nihai amacı da ikinci dil edinimi, öğrenimi ve bu edinimin zihinsel süreçlerini kapsayan gereksiz tanımlamalardan ve aşamalardan arındırılarak doğal edinim süreçleriyle uyumlu, evrensel dil ilkelerini yeni bir dil öğrenmenin başlangıç durumu kabul eden minimalist bir öğrenme modelini tartışmaya açmaktır.

Bu bağlamda ilk önce çalışmanın temel içeriği ve amacının anlatıldığı giriş bölümünden sonra ikinci bölümde çağdaş bilişsel ve

dilbilimsel ikinci dil edinim ve öğrenme modelleri ile bu yaklaşımların temel özellikleri tanıtılacak ve tartışılacaktır. Ardından üçüncü bölümde ED'nin dil öğrenim ve edinimi ile ilgili görüşleri aktarıldıktan sonra evrensel ilkeler ve değiştirgenler ile ne kastedildiği açıklanacaktır. Dördüncü bölümde minimalizm, Minimalist Program ve minimalist yaklaşımdan ne kast edildiği ve bu çalışmaya nasıl katkı sağlayacağı tartışılacak ve burada Minimalist Öğrenme Modelinin temel öngörüler ve dayanakları ile açıklanacaktır. Bununla birlikte bu bölümde minimal dilbilgisel öğrenme alanı D1 Türkçe D2 İngilizce örneğinde MP'a göre tanımlanmış değiştirgensel farklılıklarla açıklanacak ve ilk durum dilbilgi ile D1 Türkçe D2 İngilizce durumu için dilbilgisel öğrenme alanının içeriği oluşturulmaya çalışılacaktır. Ayrıca sözlüksel öğrenme ve dilbilgisel öğrenme karşıtlığı açıklanacak ve sözlüksel ilk durum ile sözlüksel öğrenme alanlarına da açıklama getirilecektir. Son olarak tartışma bölümünde Minimalist Model diye adlandırılan Anadil Edinci Temelli İkinci dil Öğrenim Modelinin temel özellikleri, edinim sıra düzeni, aradıl, belirtililik ve zihinsel öğrenme süreçleri ile ilgili varsayımlarla birlikte tartışılacak ve değerlendirilecektir.

2. Bilişsel Dilbilim ve Dil Öğrenimi

Bilişselcilik ya da bilişsel yaklaşım 1960'lardan itibaren psikoloji ve eğitim alanında davranışçılığın yerini almaya başladı. Biliş düşünce ya da bilgiye erişimi ifade derken, bilinç bilgiye erişebilirlik durumunu karşılayan bir kavram gibi kullanılmaktadır. Bununla birlikte bilişsel psikoloji ise bireyde davranış değişikliğine sebep olan bilgiyi edinme,

düşünme, hissetme, öğrenme, hatırlama, karar verme, dil, problem çözme ve yargılama gibi zihinsel süreçlerin en geniş anlamda incelenmesidir (Cüceloğlu, 1991). Bilişsel yaklaşım her hangi bir zihinsel aktivitede algı, hafıza ve düşüncenin işleyiş yollarını anlamaya çalışır. Bireyin bu zihinsel işlevlerle nasıl yeni bilgi edindiğini, çevresini tanıdığını, geçmişini hatırladığını, problem çözdüğünü deneysel yöntemlerle yorumlamaya çalışır. Bu nedenle de bilişselcilik eğitim, dil edinimi ve öğretimi gibi alanlarda öğrenme modelleri ve öğretim yöntemleri için temel bir yaklaşım şekli olmuştur. Bilişselci yaklaşım dil çalışmalarına kaynak gösterilmeye başlamasıyla birlikte dilin öğrenilmesinde davranışların ve alışkanlıkların değiştirilmesinin önemini savunan davranışçı yaklaşımın görüşlerine karşı çıkar. Bilişsel temalı kavramlarda herhangi bir belirsizlik ve kargaşaya yol açmamak için, çalışmamızda kullanacağımız biliş ve bermek köklü sözcükler Bozşahin ve Zeyrek'in (2000) tanımladığı şekliyle, yani 'bilişsel dilbilim' 'cognitive linguistics' için, 'bermek' kökü ise 'compute' kavramının karşılığı olarak kullanılacaktır. Alan yazındaki 'cognition' kavramına karşılık 'berim' sözcüğü tercih edilecektir. Dilin bilişsel dilbilimsel açıklaması dilin kendi kurallar sistemi ile ayrı yalıtılmış bir sistem olmadığını genel bilişsel süreçlerin bir yansıması olduğunu vurgulayarak geleneksel dil yaklaşımından oldukça farklılık gösterir. Buna göre dil kaynağını gerçek dünyadaki yaşanmış insan deneyiminden alan ve insan algı sistemini ve içinde bulunduğumuz mekânsal-fiziksel-sosyal dünyadaki insan anlayışını temel olarak yansıtan bir bilişsel sistem olarak kabul edilir (Robinson ve Ellis, 2008: s.459). Böylece "bilişsel dilbilim (BD) de dilin oluşumunu, edinimini

ve kullanımını insan zihninin bilişsel süreçlerinden hareketle inceleyen/açıklayan dilbilim dalı olarak tanımlanabilir” (Lüleci, 2010: 482). Diğer bir deyişle BD bir dilin bilişsel işlevi ile çalışılmasıdır. BD dilin anlamlar, kelimeler, sesler ve benzeri birimlerden oluşan bilişsel bir ağ olduğu iddia eder (Hudson, 1984; Goldberg, 1995; Langacker, 2000). BD hem dilbilimden hem de psikolojiden beslenen bir dil çalışma yaklaşımıdır. Dilin bilişle nasıl etkileşime geçtiğini açıklar (Robinson ve Ellis, 2008: s.2). BD dili, iletişimi ve bilişi birbirlerinden ayrılmaz bir bütün olarak görür. “Biliş ve dil birbirini yaratır” (Robinson ve Ellis, 2008:s.3). BD “dünya ile olan ilişkimizin zihinsel bilgi yapıları aracılığıyla yönlendirildiğini varsayar ve bilgiyi düzenleme, işleme ve iletme aracı olarak da doğal dillere odaklanır.” Böylece “dil dünya bilgisinin bir deposu olarak görülür ve yeni deneyimlerle başa çıkmamıza ve eskiler hakkındaki bilgileri depolamamıza yardımcı olan anlamlı bir derlem oluşturur.” (Geeraerts ve Cuyckens, 2007: s.4).

Herhangi bir bilişsel dil teorisi sadece dil yapısını değil aynı zamanda dilin nasıl öğrenildiğini ve kullanıldığını ve konuşmacıların zihninde olanları da kapsar (Robinson ve Ellis, 2008: s.91). BD temelli öğrenme modelleri de çevreye uyumlu genel bilişsel yetenekleri (ör. dikkat, planlama ve çalışma belleği gibi) kullanarak dili nasıl öğrendiğimizi açıklar (Robinson ve Ellis, 2008: s.489). Örneğin Gass’ın (1977) berimsel modeli bilgi işleme sürecine bilişsel psikolojideki gibi (i) algılanan girdi, (ii) kavranılan girdi, (iii) içselleştirme, (iv) bütünleşme ve (v) çıktı şeklinde yaklaşmaktadır.

Selinker (1972) ortaya attığı aradil kuramında hem dil öğrencisinin zaman içinde belli bir aşamadan sonra oluşturduğu içsel bir dilbilimsel sisteme hem de öğrencinin zamanla gelişimini nitelendiren birbiri ile ilişkili sistemler dizisine göndermede bulunur. Buna göre dil öğrenenler ikinci dil (D2) için zihinsel bir ara dilbilgisi oluştururlar ve bu dilbilgisi edimde tıpkı anadil konuşucusunun dilbilgisi gibi görev yapar (Ellis, 2008: 409). Yani dil öğrenenler dilsel ifadeleri anlamak ve üretmek için anadillerinde (D1) olduğu gibi kendi oluşturdukları kurallara bağlı kalırlar. Bu dilbilgisine göre üretilen sözceler hedef dile göre dilbilgisi açısından hatalar içerebilse de sürekli güncellenebilir bir özellik gösterir (Ellis, 2008: 409). Bialystok (1982) ikinci dilin bilgisinin konuşucunun zihnindeki durumunu istemli veya istemsiz ve çözümlenmiş veya çözümlenmemiş bilgi şeklinde açıklamaktadır. Buna göre anadil konuşucuları (eğitim durumu göz ardı edildiğinde) istemsiz ve çözümlenmemiş bir dil kullanırken, ikinci dil kullanıcıları daha çok istemli ve çözümlenmiş bir dil erişimi sağlamaktadırlar. Ochs (1979) planlanmış ve planlanmamış söylem karşıtlığıyla dilin zihindeki durumuna yukarıdakine benzer bir yorum getirmektedir. Buna göre de planlanmış söylem konuşma öncesi düşünülmüş ve tasarlanmış söylem iken, planlanmamış söylem ise günlük iletişim ve kendiliğinden gelişen söyleşilerde ortaya çıkan bir dilsel durumdur. Dilin bilgisinin zihinsel durumuyla ilgili bir başka açıklama da bu bilginin örtük ya da belirgin olma durumuyla ilgilidir (Krashen, 1981; Ellis, 1994). Buna göre dilin örtük bilgisi “istemli, planlanmış, akıcı, sezgisel, sözlü olarak ifade edilemeyen ancak kritik bir yaş (ergenlik) dönemine kadar öğrenilebilen” bir özellik taşır. Öte yandan dilin belirgin açık bilgisi ise

“bilinçli, belirsiz, tutarsız, değişken, sözlü olarak yarı teknik veya teknik bir üst dil ile ifade edilebilen ve ancak planlı bir şekilde kontrollü bir süreç ile erişilebilen” bir özelliğe sahiptir (Ellis, 2008:418). Dilin örtük ve belirgin bilgisi Krashen’in (1981, 1982 ve 1984) Monitör Kuramının da temelini oluşturur. Bu kuramda Krashen (1982) dil öğrenimini edinilen ve öğrenilen şeklinde bir birinden farklı iki sitemle gerçekleştiğini savunur. “Edinimin çocukların anadillerini geliştirdikleri gibi iletişim amaçlı kullanılan bilinçaltı bir süreç, öğrenmenin ise dili anlama ve kurallarını ezberleme amaçlı bilinçli bir dikkat yönlendirme işlemi” olduğunu iddia eder (s.18). Ayrıca Krashen (1982) öğrenilen bilginin edinilen bilgiye asla dönüşmeyeceğini de iddia eder. “Öğrenmenin ancak öğrenilen bilgi çıktısının izlenmesi ve dil öğrenme sürecindeki bireyin anlamdansa yapıya odaklanması ile gerçekleşebileceğini” savunur (s.16).

Cook (1985) D1 öğrenenler gibi D2 öğrenenlerinde girdi ile erişemeyecekleri dolayısıyla kendi zihinleri içerisinde var olagelmış olan D2 bilgisine sahip olduklarını iddia etmektedir. Bu da ED’ye erişimin D2 edinimi için de aktif olduğu anlamına gelir. Ayrıca D1 ve D2 edinimi arasındaki temel farkın D2 öğrenenlerin hali hazırda ED’ye alternatif bir kaynak gibi iş gören başka bir dil bilmeleri olduğunu da belirtir. Bu tespit yetişkin D2 öğrencileri için hazır bulunuşluk dilsel bilgi durumunun ED yerine D1 olduğu görüşü ile benzer bir önermede bulunur. Hyams (1991) D2 ediniminin niteliği ile ilgili iki yaklaşım olduğunu belirtir. Buna göre D2 ediniminin biri mantıksal diğeri ise gelişimsel iki süreçle açıklandığını, ilkinin dil edinimini anlık bir işlem

olarak gördüğünü, diğerinin ise anlık olmayan gelişimsel bir süreç olarak kabul ettiğini belirtir. Bu fark aslında edinimin bilişsel veya yetisel olmasıyla da ilişkilidir. Bilişsel olan öğrenme ile yetisel olan edinimin farkını açıklamak için çok daha uygundur. Andersen (1979)'un Yerlileştirme Modeli D2 ediniminin anadile uyarlama (nativization) ve hedef dile uyarlama (denativization) yoluyla iki genel süreçten oluştuğunu iddia eder. İlkinde dil öğrenenler girdiyi D2'yi oluşturan dilsel sistemin kendi içsellileştirdikleri şekline uydurmaya çalışırlar. Yani öğrenme görevini hâlihazırda sahip oldukları bilgi (D1 bilgisi ve hayat tecrübesi) üzerine kurulu varsayımlar geliştirerek basitleştirirler. Sonuçta erken dil edinimi döneminde bir tür pigınleştirme ara dönemi ortaya çıkar. İkincisinde ise dil öğrenenler ara dil sistemlerini çıkarım stratejilerinden faydalananarak hedef dil girdisine uydurmaya çalışırlar. (Ellis, 2008:456). Baker ve McCarthy (1981) D2 öğreniminde girdinin bilişsel mekanizmalarla açıklanması sırasında her hangi bir mantıksal sorunun oluşmadığını iddia eder. Hatta Pinker (1994) dil girdisinin genel öğrenme süreçleri için yeterli kanıt olduğunu ve bu süreçleri desteklemek için doğuştan gelen dilsel bilgiye ihtiyaç olmadığı sonucuna varır. Pienemann'ın (1998 ve 2005) İşlenebilirlik Kuramında ise D2 ediniminde D1 ve D2 edinimi arasındaki benzerlik ve farklılıklar ile D1'in rolü üzerinde durmaktadır. 'Dil Farkındalığı' kavramı L2 öğreniminin dilin nasıl çalıştığına dair algıların açık olduğu genel bir bilinç durumu üzerine inşa edilmesi gerektiğini içerir (Robinson ve Ellis, 2008: s.90). Buna göre bilişsel öğrenme stratejileri dil öğrenenlerin D2 bilgilerindeki boşlukların farkındalığı ile de geliştirilebilir (Ellis, 2008:504). Bu nedenle

‘farkındalık’ geliştirme amaçlı bilişsel öğrenme stratejilerine başvurulabilir. Bu süreçte aşırı genelleme veya D1 aktarımı gibi dilbilgisel hatalar dil öğrenenin ara dil gelişiminin ve ayrıca bu sürece dâhil olan zihinsel işlemlerin göstergeleri olarak kabul edilir (Ellis, 2008:548).

3. Evrensel Dilbilgisi ve Dil Edinimi

Evrensel Dilbilgisi (ED) teorisi Chomsky'nin 1950'lerden günümüze kadar olan dil üzerine genel gelişimsel düşünce sürecini oluşturan ve birçok alt kuramı içeren genel bir kavramdır. Bu gelişim süreci “*dil ve dil edinimi* ile ilgili genel kavramlar ile söz dizimsel özellikleri açıklayan görüşleri kapsayan iki yönlü bir seyir izlemiştir” (Cook-Newson, 1996: s.40). *Edinç* ve *edim*, *doğuştan gelen dilbilgisi*, *dil organı* ve *dil edinme aygıtı* gibi edinim ile ilgili kuramlar ellili yılların sonları ile altmışların ortalarına kadar izlenebilmektedir (Cook-Newson, 1996). Söz dizimsel kuramlar ise, 1957'den beri yayınlanmış olan çeşitli kitaplar ve makaleler de dâhil olmak üzere bir dizi çalışmalarda konusunu oluşturmuştur. Bu fikirlerin başlangıç aşaması *Dönüşümsel ve Üretken Dilbilgisi* olarak bilinir, çünkü “Chomsky (1957) burada temel yapıyı ve bunları çeşitli şekillerde değiştiren dönüşümleri oluşturan yapı cümleleri arasındaki ayrımı savunur” (Cook-Newson, 1996: s.41). Bu söz dizimsel teori daha sonra *Standart Teori* adı altında geliştirilir. Bu aşamada, “Chomsky (1965) *derin* ve *yüzey* yapılar ile *edinç* ve *edim* arasındaki ayrımları ortaya koyar” (Cook-Newson, 1996: s.41). Daha sonra “*derin* ve *yüzey* yapılarda kullanılan kuralları revize ettiği” *Genişletilmiş Standart Teori*’yi (1972-

1976) ortaya atar (Cook-Newson, 1996: s.41). Bu da Chomsky'nin (1981-1986) ilkeler ve değiştirgenler kavramlarını ortaya koyduğu *Yönetim ve Bağlama Kuramı*'nın yolunu açar. Bu sözdizimi modeli daha sonra “Chomsky (1981b) bu çalışmalar dizisinin özüne daha yakın olduğunu düşündüğü şekliyle *İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı* olarak adlandırılır” (Cook-Newson, 1996: s.41). Çalışmalarımızın kuramsal çerçevesinin önemli bir bölümünü teşkil eden ve bu çalışmada ayrı bir başlık olarak da ele aldığımız bu isimlendirme dilden dile değişen ve değişmeyen özellikleri açıklaması açısından oldukça anlamlıdır. Chomsky'nin söz dizimsel görüşleri *Minimalist Program* ile olgunlaşma sürecine girer ve böylece Chomsky'nin (1993-1995) İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı'nın bir başka sürümü olarak ortaya çıkar.

Geleneksel dilbilgisinin aksine, ED “dilbilgisi çalışmalarına bilişsel bir yaklaşım getirir” (Radford, 2004: s.6). Bu bağlamda, Chomsky'ye göre, ED “anadil konuşucularının anadillerini anlamalarını ve konuşmalarını sağlayan, kendi dilleri hakkında bildikleri her şey” olarak tanımlanır (Radford, 2004: s. 6). Bu nedenle, geleneksel dilbilgisi dilin yüzeyinde var olan şeyleri tespit edip tanımlarken, ED ise dilin yüzey yapısını oluşturan altta yatan bilginin ne olduğunu sorgular. Chomsky'nin kendi ifadesiyle, “geleneksel dilbilgisi hiç tartışmasız her ne kadar değerli olursa olsun ilgilendiği dillerin temel ortak düzenliliklerinin birçoğuna değinmediği için eksiktir” (Chomsky, 1965: s.5). Chomsky (1965) geleneksel dilbilgisini sözdizimi açısından özellikle hiçbir geleneksel veya yapısalcı dilbilgisi yaklaşımının belli başlı örnekleri sınıflandırmanın ya da üretici

kuralları formülleştirmenin ötesine geçemediği yönüyle eleştirmektedir. Geleneksel dilbilgisinin doğal dillerde gözlemlenen özyineli işlemler sistemini göstermek için başvuru olan teknik yolları açıklamada yetersiz olduğunu vurgular (Chomsky, 1965: s.8). Ona göre, “böyle yaklaşımlar dildeki kural dışı durumlar ve düzensizlikler için bir yığın açık kurallar listesi içermesine rağmen, düzenli ve üretken yapılar için ancak örnekler ve ipuçları sağlayabilirler” (Chomsky, 1965: s.5).

Üretken Dilbilgisi kavramı Chomsky tarafından “cümlelere yapısal tanımlamalar getiren bir kurallar sistemi” olarak açıklanır (Chomsky, 1965: s.9). Buna göre, “bir dilin her konuşmacısı kendi diline dair bilgisini ifade eden içselleştirilmiş bir dilbilgisi gramerine sahiptir” (Chomsky, 1965: s.9). Bu doğuştan gelen ve bilişsel bir öğrenme süreci içermeyen dilbilgisi *edinç* olarak tanımlanmaktadır. Chomsky geleneksel dilbilgisi ve üretici dilbilgisi yaklaşımları arasındaki farkı açıklamak için özellikle *edinç* ve *edim* arasındaki ayrımı açıkça ortaya koyar. Buna göre edimin geleneksel yaklaşımlarla incelenmesi “verilerin sınıflandırılması ve düzenlenmesi veya gözlemlenen bir konuşmadan belli kalıpların çıkarılması ve konuşma alışkanlıklarının ya da alışkanlık yapılarının tanımlanması *tanımlayıcı yeterlik* sağlarken”, Üretken Dilbilgisi ise edimi “altta yatan edince ulaştırıcı bir içgörü sağlayarak *açıklayıcı yeterlik* kazandırır” (Chomsky, 1965: s.15). Başka bir deyişle, “konuşmacının özde ne bildiğini ortaya koyar” (Cook-Newson, 1996: s.23). Edim, öte yandan, dilin anlaşılması ve üretilmesinden ibarettir. Edinç ve edim arasındaki

temel fark ilki “konuşmacının dili bilmesi olarak tanımlanırken, diğeri konuşmacının bu bilgiyi kullanması veya somut durumlarda dilin fiili kullanımı” olarak tanımlanır (Chomsky, 1965: s.4). Bu iki kavram arasındaki ilişkiyle ilgili olarak Chomsky (1965), “edimin ancak altta yatan edincin anlaşılma düzeyinin izin verdiği ölçüde gerçekleşebileceğini” vurgulamıştır (s.10). Chomsky (1980) ayrıca iki farklı edinç kavramından bahseder ve *dilbilgisel edinç* ile *pragmatik edinç* arasındaki ayrımı yapar. Buna göre dilbilgisel edinç “insan zihninin özel bir alt sistemine ait olduğu düşünülen biçim ve anlamın tüm yönlerinin yanı sıra bunların birbirleri ile olan ilişkilerini de kapsayan bilişsel bir durum” olarak açıklanır (Chomsky, 1980: s.59). Örnek verecek olursak kelime öbekleri içinde öbek başının sona geleceği ve *uyku* fiilinin tamamlayıcı bir nesnesinin bulunmadığı tüm Türkçe konuşucuların özel edincinin bir parçasıdır. Chomsky'nin (1980) dilin nasıl kullanıldığına dair öne sürdüğü *pragmatik edinç* kuramı ile Hymes'in (1972) *iletişimsel edinç* kuramına karşı çıkar. Cook ve Newson'a (1996) göre, “Chomsky dilin maksatlı bir şekilde kullanıldığını ve pragmatik edincin de dilin kullanıldığı ortamla nasıl ilgili olduğunun bilgisi olduğunu iddia ediyor” (s.23). Chomsky'nin pragmatik edinci, dilin iletişim dışında bir çok kullanımı olduğu gerekçesiyle Hymes'in iletişimsel edincinden farklıdır. Díaz-Rico ve Weed'e (2002) göre, “iletişimsel edinç kullanıcının dili ne zaman, nerede ve nasıl kullanılacağını bilmesini sağlayan bir dil kullanıcısının dile dair bilgisinin bir özelliğidir” (s.58). Bu açıklamalardan *dilbilimsel edinç* veya *dilbilgisel edincin* edindiğimiz belirli bir dilin bilgi, biçim ve anlamını anlıyoruz. Bu edinç belirli bir dilin sözcük bilgisi, evrensel

ilkeler ve dilden dile değişen değiştirgenler bilgisinden oluşur. *Pragmatik* veya *iletişimsel* edinçten ise bir dili uygun bir durumda veya bağlamda kullanmayı anlıyoruz. Bizler bu iki yönlü edinç ile donanımlı bir şekilde edimi gerçekleştiririz.

ED dile dil kullanımının yaratıcı yönünü ve anlam bilgisel ve sesbilgisel yorumu olan dilbilgisinin sözdizimsel bileşenlerini kurgulayan ortak düzeneği biçimlendirmeyi amaçlayan bilişsel bir yaklaşım getirmektedir. Bir başka ifadeyle, ED dillerin yapısal çözümlemesi ağıısından, dilbilgisel yapıları oluşturan kurucuların sıralanmasını düzenleyen işlemlerin formülleştirilmesini öneren bir kuramlar bütünüdür. Amacı geleneksel dilbilgisi içerisinde değerlendirilen sınıflandırıcı, kuralcı veya betimleyici dilbilgisinin aksine doğuştan gelen dil yetisinin düzeneğini ortaya çıkarmaktır. En basit şekliyle, Chomsky üretici dilbilgisini (ED’yi) “davranış ya da davranışın ortaya çıkardığı görünüş merkezli yaklaşımdan davranışa sebep olan akıl/beyin durumlarını ortaya çıkarma merkezli yaklaşıma geçiş” şeklinde açıklar. Ve sözlerine şöyle devam eder “eğer birisi bu ikinci yaklaşımı seçerse, onun asıl kaygısı dilin bilgisi yani doğası, kökeni ve kullanımı olacaktır.” Buna göre, “üretici dilbilgisi üç temel sorunun cevabını arar” (Chomsky, 1986: 3):

- (i) Dilin bilgisini oluşturan şey nedir?
- (ii) Dilin bilgisi nasıl edinilir?
- (iii) Dilinin bilgisi uygulamaya nasıl konur?

Bu soruların cevapları da Chomsky'nin kendisi tarafından verilir. Buna göre, birinci sorunun yanıtı “belli bir dili bilen kişinin akıl/beyin durumlarıyla ilişkili bir kuram olan üretici dilbilgisidir.” İkinci sorunun yanıtı ise ED'nin temel kuramlarından biri olan “bireyin herhangi bir dilsel deneyim geçirmeden önce sahip olduğu dil yetisinin durumunu belirten ilk durum kuramıdır.” Bu bağlamda, ikinci dil (D2) öğrenenler için ilk durumun ED ya da birinci dil (D1) olduğu konusu ve bunun D2 öğrenimine etkisi tartışmaların odağını oluşturmaktadır. Üçüncü soru için yanıt ise “edinilen dilin düşüncelerin ifadesinde ve türevsel bir şekilde oradan iletişimde ve hatta özel dil kullanımlarında nasıl bir görünüm içinde olduğu kuramıdır” (Chomsky, 1986: 4). Bu sorulara verilen cevaplar bizim Edinç temelli yabancı dil öğrenimi modelimizin temel kuramsal dayanaklarını oluşturmaktadır.

Bu kuramsal varsayımlardan, ED'nin ve onun ileriki gelişimsel kuramlarının “dilbilgisel yapıları zihnin/beynin özelliklerinden bağımsız gören önceki geleneksel yaklaşımların aksine zihinde/beyinde içsel olarak temsil edilen ve erişilen dil bilgisinin işleyişinin incelenmesi” üzerine odaklandığı anlaşılmaktadır (Chomsky, 1986: s.20). Chomsky (1986) geleneksel dilbilgisi ve UG arasındaki farkı *dışsal* ve *içsel* dil kavramları ile açıklar. Birincisi, “geleneksel ya da yapısalcı dilbilgisi ya da davranışsal psikoloji kapsamında dışsallaştırılmış bir nesne olarak kabul edilen dil çalışması” iken, ikincisi “zihin/beyinde içsel olarak temsil edilen ve erişilen dil bilgisinin incelenmesi” dir (s.24).

Chomsky (1986) geleneksel dilbilgisi yaklaşımlarını eleştirip karşı çıkar ve onları “dilin bilgisinin yeni ifadeleri üretip yorumlamada nasıl kullanıldığını ya da öncelikli işi bir dilin tam bilgisine ulaşmak için usul ve ilkeler getirmekle ilgilenmek olan üretici dilbilgisinin aksine bu bilginin doğasını ve unsurlarını incelememekle” suçlar. Ancak buna rağmen “geleneksel dilbilgisi ve üretici dilbilgisinin belli bir açıdan birbirlerini tamamlayıcı olduğunu” söyler. “Dilsel ifadelerin biçimi ve anlamı ile ilgili genellemeler ve uzun kural dışlıklar listesi oluşturan ya da farklı detaylar içeren düzeylerde düzenli yapılardan ve gözlemlerden örnekler veren iyi bir geleneksel dilbilgisi çalışmasının” dilin anlaşılmasına olan katkısından bahseder (Chomsky, 1986: 7). Ancak, Chomsky (1965) belli bir dilin dilbilgisinin “dilin kullanımının yaratıcı yönünü barındıran ve özel dilbilgisi içeriğinden çıkarılan evrensel özellikli iyice yerleşmiş düzenlilikleri anlatan evrensel bir dilbilgisiyle tamamlanması gerektiğini ve bu nedenle dilbilgisinin sadece kural dışı durumlar ve düzensizlikleri detaylı bir şekilde tartışmasının daha uygun olacağını” savunur (s. 6). Böylece her dilde bulunan genel geçer (evrensel) ilkeler yerine farklılıkları (değiştirgenleri ve dilbilgisel özellikleri) inceleyen ve bunlara değiştirgenleri ayarlama yoluyla açıklama getirmeye çalışan edinc temelli karşılaştırmalı bir dilbilgisi yaklaşımının ne kadar gerekli ve faydalı olacağı açıktır.

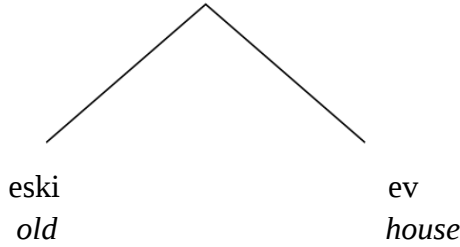
3.1. İlkeler

ED ilkeleri “doğal dillerin dilbilgisi yapılarında ortak olarak bulunduğu düşünülen muhtemel evrensel özellikleri” tanımlar

(Radford, 2004: 471). Evrensel ilkelerin tanımlanmasında ‘kuram’, ‘kısıtlama’ ve ‘durum’ gibi kavramlar da kullanılmıştır. ‘Ekonomi’, ‘Aşamalı-X’, ‘taşıma’, ‘ROL’, ‘yönetim’, ‘k-buyurma’, ‘durum yükleme’, ‘durum süzgeci’, ‘bağlama’, ‘yansıtma’, ‘geniştirilmiş yansıtma’, ‘tam yönetim’, ‘boş kategori’ ve ‘denetleme’ gibi alt kuramların tümü ED’yi oluşturmakta ve evrensel ilkelerin ne olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Bu alt kuramların her biri sözlük, derin yapı (D-yapı), yüzey yapı (Y-yapı), mantıksal yapı (MY) ve sesletimsel yapı (SY) gibi dil türetiminin farklı aşamaları ile ilişkili olan ve insan dillerinin evrensel özelliklerini öne çıkaran ilkeleri (kuralları) tanımlar. Tıpkı ‘sözcük türleri’, ‘cümlelerin öğeleri’, ‘fiil çekimleri’, ‘zamanlar’, ‘çatılar’, ‘yapım ekleri’, ‘çekim ekleri’, ‘kelime grupları’, ‘cümle yapıları’, ‘yan cümle türleri’ gibi betimsel veya kuralcı sınıflandırmaların geleneksel dilbilgisi konularını oluşturduğu gibi, yukarıda sıraladığımız bu evrensel ilkelerde modüler ED dilbilgisi içeriğini (konu başlıklarını) oluşturmaktadır. İlkeler yabancı dil öğreniminde yeni dil bilgisi içeriği kapsamında değildir. Zira yeni dilin dilbilgisi bunlardan arta kalandır. Yani değiştirgenlerdir. Yukarıda sayılan evrensel özellikler her dil için geçerli olan özellikler olduğundan ve herhangi bir anadil konuşucusu tarafından bilişsel bir öğrenme gerektirmeyen yapılar olduğundan, herhangi bir dilbilgisel öğrenme veya açıklama gerektirmemektedir. Bu çalışmada amacımız evrensel ilkelerin ispatına ve evrensel ilkelerin neler olduğu veya niçin evrensel oldukları tartışmasına girmeden bu kuramı temel alarak tezimizi bunların dilden dile değişmeyen ve her dil için geçerli olan evrensel ilkeler olduğu varsayımı üzerine kurduk. Şimdi Şeker

(2015)'te karşılaştırmalı olarak İngilizce ve Türkçe dillerinin yapılarının verildiği ve evrensel ilkeler ile değiştirgenlerin kolaylıkla gözlemlenebildiği ve derin yapıda veya minimalist ifade ile mantıksal yapıda gerçekleşen taşıma ve benzeri sözdizimsel özellikleri ve öbek adlandırmalarını göstermeden minimalist çizimler üzerinde bu ilkeleri daha yakından inceleyelim. Bu gösterimlerde eğer bir çizim her iki dil içinde değişmiyorsa ya da gösterilen öğeler üst üste geliyorsa orada değiştirgensel bir fark yok demektir. Çizimdeki farklılık ne kadar çoksa değiştirgenlerdeki veya dilbilgisel özelliklerdeki farklılıklar da o kadar çok demektir. Çalışmanın bu kısmında sadece ilkelere odaklanacağımızdan çizimlerdeki benzerliklere odaklanacağız. Buna göre aşağıda verilen Örnek 1'i inceleyelim:

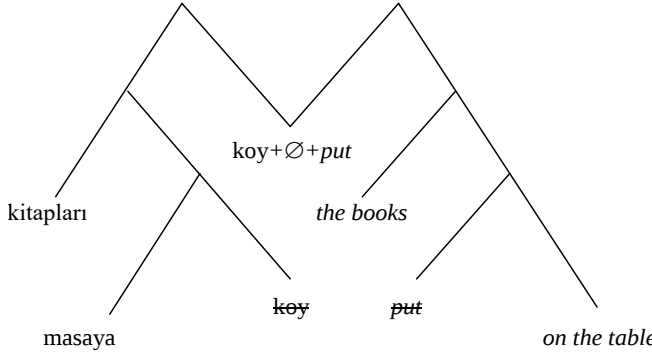
(1) Eski ev/*old house* (Şeker, 2015: s.139)

Örnek 1 'de, Türkçe niteleyicilerin İngilizcede olduğu gibi isimlerden önce geldiğini görüyoruz. Eski (old) ve ev (house) kelimeleri bir ad öbeği kurmak üzere bir araya geldiğinde eski ev (old house) söz öbeği ortaya çıkar. Bu da bize niteleyici sözcüklerle adların bir araya gelmesi sonucu oluşan bu öbek yapıda İngilizce ile Türkçe arasında özel bir dilsel edinç farklılığı bulunmadığını gösterir. Bu da Türkçe özel edincine sahip bir konuşucu bu sözcüklerin İngilizce

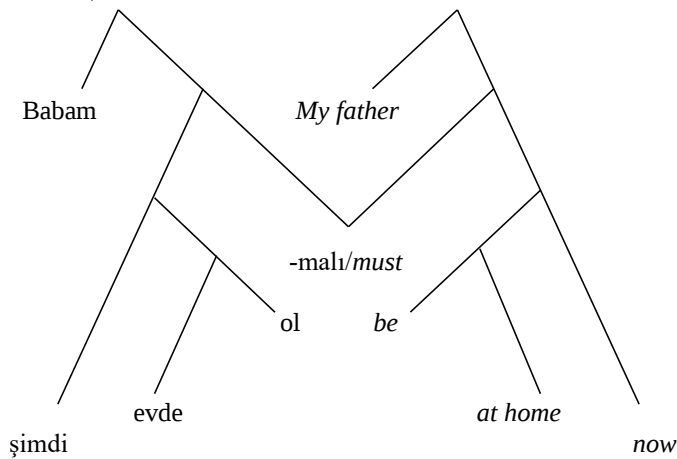
karşılıklarını hiçbir dilbilgisel öğrenme gerektirmeden sadece sözlüksel öğrenme ile edinerek benzer bir İngilizce öbek yapı oluşturabilir demektir. Şimdi de ‘ekonomi’ ilkesiyle ilgili Örnek 2’yi inceleyelim:

- (2) Kitapları ~~koy~~ masaya koy/put the boks ~~put~~ on the table (Şeker, 2015: s.386)

Bu örnekte M-Şemanın simetrik M görünümü her iki dilin eylem öbeklerinin (kitapları koy/put the books, masaya koy/put on the table) baş değiştirgenindeki farklılık nedeniyle oluşmaktadır. *Kitapları* ve *the books* öğelerinin üst üste gelmesi ise her iki dilin gösteren konumlarının aynı olmasından kaynaklanmaktadır. Boş ettirgen fiil (null causative light verb) Ø varsayımı ile açıklanan ettirgen yapılar gibi çözümlenen iki veya daha fazla tümleçli eylem öbeklerinde dilin ekonomi ilkesini işleterek her iki dilde de tekrar eden eylemleri nasıl tek bir eyleme ingirgediğini görmekteyiz. Örnek 3’te ise daha karmaşık bir zaman öbeği örneğini karşılaştırmalı bir gösterimle inceleyelim:

- (3) Babam şimdi evde olmalı/*My father must be at home now* (Şeker, 2015: s.288)

Burada ise baş değıştirgeni (TR: evde ol/İNG: *be at home*) ve eksel durum veya sözlüksel ilgeç farklılığı (TR: ev-de/İNG: *at home*) dışında değıştirmensel bir farklılığa rastlanmamaktadır. Bu dilbilgisel yapıların (Örnek 2 ve 3) türetiminde öbek başı konumu (önce/sonra) dışında her herhangi bir dilbilgisel farklılık görülmemektedir. Yani Türkçe özel edincine sahip bir konuşucu bu sözcüklerin İngilizce karşılıklarını sadece İngilizcenin baş değıştirgeni bilgisiyle geri kalanı ise sözlüksel öğrenme ile edinerek başka bir desteğe gerek kalmadan benzer bir İngilizce söz grubu oluşturabilir demektir.

İşte gereksiz hiçbir gösterimin kullanılmadığı karşılaştırmalı bu M-Şemalı minimalist gösterimlerde üst üste binen her sözdizimsel öge evrensel ilkeleri temsil ederken, simetrik yapılar baş değiştirenindeki farklılığı, asimetrik gösterimler de değiştirenlerdeki veya dilbilgisel özelliklerdeki farklılıkları göstermektedir. Simetrik olan yapılar İngilizce öğrenmeye çalışan Türkçe özel edincine sahip bir konuşucu

için baş değiştirgeni dışında hiçbir dilbilgisel öğrenme gerektirmeyen sadece sözlüksel öğrenme ile türetebilecek söz grupları anlamına gelirken, asimetrik yapılar ise aynı kişi için dilbilgisel öğrenmenin gerektiği dilsel yapıları göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, evrensel ilkeler zaten bildiğimiz doğuşatan taşıdığımız bir yeti olarak varsayılan ve anadil edinci ile somut bir hale bürünen dil özellikleridir.

3.2. Değiştirgenler

Değiştirgenler de ED içinde *İlkeler ve Değiştirgenler Kuramına* adını veren dilbilgisi içeriğinin bir diğer temel konusunu oluşturmaktadır. Ancak değiştirgenler diller arası ortak evrensel özellikleri tanımlayan ilkelerin aksine, diller arası sözdizimsel ‘farklılıkların sebeplerini tanımlayan’ ED alt kuramlarıdır. Yani “doğal dillerin dilbilgisinin ana hatlarını belirleyen evrensel ilkeler olduğu gibi, bir dilden diğerine farklılık gösteren dile özgü dilbilgisi görünümleri de vardır” (Radford, 2004: 16). Daha somut bir ifadeyle, “eğer bir dilbilgisel işletim herhangi bir insan dilinde gözlenebiliyor fakat bir diğerinde gözlemlenemiyorsa, o zaman bu işletim bu dile özgü bir farklılıktır.” Herhangi bir insan dilinin özgün dilbilgisi bu dile özgü farklılıklarla sınırlıdır ve “farklı doğal dillerin dilbilgisinde bulunan bu özgün farklılıklara değiştirgensel farklılıklar denir” (Radford, 2004: 17). Geri kalanı ise her dilin yapısında olan ED ilkeleridir. Yani X dilinin dilbilgisi (ör: İngilizce Dilbilgisi) ED’yi çıkardığımızda geriye kalan dilbilgisi demektir. Değiştirgensel farklılıklar aynı dilbilgisel yapı için en az iki dilden toplanan dil örneklerinin karşılaştırma ve karşıtlaması ile belirlenen farklılıklardır. Değiştirgensel farklılığa

Türkçe ve İngilizce dilleri için Türkçe ‘Biz İngilizce konuşuruz’ tümcesi ile bunun İngilizcedeki karşılığı olan ve aynı dilbilgisel yapıları içeren ‘We speak English’ tümcesi arasında örnek verelim. Her iki dilde de yüklem (konuşuruz/speak) açık bir şekilde adıları (‘Biz’ ve ‘We’) özne olarak almaktadır. Ancak Türkçede sayı ve kişi gibi biçimbilgisel uyum özellikleri olan yüklem (konuşur-1ÇoK) sayesinde tümce adıl olan özneyi düşürebilirken (Ör: İngilizce konuşur-uz), İngilizcede yüklem bu biçimbilgisel özellikleri taşımadığı için (speak/konuş-GEN-ÇoK) tümce adılsız özneyi düşürememektedir. Böylece ‘Speak English’ şeklinde bir tümce İngilizcede dilbilgisi dışıdır. Bu durum *adıl-düşürebilen* veya *adıl-düşüremeyen* diller arasında ayrıma giden genel bir ‘ikili değiştirgen ayarlama modeli’ ortaya çıkarır. Radford (2004)’ün de belirttiği gibi “değiştirgenler ikili özelliğe sahiptir; belli bir dil için sadece iki olası seçenek sunarlar.” Yani “herhangi bir dil yüklem gizli özne almasına ya izin verir ya da vermez” (Radford, 2004: 17). Üçüncü bir seçenek yoktur. Böylece değiştirgenler insan dillerinin belli bir dilbilgisel özelliği iki seçenekli şekilde işlettiği genel bir kural olarak görülürken, belli bir dile ait olarak tanımlanan dilbilgisel özellikler ise bu seçeneklerden birine ayarlanan değiştirgenler olarak kabul edilir. İlkeler ise tüm insan dillerinin sahip olduğu tek seçenekli düzenliliklerdir. İşte ED’ de bu şekilde tanımlanan ilkeler ve değiştirgenlerin insanın doğuştan gelen dilbilgisi düzeneğini oluşturduğu varsayılır.

Aşamalı-X ilkesi tüm dillerdeki öbek yapılar için aynı türden bir *baş* ve *ve* bir de *tümleyen* içeren ikili bir öbek yapı ortaya koyarken, *baş*

değiştirgeni bu başın tümleyeninden *önce* veya *sonra* gelip gelmediğini belirleyen ve ikili seçeneklerden oluşan bir dil değiştirgeni de barındırır. Bu durum aşağıdaki gibi açıklanır:

(4) *Baş Değiştirgeni:*

(i) *Öbek başı tümleyeninden önce gelir*

(ii) *Öbek başı tümleyeninden sonra gelir*

Değiştirgen tanımını gerektiren dilbilgisel yapılara bir diğer örnek de *Boş Kategori* ilkesi ile verilebilir. Buna göre İngilizcede adıl öznelerin düşmesine izin verilmezken, Türkçede adıl öznelerin düşmesine izin verilebildiğini tanımlayan

(5) *Adıl Düşürme (Gizli Özne) Değiştirgeni:*

(i) *Adıl Düşürme için izin verilir*

(ii) *Adıl Düşürme için izin verilmez*

Bu adıldüşürme toleransı çekimin biçimbilgisel bir bütünlük içinde uygun bir yönetici olup olmadığına ya da biçimbirimlerin sözdizimi içerisinde mi yoksa sözlükçede mi oluşturulduğuna bağlıdır. Buna göre İngilizce gibi bir dilde çekimli fiiller uyum biçimleri bakımından zayıftır, bunun sonucu olarak da UYUM kategorisi çekimli fiiller için uygun bir yönetici değildir (Örneğin İng: I/We/They/You speak English (Ben/Biz/Onlar/Siz İngilizce konuşur ~~um/uz/lar/sunuz~~). Türkçeye gibi bir dil ise biçimbirimsel uyum açısından oldukça

güçlüdür ve UYUM aşağıdaki örnekte gösterildiği gibi uygun bir yöneticidir:

(6) *Zmr İngilizce konuşur-um/-sun/-uz/-lar*

I/We/They/You speak English

Buna göre İngilizce ve Türkçe diller için *Adıl Değiştirgeni* şu şekilde tanımlanabilir:

(7) *İngilizcede gösteren konumundaki adılların düşmesine izin verilmezken, Türkçede gösteren konumundaki adılların düşmesine izin verilir.*

Yukarıdaki örneklerde İngilizce ve Türkçe için tanımladığımız iki seçenekli değerlerde olduğu gibi, değiştirgensel farklılıkların incelenen diller arasındaki evrensel ilkelerin işleyişi sırasında gözlemlenebildiği görülmektedir. Yani, “diller ilkeleri işletme biçimlerinde farklılık gösterir, ancak ilkelerin kendilerinde değil” (Cook ve Newson, 1996:s.69). Chomsky (1982) bir dilin dilbilgisini “değiştirgenlerin aldığı belirli bir değerler kümesi” olarak tanımlarken, ED’yi ise genel olarak “kurallar, ilkeler ve değiştirgenlerden oluşan bir sistem” olarak tanımlar (s.17). Bazılarını yukarıda açıkladığımız ve ‘belirli bir dilin dilbilgisi’ olarak kabul edilen değiştirgenler için tanımlanmış bu değerler kümesi büyük ölçüde sözcüksel değil, işlevsel kategorilerle bağlantılıdır. Buna göre adlar (A), eylemler (E), sıfatlar (S), zarflar (Z) ve ilgeçler (İ) gibi sözcüklerin sözcüksel özellikleri varken, ek eylemler (EKE), Belirleyiciler (B), zamirler (ZMR) ve tümleyiciler (TÜM) gibi

unsurlar ise işlevsel özelliklere sahiptir. Bu işlevsel sözcükler veya biçim birimlerden oluşan kategoriler cümledeki kişi, cinsiyet, sayı ve durum gibi dilbilgisel özelliklere sahiptir ama tek başlarına veya bağımsız olarak anlamlı değildir. İngilizce *it* adılı, örneğin, İngilizdeki *cat (kedi)* adından farklı olarak betimleyici bir içeriğe sahip değildir, ancak ‘yalın üçüncü tekil kişi’ diye açıklayabildiğimiz kişi, sayı ve durum gibi birtakım dilbilgisel özelliklere sahiptir. Dilbilgisel özellikler kişiyi (birinci, ikinci ya da üçüncü), sayıları (tekil ya da çoğul), cinsiyeti (eril, dişi ya da etkisiz) ve durumu (yalın, belirtme ya da iyelik) gösterir. Bu dilbilgisel özelliklerin bir kısmı karşılaştırılan doğal dillere bağlı olarak değişirgense farklılıklar olarak da sınıflandırılabilir. Örneğin, Almancada veya Fransızcada belirleyiciler veya zamirler gösterdikleri adlara göre cinsiyet durumu yüklenip buna göre biçimsel farklılıklar gösterirken, İngilizcede üçüncü tekil kişi zamirleri *he* ve *she* dışında neredeyse hiçbir kategoride bu durum gözlemlenmez. Bu durumda bu iki dil için ‘Fransızcada adlar belirleyicilere veya zamirlere cinsiyet özelliği yüklerken, İngilizcede ise böyle bir özellik yüklenmez’ şeklinde bir değişirgen değeri tanımlanabilir. Ouhalla (2003) daha kapsayıcı bir genelleme yaparak “işlevsel kategorilerin değişirgense farklılıklar gösterdiğini, yani “dillerin yalnızca kendi işlevsel kategorileri için seçtikleri özellikler bakımından farklılık gösterdiğini” belirtir (s.14). Ancak, “sözlüksel kategoriler evrenseldir ve her dilde benzer özellikler gösterirler”(Cook ve Newson, 1996:s.186). Bu hipoteze göre, değişirgenler ad, eylem, sıfat veya ilgeç gibi sözcüksel kategorilerle değil, çekim, zaman, uyum, tümleyici veya ek eylem gibi işlevsel kategorilerle ilgilidir. Örneğin, sözlüksel E *kır* farklı dillerdeki

tüm sesbilgisel karşılıkları (örn. İngilizcedeki *break*) ile birlikte geçişlidir ve bir AÖ tümleş ister (örn. İNG *break the window* veya TR *pencereyi kır*). Bununla birlikte ÇEKİM kategorisi Türkçedeki güçlü biçim bilgisel uyum nedeniyle uygun bir yönetici olmasına rağmen, İngilizcede adıl düşürmeye veya gizli özneye izin vermeyen zayıf biçim bilgisel uyum özellikleri nedeniyle uygun bir yönetici değildir. İşlevsel kategoriler ayrıca sözlükçede de farklılık gösterebilir. Örneğin zaman kategorisindeki kiplik çekimsiz mastar (infinitival to) İngilizce sözlükçede ayrı bir eleman olarak mevcut olsa da (örn. *to do*), bu işlevsel bileşen Türkçede işlevsel kategorilerde sözlüksel ve sözlüksel olmayan (veya biçim birimsel) bir kipsizlik biçimbirimi olarak ortaya çıkar (örn. *yap-mak*). Gerçekten, belirli bir dilde bazı işlevsel kategoriler ayrı bir bileşen bulundurmadığından boş görülebilir. Örneğin, Cook ve Newson (1996) tarafından alıntılandığı gibi, “Van Gelderen (2013) İngilizcenin 1380'e kadar Zaman veya Uyum özelliği göstermediği için bu kategorilerde herhangi bir sözlüksel veya biçimbirimsel öğeye sahip olmadığını, bununla birlikte Flemenkçenin ise hala bulundurmadığını savunuyor” (s.187). Öyleyse diller arasında evrensel bir işlevsel kategorinin belirli bir dilde dilbilgisel ve anlamsal özelliklere sahip sözcük birimsel veya biçim birimsel elemanlarının olup olmamasına göre (yani boş kategori) de değiştirgensel farklılıklar tanımlanabilir.

Holmberg ve Roberts (2007) değiştirgenlerin temel özelliklerini geleneksel dilbilgisi kurallarıyla karşılaştırıp karşıtlar ve ikisi arasındaki en önemli farkı açıklarken “değiştirgenlerin betimsel olarak

basit olduğunu belirtirken, kuralların ise genellikle böyle olmadığını karmaşık olduklarını” belirtirler (s.443). Değiştirgenlerin sözdizimindeki dilbilimsel farklılıklar açısından herhangi bir rolü olmadığını savunan Newmeyer (2004) dile özgü değiştirgenlere kuralcı bir alternatif önermektedir. Buna göre iki seçenekli değiştirgen ayarlarına eşdeğer kuralları önerir. Örneğin, baş değiştirgeni için öbek yapıda başın tümleçten önce veya sonra geldiğini betimleyen ikili seçimler kullanmak yerine “İngilizcede tümleçler baştan sonra gelirken, Türkçede tümleçler baştan önce gelirler” gibi yukarıda örnek (7) de tanımladığımız gibi bir kural tanımlamaktadır. Fakat bu öneri geleneksel kuralcı dilbilgisinden farklı bir öneri sunamamaktadır. Clark (1993) ve arkadaşları ise değiştirgenlerin bir dizi somut değiştirgen değeri ortaya koyması açısından değiştirgenlerin ikili seçenekler olarak formüle edilmesinin daha yararlı olabileceğini belirtiyorlar. Değiştirgenlerin tanımlanmasıyla ilgili bu betimsel tartışmaların dışında ayrıca “değiştirgenlerin sayıca az olduğu ancak kuralların sayısının ise açık uçlu olduğu” belirtilmektedir (Holmberg ve Roberts, 2007: s.443). Newmeyer (2007) değiştirgen sayılarını da sorgulamaktadır. Dünya dilleri, lehçeleri ve bireysel dil kullanımlarının farklı dilbilgisel yapılarını göz önünde bulundurarak yüzlerce veya binlerce değiştirgen olabileceğini savunuyor. Holmberg ve Roberts (2007) daha mütevazı bir yaklaşımla “şu ana kadar hiç kimsenin milyonlarca değiştirgen olduğunu ve milyonlarca olası dilbilgisel sistem olabileceğini öne sürmediğini ancak dilbilgisel sistemleri üretmek için sadece yirmi bağımsız ikili değiştirgenin yeterli olduğunu” belirtmektedirler (s.443). Bununla birlikte Holmberg ve Roberts,

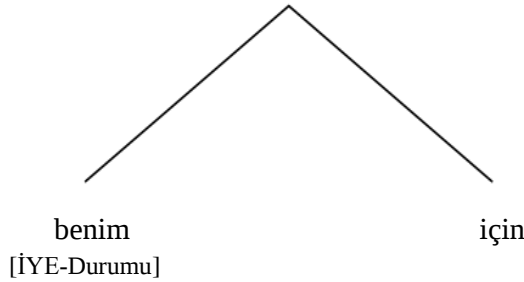
Lightfoot, Kayne ve Roberts ve Roussou alan yazında tanımlanmış değiştirgen sayısının 50-100 civarı olduğu konusunda hemfikirdir. Holmberg ve Roberts (2007) kuralların öğrenilmesinin daha zor olduğunu ancak değiştirgen ayarlarının kolayca kavranabileceğini de iddia etmişlerdir. Bununla birlikte değiştirgenlerin sayısını sınırlamak ya da şu ana kadar herhangi iki dil arasında tanımlanmış tüm olası değiştirgenleri tanımlamak yerine bizim amacımız özellikle alan yazında İngilizce ve Türkçe dilleri için tanımlanan değiştirmenel farklılıkları tespit etmektir.

3.3. Dilbilgisel Özellikler

Değiştirgenler daha çok tümce üretiminde öbek yapıların söz dizimsel özellikleri ile ilgilidir. Bu söz dizimsel özellikler evrensel ilkelerin iki seçenekli durumlarını açıklayan farklılıklar olarak tanımlanabilir. Ancak bir de sözcüklerin kendilerine ait sayı, kişi, cinsiyet ve durum gibi potansiyel bazı özellikleri vardır. Bu özellikler öbek oluşumlarında sözcükler arası biçim birimsel uyum veya uyumsuzluk gösterirler. Ayrıca yine her sözcüğün kendi türüne veya sınıfına ait sınıfsal (adsal veya eylemsel) özellikleri ile birlikte biçim birimsel çekimlerine göre seçmesel özellikleri de bulunmaktadır. Tüm bu özellikler dilden dile değişiklik gösterebilen dilbilgisel özellikler olarak adlandırılır (Radford, 2004: 58). Bu özellikler sayesinde sözcükler veya işlevsel kategoriler birbirlerini çeker veya uzaklaşırlar. Ancak bu özellikler her dil için geçerli olsa da kapsamaları, sınırlılıkları, etkinlikleri ve miktarları dilden dile değişen bir seyir izlemektedir. Bu özellikler üretilen tümcelerde daha çok biçim birimsel farklılıklara yol

açmakla birlikte söz dizimsel farklılıklara da neden olabilmektedirler. Dilbilgisel özelliklerdeki farklılıklar da tıpkı değiştirgenler gibi dilbilgisel bir öğrenme gerektirmektedir. Dilbilgisel özellikler bu çalışmamızda minimalist çözümlemelerde olduğu gibi çözümleme şemalarında köşeli parantezlerle (ör. [1TeK] birinci tekil kişi)) gösterilecektir. Şimdi aşağıdaki örneği inceleyelim:

(8) benim için/for

Bu örnekte gösterilen ilgeç öbeğinde *için* ilgecinin tümleyeni olan birinci tekil kişi adılı iyelik durumu yüklenmiştir. O zaman bu özelliği şöyle açıklayabiliriz:

‘Türkçede ilgeçler adıları tümleyen konumuna iyelik durumunda (İYE-Durumu) alırlar’

4. Minimalizm ve Dil

Minimalizm en basit ve en az elemanın maksimum etkiyi oluşturmak için kullanıldığı herhangi bir tasarım veya tarzda bir eğilim olarak tanımlanır. ‘Daha azıyla daha fazlasını başarmak’, ‘daha basit olan daha iyidir’ veya ‘daha az ama daha iyi’ gibi söylemler minimalist

tasarımcıların sıklıkla kullandığı retoriklerdir. Minimalizm mimaride yapının sadece gerekli unsurlarına indirgendığı tasarım olarak kabul edilir. Minimalist mimari kavramı her şeyi temel işlevlerine indirgemek ve sadeliğe ulaşmaktır (Bertoni, 2002). Yapıda nispeten basit ve zarif tasarımlar kullanır. Süslemelerde nicelikten çok niteliğe öncelik verilir. Yapının güzelliği genellikle doğal dokular ve renklerle, tasarımda bütünlüğü sağlamak için yalnızca tek bir şekil veya az sayıda şekil kullanarak, ana geometrik şekilleri ana hatlarda tercih ederek ve aydınlatma ile oynayarak sağlanmaya çalışılır. Öte yandan edebi minimalizm ise sözcük seçim ve kullanımında ekonomiye ve yüzeysel betimlemelere odaklanan bir özellik gösterir. Minimalist yazarlar gereksiz zarfları kullanmaktan kaçınırlar ve anlamın bağlamdan çıkarılmasını tercih ederler. Eğitimde minimalizm kendini "daha az olan daha fazladır" anlayışı ile göstermektedir. Öğrencilere ihtiyaç duyduklarından fazlasını yüklemek kafa karışıklığı ve can sıkıntısına neden olur. İngiliz biyolog Thomas Henry Huxley'nin (1902) "her şey hakkında bir şey ve bir şey hakkında da her şeyi öğrenmeye çalışın" ünlü sözü minimalist eğitimcilerin yaklaşımını özetliyor. Bu yaklaşımın savunucuları genellikle müfredatın öğrencilerin üstesinden gelemeyecekleri kadar dolu olduğunu düşünür. Farklı alanlardaki bu yaklaşımlardan minimalist yaklaşımın temel ilkelerinin 'sadelik', 'temel işleve indirgeme' ve 'gereksiz açıklamalardan kurtulma' şeklinde olduğu anlaşılır. Minimalizm dilbilimde ise Chomsky (1991-1995) tarafından önerildiği şekliyle temsil ve türetimde ekonomi olarak ortaya çıkmakta ve dilleri daha evrensel fakat daha sade bir şekilde temsil etmek için gereksiz söz dizimsel veya biçim bilgisel işletimlerin

türetimsel hesaplamalardan çıkarılmasını öneren bir araştırma ve çözümleme usulü (Minimalist Program) olarak ortaya çıkar.

4.1. Chomsky Minimalizmi ve Minimalist Program

Dil çalışmalarında minimalizm ilk olarak Noam Chomsky'nin 1991, 1993, 1995'teki çalışmalarıyla İlkeler ve Değiştirgenler Kuramını evrensel ilkeleri daha kapsamlı değiştirgenleri ise daha ekonomik şekilde betimleyerek doğal diller arasındaki farklılıkları en aza indirgeyecek sözdizimsel bir çözümleme sistemi önermesiyle ortaya çıktı. Bu çalışmalarında Chomsky soyut dilin önceki tabirle derin yapısındaki ya da son dönemde kullandığı minimalist tabirle mantıksal yapısındaki söz dizimsel türetim ve temsillerde ekonomi kavramını ortaya atarak minimalist bir çözümleme sistemi geliştirdi. Chomsky bunun bir teori olmadığını, ancak sadece bir araştırma şekli olduğu için bunu program olarak tanımladığını özellikle vurgulamıştır (Boeckx, 2006). Yani Minimalist Program (MP) soru sorar ve birçok açıdan uygulanabilir yeterlilikte ve genişlikte çözüm önerileri sunar. Boeckx (2006) MP'da yapılacak araştırmanın özelliklerini sıralarken “açık uçlu ve olgunlaşması uzun zaman alabilen, araştırmacıların minimalist çözüm önerilerinden somut ilkelere doğru yol alırken yaratıcılıklarından en üst düzeyde faydalanmalarını sağlayan bir çalışma yönteminden” bahseder. Bu program “sadece karşılıklı olarak uyumlu değil aynı zamanda çoklu bakış açılarına yer veren bir yol sunar”. Ayrıca burada bir önermenin ‘doğru/yanlış’ olarak değerlendirmesi yerine ‘verimli/verimsiz’ olarak değerlendirmesi tercih edilir. Bu nedenle programlar “onaylanmaz veya reddedilmezler,

doğrulukları ispatlanmaz veya çürütülmez, ancak alana faydalılık esasına göre yeni bir bakış açısı kazandırırılar.” Bununla birlikte programlar “cevaplayamayacakları veya çözemeyecekleri fakat aksi durumda hiç fark edilmemiş yeni soru dizileri oluşturur, yeni problemler ve karşıtlıklar yaratabilirler. Bilim adamlarının ilgisini çeken ve başlamaları ve deneysel olarak ilerlemeleri onlarca yıl alabilecek konular hakkında yeni, tutarlı ve daha sade görüşler ortaya atabilirler. Sonuç olarak “programlar bir teörinin gelişmesine yol açacak kavramsal bir çerçeve sunar.” Diğer bir deyişle “program sadece bir teoriyi geliştirmeye yardımcı olacak bir dizi araştırma hedefi belirler,” bu nedenle de Chomsky’nin (2001) dediği gibi “minimalist sorular vardır, ancak minimalist cevaplar yoktur.”

İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı 1980’lerin başlarında Standart Teorideki öbek yapı kurallarını yeniden gözden geçiren Genişletilmiş Standart Teori sonrasında ilke ve değiştirgenler kavramlarını ortaya atan Yönetim ve Bağlama Kuramı olarak ortaya çıkmıştır (Cook ve Newson, 1996). Ancak bu adlandırma daha sonra yönetim ve bağlama kavramlarının ED kuramı altında kuramsal tartışmaya dâhil edilen yeni kavramların sadece ikisini oluşturan kavramlar olduğundan önceki adlandırmayı yanıltıcı ve eksik bulan Chomsky (1981b) tarafından İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı olarak yeniden değiştirildi. ‘İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı’ Chomsky’nin 1991, 1993, 1995 ve sonrasındaki çalışmalarıyla yeni bir evreye girmiştir. Bu çalışmalarında Chomsky kuramsal dilbilgisi alanında minimalist bir program önererek türetim ve temsilde ekonomi düşüncesini ortaya attı. MP ‘İlkeler ve

Değiştirgenler Kuramı' (İKD) altında gelişen minimalist bir sözdizimsel çözümleme yaklaşımıdır. Bu kuramın dil edinimi ile ilgili mantıksal sorunlara getirdiği açıklamalardaki başarısının ardından, sadeliğe ve yaratıcılığa öncelik veren daha yöntemsel ölçütler önem kazandı. Daha kapsamlı bir üst başlık olan İDK hem daha önceki Yönetim ve Bağlama Kuramını (YBK) hem de daha yeni sürümü olan MP'ı kapsamaktadır. MP'daki yeniliklerin çoğu YBK'nın temel kavramlarından kopmaz ancak Chomsky (1981) ve sonraki çalışmalarda önerilen çözümlemelerin özel bir sürümü olarak görülebilir. Bir başka açıdan MP İDK'nın dil organının işlettiği ED'nin ilkelerini ve değiştirgenlerini en sade ve en ekonomik şekle indirgeme yaklaşımıdır. MP'nin yaptığı şey aslında ED'nin sadece mantıksal ve sesbilimsel ihtiyaçları karşılayacak kadar gerekli olanı içeren mükemmel tasarımını açıklamaya çalışmaktır. Bu nedenle de MP ED ilkelerinin işletilmesinde kullanılan tüm temsil ve işlemlerdeki gerekli unsurların ekonomi ilkesiyle yeniden açıklanmasıdır. Neyin gerekli olduğu neyin olmadığını belirlemek için MP üç temel ölçütü kullanır: ekonomi, sanal kavramsal ihtiyaç ve bakışım (Boeckx, 2006). Ekonomi türetimde gereksiz adımlardan ve temsillerdeki gereksiz unsurlardan kurtularak onları sadeleştirmeyi hedefler. Boeckx (2006) Chomsky'nin "daha kısa olan dilbilgisinin daha sade olduğu ve eşit kısalıkta olan dilbilgileri arasında da en sade olanın tümcelerinin türetiminin ortalama uzunluğunun en az olduğu dilbilgisi olduğunu iddia ettiğini aktarır. Bir başka ifadeyle minimalist yaklaşım daha çok olanın daha kötü olduğunu, daha az olanın ise daha iyi olduğunu savunur (yani mantıksal yapıda daha kısa taşıma daha uzun olandan iyidir). Hatta Hornstein

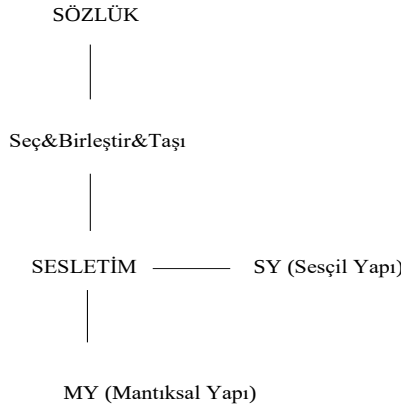
(2005) ve ark. “en ekonomik türetim aslında her zaman hiçbir şeyin olmadığı türetim olacağı” tespitinde bulunurlar. Öte yandan sanal kavramsal ihtiyaç ise yapısalcı dilbilimin dil ve söz kar ıtlılığında olduğu gibi görünen dil ile görünmeyen dilin temsili için gerekli olan aşamaların kavramsal açıklamasını ( r. derin yapı, yüzey yapı, sesbilgisel yapı, mantıksal yapı) hedefler. Anlama aşamasında hangi temsil düzeylerinin olması gerektiğini ve tüm bu düzeylerin insan dillerinin temel ve kaçınılmaz özelliğı olup olmadığını sorgular.    nc   l  t olan bakı ım ise bir sistemde ne kadar çok bakı ım bulunursa, herhangi bir yapıyı türetmek için o kadar az farklı işlem gerekecektir (yani o sistem daha ekonomiktir). Tüm bu ölçütler minimalist yaklaşımın kendine özgü program niteliğini oluşturur. MP’nin diğer bir özelliğı de onun dilin özelliklerinin ne olduğunu ve bunların neden var olduğunu soran meraklı araştırmacı neden-sorularında ve bunların cevaplarını keşfetmeye çalışmasında yatar. Bu yönüyle tam bir araştırma yöntemi sunan MP doğal dillerin neden taşıma gibi bir özelliğinin olduğunu, neden çizgisel bir özelliğe sahip olduklarını ve neden her sözlüksel öğenin sesbilgisel temsile sahip olmadığını sorgular. İzlerin temsiline gerçekten gerekli olup olmadığını, derin ve yüzey yapının, aşamalı-X, yönetim ve bağlama gibi evrensel olduğu varsayılan ilkelerinin vaz geçilmez olup olmadıklarını ve bu soruların cevabı evet ise de neden öyle olduklarını araştırır. Tüm bu minimalist sorular MP’nin dilbilgisi ve dilbilime olan yöntemsel yaklaşımının niteliğini gösterir. Chomsky (2001) bu derin soruların cevaplarını Galileo’nun doğanın m kemmelliğı tespitine atfettiğı sadelik yöntemsel ilkesi ile bulmaya çalışır.

4.2. Dil Öğrenimine Minimalist Yaklaşım

White'ın (2003) 'İkinci Dil Edinimi ve Evrensel Dilbilgisi' (Second Language Acquisition and Universal Grammar) ile Cook ve Newson'un (1996) 'Chomsky'nin Evrensel Dilbilgisi' (Chomsky's Universal Grammar) çalışmaları Evrensel Dilbilgisi (ED) ve dil öğrenimi arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşan önemli çalışmalardır. Ayrıca anadil dilbilgisel edinci yoluyla ED'ye erişim üzerine yoğunlaşan çok sayıda çalışma da vardır (Eng ve Muftah, 2011; Hawkins and Chan, 1997; Kayama, 2005; Nicol ve Greth, 2003; Santesteban ve Costa, 2006; Schwartz ve Sprouse, 1996; Şimşek, 2012). Örneğin, dilbilgisel bir yaklaşım olan yapılandırmacılığa göre; "ikinci dil edinimi, anadil aktarımı, Evrensel Dilbilgisi ve bilişsel stratejileri kapsayan stratejilerin birleşimiyle başılır" (Herschensohn, 2000, s. 205). Dillerarası değişkenliğin biçimsözcüksel olduğu görüşünü destekleyen yapılandırmacılık, ikinci dil ediniminde ağırlıklı olarak sözcükler ile biçimbilgisinin öğrenildiğini savunmaktadır (Herschensohn, 2000). Bununla birlikte, 'D1'in D2'ye aktarılması' üzerine yapılan çalışmaların da (Cummins ve ark., 1984; Jiang ve Kuehn, 2001; Zdorenko ve Paradis, 2008; Henriksen, 2013) anadilin ikinci dil öğrenimindeki rolü ve etkisi ile ilgili önemli kanıtlar sunduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmalar dolaylı da olsa dilbilgisel edinç ile dilbilgisel öğrenme arasındaki ilişkiyi ortaya koymaları açısından oldukça önemlidir. Ayrıca ED, D1 ve D2 ilişkisi, evrensel ilkeler ve Türkçe ve diğer dillerde değiştirgenlerin tespiti konularında anadil edincinin yabancı dil öğrenmeye olan olumlu veya olumsuz etkilerini ortaya koyan çeşitli çalışmalar (Ellidokuzoğlu, 1994; Bulut,

1996; Can, 2000; Erk-Emeksiz, 2001; Rasier ve Hiligsmann, 2007; Jin, 2008; Kara, 2010) da bulunmaktadır. Tüm bu çalışmalar yeni bir dil öğreniminin bilişsel durumunun ED ile ilişkilendirilmesi ve ED'nin belli bir kritik yaş dönemine kadar yetisel öğrenme yoluyla erişime açık olduğu ve sonraki süreçte D1 özel edincine dönüşmüş ve D2'nin ilk durumu varsayılan ve bilişsel yolla erişilebilecek bir bilgi birikimi olduğu sonucuna götürmektedir. ED ve alt kuramı İDK'nın minimalist bir yaklaşımla yeniden yorumlanarak Minimalist Program ile dilin özelliklerinin olabildiğince evrensel şekilde sadeleştirilerek açıklanması öğrenilmesi hedeflenen yeni dilbilgisinin bilişsel durumunu mümkün olan en az değiştirgenle açıklamayı sağlamıştır. Geçen onca zamana ve yapılan destekleyici çalışmalara rağmen, ikinci dil öğreniminde anadil edinci, evrensel ilkelerin ve minimalist bir yaklaşımla tanımlanan değiştirgenlerin temel alındığı bir dil öğrenme modeli ve bu öğrenme modeli temelinde geliştirilmiş bir ikinci dil öğrenme yöntem ve araçları konusunda tatmin edici bir mesafe alınamamıştır. Bu kuramsal alt yapının sahaya ve sektöre yönelik en somut çağdaş ürünü girdi yoluyla değiştirgen ayarlamayı yöntemleştiren İletişimsel Yöntem olsa da ED'yi yetişkin öğrenmesinde doğrudan erişime açık görmesi ve D1'i devre dışı bırakması bu yaklaşımı özellikle bol değiştirgen farklılığı bulunan diller arasında etkisiz kılmıştır (Şeker, 2010). Dil öğrenimi için sadelik, temel işleve indirgeme ve gereksiz açıklamalardan kurtulma ilkelerini temel alan minimalist model dilin temel unsurlarını, doğal işleyişini ve hedef dilin dilbilgisinden evrensel ilkeleri ve ortak değiştirgen değerlerini çıkararak gereksiz açıklamalardan arındırılmış bir model oluşturmayı

amaçlamaktadır. Bu durumda ikinci (yeni) bir dil öğreniminin bilişsel durumunu dil ediniminin doğal süreçleri ile birlikte açıklamak dili temel işlevi ile ele almayı ve gereksiz kuramsal açıklamalardan uzak durmayı sağlar. Bu açıdan bakıldığında dilin temel unsurlarını ve dil öğreniminin neleri kapsaması gerektiğini minimalist bir yorumla inceleyelim (bknz. Şekil 1):

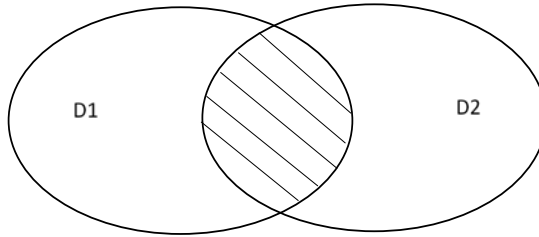

Şekil 1. MP Türetim Modeli¹

Sözlük bir dile ait dilsel göstergeleri temsil ederken *Seç&Birleştir&Taşı* soyut dilde her hangi bir ileti için seçilen sözcüklerin bir araya gelirken geçirdikleri sözdizimsel ve biçimbirimsel dönüşüm ve değişimleri temsil etmektedir. *Sesletim* dilin somut çıktısı olan söz için kullanılırken *Sesçil Yapı (SY)* somut dilin yüzeysel sesbilgisel şeklini, *Mantıksal Yapı (MY)* ise somut dilin temsili sözdizimsel şeklini göstermektedir. Buna bağlı olarak herhangi bir yeni dilin sesletimini gerçekleştirebilmek için iki tür bilgi düzeyi ve bu bilgi

¹ Hornstein-Nunes-Grohmann, Understanding Minimalism, op. cit., p. 73.

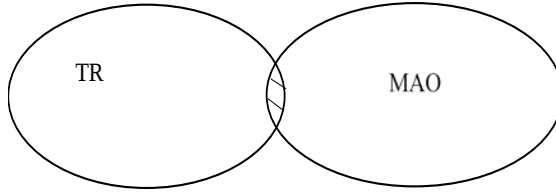
düzeylerinin edinimini sağlayan iki tür öğrenme şekli tanımlanmaktadır. İlki Sözlük ve SY aşamalarının gerçekleşmesini sağlayan sözlüksel bilgi düzeyi ve bu bilginin sözlüksel öğrenimi iken ikincisi Seç&Birleştir&Taşı ve MY'nın gerçekleşmesi için gerekli olan dilbilgisi ve bu bilginin dilbilgisel öğrenimidir. *Sözlüksel öğrenme* gerçek dünyada aynı nesne, kavram, durum veya varlığa gönderme yapan D2'nin D1'den farklı gösteren ve gösterilene sahip olduğu tüm dilsel göstergelerinin doğrudan gerçek dünyadaki göndermeleri ile veya D1'deki karşılıklarıyla ilişkilendirerek zihinsel sözlüğe kaydedilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu durumda sözlüksel öğrenme gerçekleştirecek D2 öğrencisinin ilk durum sözlüğü sözlüksel öğrenmenin yoğunluğunu da belirleyecektir (bknz. Şekil 2).

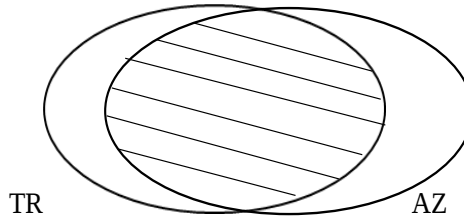
Şekil 2. Sözlüksel İlk Durum

Şekil 2'deki ilk alan D1 sözlüğünü, ikinci alan ise D2 sözlüğünü gösterirken, taralı alan iki dilde de kullanılan ortak sözcüklerini göstermektedir (Ör: TR tren, İNG train). Bu durumda D2 öğrenmeye başlayan bir D1 kullanıcısı sözlüksel bilgi düzeyi açısından D1 dilinde ödünç alınan ve ödünç verilen sözcüklerden oluşan bir ilk durum sözlüğüne sahiptir. Bu sözlüğün hacmi iki dilin birbirine tarihsel akrabalığı, coğrafi yakınlığı, kültürel, sosyal, siyasi ve ticari ilişkileri

ile doğru orantılıdır. Buna göre Türkçe (TR) ve Yeni Zelanda dili Maorice (MAO) arasındaki sözlüksel ilk durumun Türkçe ve Azerice (AZ) arasındakinden oldukça farklı olacağı varsayımında bulunulabilir (bknz. Şekil 3 ve Şekil 4).

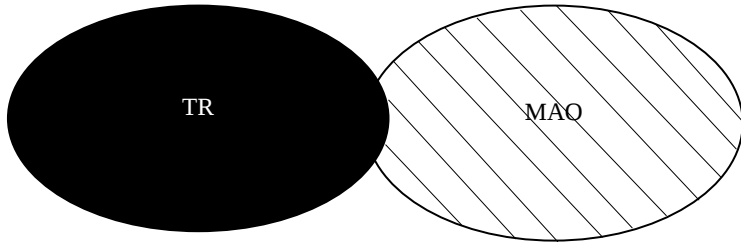

Şekil 3. D1 Türkçe D2 MAO Öğrencisi için İlk Durum Sözlüğü

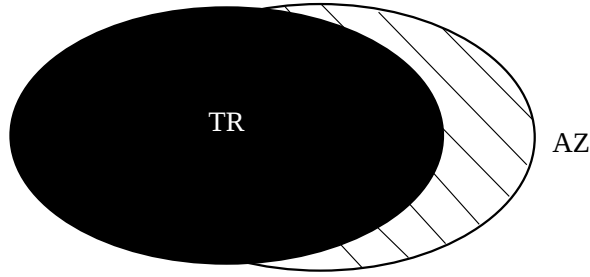

Şekil 4. D1 Türkçe D2 AZ Öğrencisi için İlk Durum Sözlüğü

Böyle bir durumda da sözlüksel öğrenmenin Şekil 5 ve 6'daki gibi olması beklenilir:

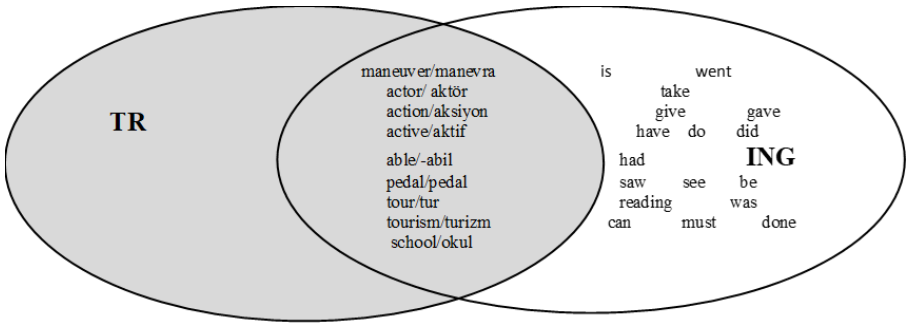

Şekil 5. D1 Türkçe D2 MAO Öğrencisi için Sözlüksel Öğrenme Alanı

Şekil 6. D1 Türkçe D2 AZ Öğrencisi için Sözlüksel Öğrenme Alanı

D1 Türkçe D2 İngilizce öğrencisi için yaklaşık 2000 sözcük içeren bir ilk durum sözlüğü oluşturulmuş ve bu çalışmanın ekinde sunulmuştur. Buna göre TR ve ING için ilk durum sözlüğü aşağıdaki gibi gösterilebilir:

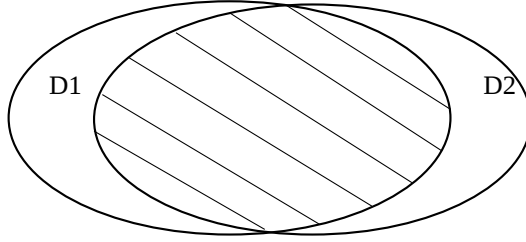
Şekil 7. D1 Türkçe D2 İngilizce Öğrencisi için İlk Durum Sözlüğü

Sözlüksel öğrenmenin yetişkin öğrencilerde gerçekleşmesi anadil ediniminde çocuklarda gözleendiği gibi zaruret, ihtiyaç, dikkat, ilgi, maruz kalma yoğunluğu ve kullanma sıklığı gibi bireysel ve çevresel etkenlere bağlı olmakla birlikte, bu etkenlerin fiziksel, zihinsel ve sosyal farklılıklardan dolayı her iki örneklem için aynı şiddette

gerçekleşmediği görülmüştür (Şeker, 2018; ve 2019-bu kitabın basım tarihi itibarıyla henüz yayınlanmamış bir çalışmada). Bu etkenlerin yetişkinlerin bireysel ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre düzenlenmesi ve öğretmen, müfredat, izlence ve ders kitabı kaynaklı dayatmalardan ayıklanmış daha demokratik ve özgür dil öğrenme ortamları gerektirdiğinden minimalist bir yaklaşımla gerçekleştirilecek bir methodolojik uygulamanın bu etkenleri öğrenme stratejileri ve uygulama ilkeleri açısından dikkate alması gerekecektir.

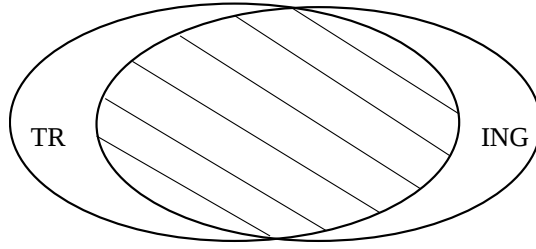
Minimalist ifade ile *seç, birleştir, sil* ve *taşı* gibi işlevleri ile MY'nın gerçekleşmesi için gerekli olan dilbilgisinin öğrenimi ise *dilbilgisel öğrenme* yoluyla gerçekleşir. Radford (2004) “doğal dillerin dilbilgisinin ana hatlarını belirleyen evrensel ilkeleri olmasına rağmen dilbilgisinin öğrenilmesi gereken belirli yönleri de olduğunu” ve “tüm doğal dillerin dilbilgisi aynı olsaydı dil ediniminde dilbilgisi öğrenimi diye bir kavramdan söz edilemeyeceğini” belirtir (s.16). Diğer bir deyişle evrensel ilkeler ve aynı değiştirgen değerleri dilbilgisel öğrenme gerektirmeyen ancak sadece sözlüksel öğrenme gerektiren yapılar olarak ortaya çıkarken, değiştirgenlerin farklı değerlerde olması ve dile özgü dilbilgisel özelliklerin bulunması dilbilgisel öğrenme gerektirmektedir. . Dilbilgisel öğrenme gerektirmeyen ancak sözlüksel öğrenme gerektiren yapısal benzerlikler hedef dilbilgisi değildir ve dilbilgisel hazır bulunurluk diğer bir deyişle dilbilgisel ilk durumu oluşturur. Bu nedenle D1 özel edincinde örtük olarak bulunan evrensel ilkeleri ve D2 dilbilgisi ile aynı değiştirgen değerlere sahip yapıları ve bu dillerin her ikisi için geçerli olan dilbilgisel özellikleri çıkardıktan

sonra D1 veya D2 dilbilgisi olarak geride kalan dilbilgisi geleneksel olarak tanımlanandan çok daha az bir bilgisel alan oluşturur.

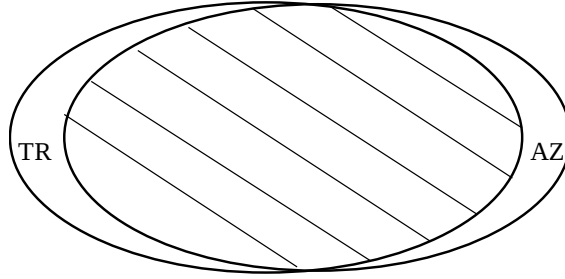

Şekil 8. D1 ve D2 için İlk Durum Dilbilgisi

Şekil 8’deki ilk alan D1 dilbilgisini, ikinci alan ise D2 dilbilgisini gösterirken, taralı alan iki dilde de kullanılan ortak dilbilgisel özellikleri göstermektedir (Ör: TR/*İNG* eski/*old* okul/*school*-Sıfat tamlamaları-Ad öbekleri). Bu durumda D2 öğrenmeye başlayan bir D1 kullanıcısı dilbilgisel bilgi düzeyi açısından D1 özel edincinde örtük olarak bulunan evrensel dilbilgisi ile D1 özel edinci D2 dilbilgisinin ortak değiştirgen değerleri ve dilbilgisel özelliklerinden oluşan bir ilk durum dilbilgisel alnına sahiptir. Bu ilk durum alanının kapsamı ortak değiştirgen değerleri ve dilbilgisel özelliklerle ilgili olarak iki dilin biçimbilgisel yakınlığıyla orantılıdır. Buna göre Türkçe (TR) ve İngilizce (ING) dili arasındaki dilbilgisel ilk durum bilgisinin Türkçe ve Azerice (AZ) arasındakinden oldukça farklı olacağı varsayımında bulunulabilir (bkznz. Şekil 9 ve Şekil 10).

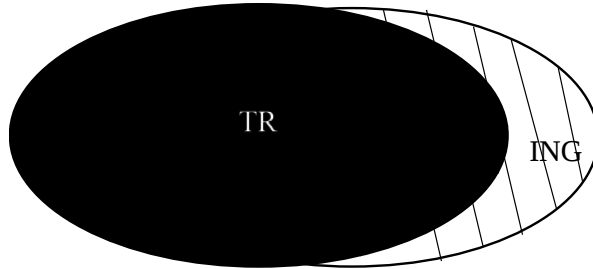

Şekil9. D1 Türkçe D2 ING Öğrencisi için İlk Durum Dilbilgisi

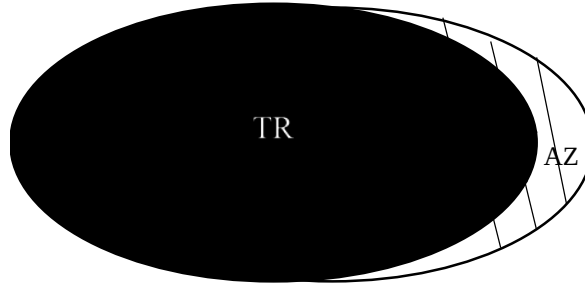

Şekil 10. D1 Türkçe D2 AZ Öğrencisi için İlk Durum Dilbilgisi

Bu durumda da dilbilgisel öğrenme alanının Şekil 10 ve 11'deki gibi olması beklenilir:

Şekil 11. D1 Türkçe D2 ING Öğrencisi için Dilbilgisel Öğrenme Alanı

Şekil 12. D1 Türkçe D2 AZ Öğrencisi için Dilbilgisel Öğrenme Alanı

Bu indirgenmiş hedef dilbilgisi alanının içeriğini ve kapsamını belirlemek için herhangi iki dil arasındaki değiştirgenlerin dilbilgisine sadelik, temel işleve indirgeme ve gereksiz açıklamalardan kurtulma ilkelerini temel alarak diller arasındaki farklılıkları mümkün olduğunca indirgemeyi amaçlayan Minimalist Program bir veri çözümleme aracı olarak kullanılır. Diğer bir deyişle neyin sözcük bilgisi neyin dilbilgisi olduğunu belirlemek için iki dil arasındaki değiştirgensel farklılıkların tespiti gerekmektedir. Sonuç olarak minimalist model dil öğrenmenin bilişsel durumunu D1 ve D2 özeline indirgeyerek açıklamaya çalışır. Bu bağlamda bu D1 Türkçe D2 İngilizce olması durumunda dilbilgisel öğrenme alanının kapsamını belirlemek için Türkçe ve İngilizce arasındaki değiştirgenleri tespit etmeyi amaçlayan önceki bir çalışma (Şeker, 2015) yeniden gözden geçirilerek kaynak gösterilmiştir.

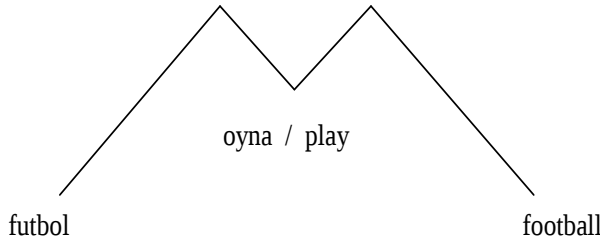
4.3. Türkçe Ve İngilizce Dilleri İçin Değiştirgenler ve Dilbilgisel Özelliklerdeki Farklılıklar

İngilizce ve Türkçe dilleri için tanımlanan değiştirgensel farklılıkları tespit etmek için Evrensel Dilbilgisi, İlkeler ve Değiştirgenler Kuramı, Minimalist Program ve bu kuramların dil

edinimi ya da dil öğrenme ile olan ilişkileri ile ilgili geleneksel ve çağdaş dilbilim çalışmalarının incelenmesi ilk işimiz oldu. Ancak alan yazında doğal dillerin dilbilgisinin ikili veya çoklu olarak karşılaştırmalı bir şekilde çözümlendiği ve değiştirgenlerinin ortaya konduğu tatmin edici çalışmalara yeterince rastlanmamıştır. Mevcut erişilebilen çalışmaların çoğunun da İngilizce üzerine yapıldığı görülmüştür (Cinque, 1994; Cook ve Newson, 1996; Hornstein ve ark., 2005; Jackendoff, 1997; Ouhalla, 2003; Radford, 2004 ve 2009). Bu bağlamda yaptığımız alan taramasında Türkçe ve İngilizce dilleri için tanımlanmış değiştirgenler üzerine yapılan bazı çalışmalar tespit edilmiş ancak bu çalışmaların genel olarak belli sayıda özel dilbilgisi yapılarına odaklı çözümleme çalışmaları olduğu görülmüştür (Abney, 1987; Asbury, 2008; Bittner ve Hale, 1996; Bulut, 1996; Can, 2000; Ellidokuzoğlu, 1994; Kornfilt, 1984). Ayrıca bu çalışmalardan Uzun (2000) çoğunlukla Türkçe ve kısmen de İngilizceden örnekler verse de değiştirgenlerden ziyade daha çok Türkçe ve ED ilkeleri üzerine yapılan fakat oldukça kapsamlı bir çalışma olarak dikkat çekmiştir. Ancak bu çalışmalardan Şeker (2015) Türkçe ve İngilizce dilbilgisi yapılarını kapsamlı bir şekilde karşılaştırmalı ve karşıtlamalı olarak daha önceki ulusal ve uluslararası çalışmaları da dikkate alarak Minimalist Programa göre sözdizimsel olarak çözümlenmiş ve sonuç olarak bu iki dil arasında 15 değiştirgensel farklılık tanımlamıştır. Geri kalan diğer tüm yapıların ise bu iki dil için ortak ilkeler içerdiği ve bu nedenle de açıklama gerektirecek değiştirgensel farklılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Şeker (2015) tarafından karşılaştırmalı olarak İngilizce ve Türkçe dillerinin yapılarının verildiği ve evrensel ilkeler ile

değiştirgenlerin kolaylıkla gözlemlenebildiği ve derin yapıda veya minimalist bir ifade ile mantıksal yapıda gerçekleşen taşıma ve benzeri sözdizimsel özellikleri ve öbek adlandırmalarını göstermeden minimalist çizimler üzerinde bu değiştirgenleri daha yakından inceleyelim. Değiştirensel farklılıkları göstermek için kullanacağımız ağaç çizelge ve bu çizelgenin dalları iki dilin ortak veya sözdizimsel öbek yapılarını karşılıklı olarak görmemizi sağlayacak. Ancak asıl amacımız farklılıklara ve benzerliklere yoğunlaşmak olduğundan ve amacımız detaylı bir dilbilimsel çözümleme yapmak olmadığından bu gösterimler minimalist bir yaklaşımla hazırlanmış olup öbek ve kategori isimlerini içermeyecektir. Ayrıca ağaç çözümlemelerde özellikle yüzeysel sesbilgisel formlar gösterildiğinden derin mantıksal yapıda olan dönüşümler göz ardı edilecektir. Bu gösterimlerde eğer bir çizim her iki dil içinde değişmiyorsa yani gösterilen öğeler üst üste biniyorsa orada değiştirgensel bir fark yok demektir. Ayrıca tam bir simetrik özellik gösteriyorsa da baş değiştirgeni dışında diğer sözdizimsel özelliklerin ve değiştirgenlerin farklı olmadığı anlaşılmalıdır. Çizimdeki farklılıklar veya asimetric gösterimler ne kadar fazla ise değiştirgenlerdeki veya dilbilgisel özelliklerdeki farklılıklar da o kadar çok demektir. Çalışmanın bu kısmında sadece evrensel ilkeleri ele alacağımızdan çizimlerdeki benzerliklere ve çakışmalara odaklanacağız. Buna göre aşağıda verilen Örnek 9'u inceleyelim:

(9) futbol oyna/ play futbol (Şeker, 2015: s.136)

Bu yapının türetilmesinde iki dilin öbek başlarının sözdizimsel konumlarında bir farklılık görülmektedir. Bu farklılık simetrik bir M-şema ile gösterilmiştir. Yukarıda evrensel ilkeleri açıklarken iki dil için verilen örnek tamlamaların gösteriminde çizimlerde aynı yönde dallanan bir söz dizimsel yapı ve üst üste gelen ve eşleşen kategoriler varken, burada simetrik bir dallanma ortaya çıkmaktadır. Bu simetrinin merkez kesişim noktasında eylemler üst üste gelerek kesişirken, diğer kategoriler simetrinin karşılıklı olarak dallanan konumlarında eşleşmektedirler. Türkçede soldan sağa doğru ilerleyen tümleyen eklemleme, İngilizcede sağdan sola doğrudur. Bu durum M-şemada Türkçe için soldan sağa yukarı doğru bir ilerleme oluştururken, İngilizce için ise sağdan sola yukarı doğru bir ilerleyiş ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle M-şemada soldan sağa yukarı doğru ilerleyen Türkçe sözdiziminin bittiği yerde (bu örnekte eylem), İngilizce soldan sağa aşağı doğru bir ilerleme ile gösterilmiştir. İki dil için ortaya çıkan bu durum *Baş Değiştirgeni* ile şu şekilde açıklanabilir:

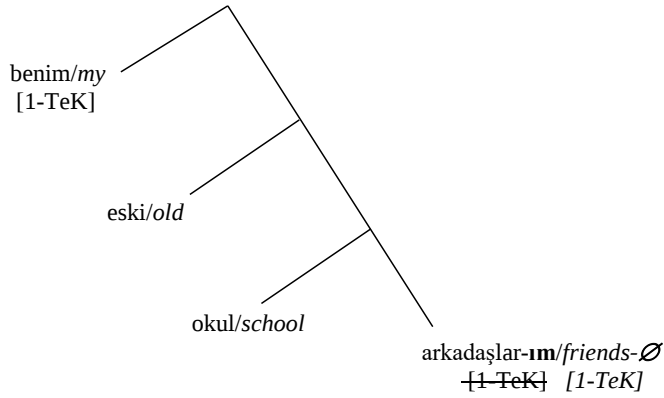
1. BAŞ Değiştirgeni:

- (i) *Türkçede öbek başı tümleyeninden sonra gelirken, ya da Türkçede tümleyen tümlenenden (öbek başından) önce gelirken,*

(ii) *İngilizcede öbek başı tümleyeninden önce gelir, ya da İngilizcede tümleyen tümlenenden (öbek başından) sonra gelir.*

Şimdi de aşağıdaki örneği inceleyelim:

(10) Benim eski okul arkadaşlarım/ *My old school friends* (Şeker, 2015: s.159)

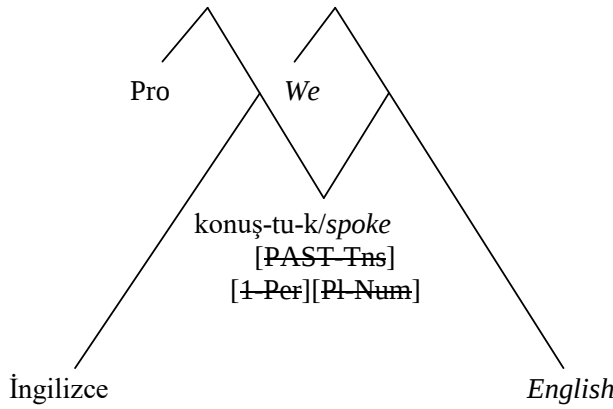

Burada ise iki dilin bir birinden farklı olan yapıları arasında adıl düşürme (gizli adıl) ve ad ve eylemlerin çekimlerindeki farklılıkların sebebi olan temel bir dilbilgisel özellik dikkat çekmektedir. Görüldüğü üzere ad öbeğinin başını oluşturan Türkçe ‘arkadaşlar’ sözcüğü üç ayrı nitilemeden sonra en üst basamakta birinci tekil kişi (1-TeK) adılı olan ‘ben’ ile nitelenmiş ve bu adıl belirleyici kategorisinin gösteren konumunun özelliği gereği iyelik durumunu yüklenmiş ve ‘Genişletilmiş Yansıtmalı İlkesi’ gereği de ‘benim’ olarak belirleyici öbeğinin gösteren konumuna yükselmiştir. Taşıdığı 1. kişi ve tekil sayı ([1-TeK]) özellikleri ile nitelenen öbek başının doymamış [-kişi] ve [-

sayı] özellikleri ile eşleşerek güçlü bir uyum özelliği ortaya koymuştur (arkadaşlar-**ım**). Bu durum Türkçede belirleyici işlevsel kategorisinin güçlü bir çekimsel özelliği olduğunu gösterir. Öte yandan İngilizce ‘friends’ (arkadaşlar) sözcüğü de üç ayrı nitelemekten sonra en üst basamakta birinci tekil kişi (1-TeK) adılı olan ‘I’ (ben) ile nitelenmiş ve bu adıl belirleyici kategorisinin gösteren konumunun özelliği gereği iyelik durumunu yüklenmiş ve ‘Genişletilmiş Yansıtmalı İlkesi’ gereği de ‘my’ (benim) olarak belirleyici öbeğinin gösteren konumuna yükselmiştir. Taşıdığı [1-TeK] özelliği ile nitelenen öbek başının doymamış [-kişi] ve [- sayı] özellikleri ile eşleşmiş ancak güçlü bir uyum özelliği bulunmadığı için nitelenen öbek başı adda herhangi bir biçim bilgisel değişiklik oluşmamıştır (friends-□). Bu durum ise İngilizcede belirleyici işlevsel kategorisinin çekimsel özelliğinin zayıf olduğunu gösterir. Belirleyici kategorileri arasındaki bu güçlü ve zayıf çekim özelliği nedeni ile oluşan biçim birimsel farklar aynı zamanda doğal diller arasındaki adıl değiştirgeninin düşürebilme değerini de belirlemektedir. Buna göre işlevsel kategorideki güçlü çekim özelliği nedeniyle bu işlevsel kategoriye yükselen adın yüklendiği sayı ve kişi gibi dilbilgisel değerler taşıyan biçimbirimler (ör. Arkadaşlar-**ım**) evrensel dilbilgisinin ekonomi ilkesi gereği işlevsel kategorinin göstereninin düşebilmesine neden olur (PRO eski okul arkadaşlar-**ım**). Buna göre Türkçe güçlü çekimsel özelliği bulunan belirleyici kategorisinin neden olduğu biçimbirimsel uyum özelliği sayesinde ADIL (büyük adıl) düşürebilen yani ‘PRO’ (gizli büyük adıl) kullanabilen bir dil olarak tanımlanabilirken, İngilizce ise belirleyici kategorisinin zayıf çekimsel özelliği nedeniyle biçim birimsel uyum

özelliği göstermediğinden ADIL düşüremeyen yani ‘PRO’ (gizli büyük adıl) kullanamayan bir dil olarak tanımlanır (my old school friends). Bu durum Örnek 11’de gösterildiği gibi Türkçe ve İngilizce eylem öbeklerinin zaman işlevsel kategorisinin tümleci olduğu durumlarda da ‘Pro’ adılı şeklinde gözlemlenir:

(11) Biz İngilizce konuştuk/ *We spoke English* (Şeker, 2015: s.389)

Bu M-şemada da görüldüğü gibi adıl düşürme ve eylemlerin çekimlerindeki farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Belirleyici öbeklerinde adda görülen biçim bilgisel farklılıklara benzer şekilde zaman öbeklerinde zaman kategorisine yükselen eylem öbeği başının (konuş) görülen birinci kişi (1-Per) ve çoğul sayı (Pl-Num) biçimbirimleri (konuştu-k) Türkçede adıl düşürmeye izin verirken (Pro İngilizce konuştu-k), İngilizcede bu biçimbirimlerin olmayışı (spoke-□) adıl düşürmeye izin vermemektedir (We spoke English). Eylem öbeğinin başını oluşturan Türkçe ‘konuş’ sözcüğü zaman öbeğinin geçmiş zaman özelliği taşıyan zaman kategorisi budağına yükseldikten sonra (konuştu) ‘Genişletilmiş Yansıtma İlkesi’ gereği bu öbeğin gösteren

konumunda bulunan birinci çoğul kişi (1-ÇoK) adılı olan ‘biz’ ile genişletilmiş ve bu adılın sayı ve kişi gibi dilbilgisel özellikleri ile zaman öbeği başı konumunda bulunan çekimli eylemin (konuştu) doymamış [-kişi] ve [- sayı] özellikleri eşleşerek güçlü bir biçimbirimsel uyum özelliği ortaya koymuştur (konuştu-**k**). Belirleyici öbeklerinde olduğu gibi bu durum Türkçede zaman işlevsel kategorisinin güçlü bir çekimsel özelliği olduğunu gösterir. Öte yandan İngilizce ‘speak’ (konuş) eylemi de bir üst basamakta zaman öbeğinin geçmiş zaman özelliği taşıyan zaman kategorisi budağına yükseldikten sonra (spoke/*konuştu*) ‘Genişletilmiş Yansıtma İlkesi’ gereği bu öbeğin gösteren konumunda bulunan birinci çoğul kişi (1-ÇoK) adılı olan ‘we’ (biz) ile genişletilmiş ve bu adılın sayı ve kişi gibi dilbilgisel özellikleri ile zaman öbeği başı konumunda bulunan çekimli eylemin (spoke/*konuştu*) doymamış [-kişi] ve [- sayı] özellikleri eşleşmiş ancak zayıf çekimsel özelliği nedeniyle herhangi bir biçimbirimsel değişiklik göstermemiştir (spoke/*konuştu*). Belirleyici öbeklerinde olduğu gibi bu durum da İngilizcede zaman işlevsel kategorisinin çekimsel özelliğinin zayıf olduğunu göstermektedir. Bu nedenle de yine belirleyici öbeklerinde ortaya çıktığı gibi zaman işlevsel kategorisindeki güçlü çekim özelliği nedeniyle bu işlevsel kategoriye yükselen eylemin yüklendiği sayı ve kişi gibi dilbilgisel değerler taşıyan biçimbirimler (ör. Konuştu-**k**) evrensel dilbilgisinin ekonomi ilkesi gereği işlevsel kategorinin göstereninin düşebilmesine neden olur (Pro İngilizce konuştu-**k**). Buna göre Türkçe güçlü çekimsel özelliği bulunan zaman kategorisinin neden olduğu biçimbirimsel uyum özelliği sayesinde *Adıl* (küçük adıl) düşürebilen yani ‘Pro’ (gizli küçük adıl) kullanabilen bir

dil olarak tanımlanabilirken, İngilizce ise zaman kategorisinin zayıf çekimsel özelliği nedeniyle biçim birimsel uyum özelliği göstermediğinden ‘Adıl’ düşüremeyen yani ‘Pro’ (gizli küçük adıl) kullanamayan bir dil olarak tanımlanır. İki dil için ortaya çıkan bu durum biri dilbilgisel özellik farkı diğeri de *Adıl/ADIL-Düşürme Değiştirgeni* olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanabilir:

2. ‘Bir gösteren ile genişletilmiş öbek yapılarında işlevsel kategoriler Türkçede güçlü biçimbirimsel çekim özelliğine sahipken, İngilizcede zayıf bir çekim özelliğine sahiptirler.’
3. Adıl/ADIL-Düşürme Değiştirgeni:

- (i) Türkçe Adıl/ADIL düşürmeye izin verir,
- (ii) İngilizce Adıl/ADIL düşürmeye izin vermez.

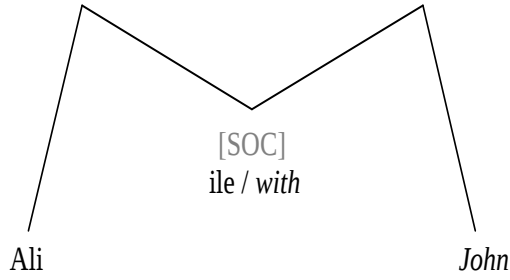
Hatta yukarıda açıklanan dilbilgisel özellik (2) Türkçe ve İngilizce dilleri için belirleyici kategorisinde konumlanan artikellerin düşürülebilmesi için de bir neden oluşturur (ör. BEL (Θ) kitab-ı bana ver/Give me **the** book-~~uyum~~). Bu durum da *Belirleyici-Düşürme Değiştirgeni* şeklinde tanımlanabilir:

4. Belirleyici-Düşürme Değiştirgeni:

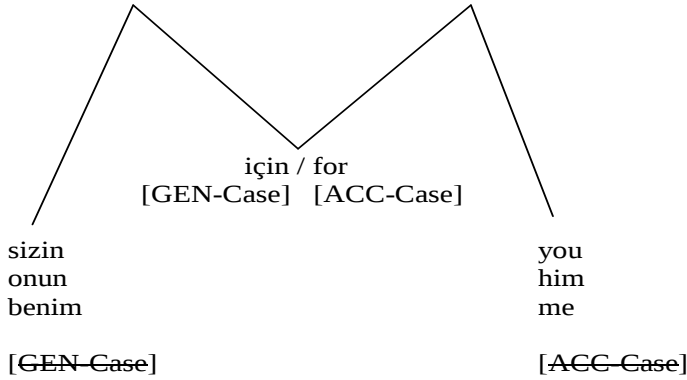
- (i) Türkçe belirleyici (BEL) düşürmeye izin verir,
- (ii) İngilizce belirleyici (BEL) düşürmeye izin vermez.

Şimdi de aşağıdaki örneği inceleyelim:

- (12) Ali ile/ with John (Şeker, 2015: s.381)

(13) senin için/ for you (Şeker, 2015: s.381)

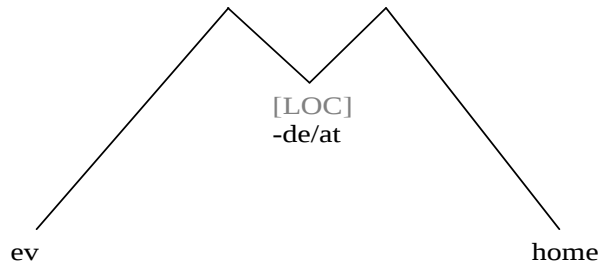

Bu yapıların (Örnek 12 ve 13) türetilmesinde yine tümleyen (belirleyici öbeği veya adıl) ve tümlenenden (ilgeç) oluşan bir öbek yapısı (ilgeç öbeği) olduğundan yukarıda Örnek 8’de gösterildiği gibi baş değiştirgenindeki farklılık nedeniyle iki dilin öbek başlarının sözdizimsel konumlarında bir farklılık görülmektedir. Bu farklılık yine simetrik bir M-şema ile gösterilmiştir. Bunun dışında iki dilin ilgeç öbeği türetiminde örnek (12)’de birliktelik durumu (SOC) bildiren ilgeci (ile/with) tümleyen adlarda (Ali/John) biçim bilgisel veya sözdizimsel bir farklılık göze çarpmazken, örnek (13)’te adılarda durum yüklenme gibi biçimbirimsel bir değişiklik söz konusudur. Bunun nedeni evrensel bir ilke olarak belirleyici öbeği yönetiminde ilgeci

tümleyen adların ilgeç kategorisinin + durum özelliğinden etkilenmemesi ancak adılların doğrudan ilgeçlerin yönetimi altına girerek durum yüklenlenmeleridir. Ancak burada Türkçe ve İngilizce için dilbilgisel özelliklerde yine betimlenmesi gereken bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Buna göre Türkçede ilgeçleri tümleyen adılların iyelik durumu (ben-im, sen-in) yüklendiği gözlemlenirken, İngilizce adılların ise belirtme durumu (accusative case: he- him, I-me) yüklendikleri görülmektedir. O zaman dilbisel özelliklerdeki bu seçmesel farklılık şöyle tanımlanabilir:

5. ‘‘Türkçede ilgeçler adılları tümleyen konumuna iyelik durumunda (GEN-Case) alırken’ yüklerken, İngilizcede ilgeçler adılları tümleyen konumuna belirtme durumunda (ACC-Case) alırlar.’

(14) ev-de/ at home (Şeker, 2015: s.380)

Bu örnekte ise her iki dilde de bulunma durumunu (LOC) ifade etmek için türetilen bir öbek yapıda Türkçede biçimbirimsel durum yüklenen bir ada karşılık İngilizcede sözlüksel bir ilgeç kullanılmaktadır. Bu durum sözlüksel ve biçimbirimsel göstergelerin eylemlerin tümleyeni olmak üzere eylemler tarafından atanan tematik roller gereği ortaya çıkan ortak evrensel göndergelere gönderme yapsa

da farklı sözdizimsel özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı evrensel durum göndergelerini (ör. Bulunma durumu) ifade etmek için bir dilde (ör. İngilizcede) sözlüksel kategoride yer alan bir durum gösteren (ör. at, in, on) diğer bir dilde (ör. Türkçede) adlara eklenen bir biçimbirimsel bir durum gösteren olabilir (ör. ev-**de**, okul-**da**). Bu da sözdizimsel çözümlemeleri ve bunların gösterimlerini etkileyecektir. Sözdizimsel ifade ile bu evrensel durum göndergeleri ya doğrudan sözlüksel ilgeç kategorisinde yer alan bir gösteren olarak belirleyici öbeği ile bir ilgeç öbeği oluşturacak ya da belirleyici öbeğinin başı konumunda ada eklenen bir biçimbirimsel gösteren olarak ortaya çıkacaktır. Diğer bir deyişle tematik roller gereği ortaya çıkan evrensel durumlar doğal dillerin sözdiziminde ya biçimbirimsel bir dil göstergesi şeklinde ortaya çıkan, sayıları ve çeşitleri dilden dile farklılık gösteren bir dilbilgisel özellik olarak ya da sözlüksel ilgeç kategorisinde yer alan bir dilsel gösterge olarak açıklanırlar. İki dil için belirlenen böyle bir farklılık iki seçenekli bir değıştirgen ile açıklanamaz. Bu durumda da hangi durumların hangi dilde biçimbirimsel hangisinde sözlüksel bir gösterge olduğı belirlenmelidir. Önceki çalışmalarda Türkçe ve İngilizce dilleri için bu evrensel durumlar aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Şeker, 2015: s.384):

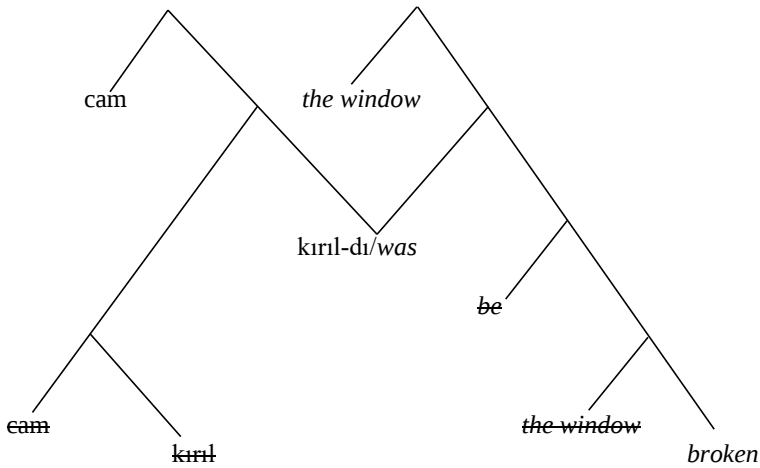
Tablo.1 *Türkçe ve İngilizcede Biçimbirimsel ve Sözlüksel Durumlar*

Durum	Tanımı	İngilizce	Türkçe
Nominative	öznel/yalın Hal	Ad-Ø	Ad-Ø
Accusative	nesnel/belirtme	Ad-Ø/ZMR(him, me)	Ad/ZMR-I
Genitive	iyelik	ZMR (my, his)	ZMR(ben-Im)
Dative	alıcı	Ad-Ø/ZMR (him, me)	ZMR-(ban-A)
Ablative/Elative	kaynak/çıkış	from Ad	Ad/ZMR-dAn
Possessive	sahiplik, ilgi	of Ad	Ad/ZMR-In
Inessive	iç konumda	in Ad	Ad-In içinde
Superessive	üst konumda	on Ad	Ad-In üstünde
Adessive	tam konumda	at Ad	Ad-dA
Instrumental	araç/vasıta	by/with/through Ad	Ad ile / -lA
Sociative	birliktelik	with Ad	Ad ile / -lA
Causal	amaç/sebep	for Ad	Ad için
Abessive	eksiklik/yokluk	without Ad	Ad-sIz
Addirective	doğrultu/yöneliş	toward Ad	Ad-A doğru
Relative	kıyas	than Ad	Ad-dAn
Subessive	alt konumda	under Ad	Ad-In altında
Terminative	son buluş/varış	until/by Ad	Ad-A kadar
Postessive	arka konumda	behind Ad	Ad-In arkasında
Directive	yönelme	to Ad	Ad-A
Antessive	ön konumda	in front of Ad	Ad-In önünde
Temporal	zamansal dilimde	at/in/on Ad	Ad-dA

Yukarıdaki tabloda ortak evrensel durum göndergelerinden yalın (nominatif), belirtme (akuzatif), iyelik (genitif) ve alıcı (datif) durumları Türkçede ve İngilizcede biçim birimsel bir özellik gösterirken, amaç/sebep (için/for), birliktelik (ile/with), benzetme (gibi/like) ve eşitleme (kadar/as) durumları her iki dilde de birer sözlüksel ilgeçle gösterilmektedir. Diğer durumlar Türkçede biçim birimlerle veya belirtme öbeği şeklinde konum adları ile biçim birimsel uyumlu öbekler kurarak (ör. altında, üstünde, arkasında, önünde), İngilizcede ise ilgeçlerle veya konum adları ile türetilmiş ilgeç öbekleriyle (ör. in front of, by means of, due to) gösterilir. Bunlar herhangi bir dilbilgisel açıklama gerektirmeyen ancak sözlüksel öğrenme gerektiren yapılardır.

Şimdi edilgen çatılı eylemlerin Türkçedeki ve İngilizcedeki görünüşlerini aşağıdaki örneklerde inceleyelim:

(15) cam kırıldı/ *the window was broken* (Şeker, 2015: s.391)

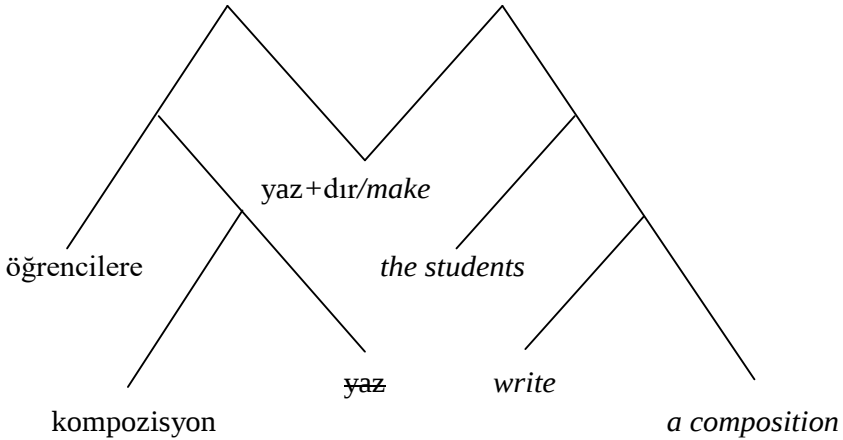
Bu M-Şemada ortaya çıkan asimetrik dallanma edilgen çatılı fiilin doğrudan Türkçede güçlü bir çekimsel özelliği bulunan zaman budağına yükselmesinden, İngilizcede ise daha zayıf çekimsel özelliği bulunan işlevsel zaman kategorisinin *be* (ol) ek eylemini kendine doğru

çekmesinden kaynaklanmaktadır. Bu da Türkçede edilgen çekimli eylemlerin eylemsel özelliklerini koruduğunu ancak İngilizcede ise edilgen çekimli eylemlerin adsal özellikte olduğunu göstermektedir. İngilizcede eylemlerin past participle hallerinin sıfat kullanımları (ör. broken window/*kırık cam*) ve bu adsal özelliğe sahip çekimlerin *be* (ol) ek eyleminin tümleyeni olması bu durumu açıklamaktadır. İngilizcede asıl eylemi veya bu eylemin çekimli hallerini kendine çekme gücüne sahip olmayan zaman kategorisinin ancak ek eylemleri zaman budağına yükseltebildiğini de görmekteyiz. Bu durum Türkçe ve İngilizce dilleri için iki her bir dile özgü dilbilgisel bir özellik ile açıklanabilir:

6. ‘*Türkçede EDİL çekimli eylem sınıfsal olarak eylemsel özelliğe sahipken (+E), İngilizcede EDİL çekimli eylem (past participle) adsal özelliğe sahiptir (+A).*’

Aşağıdaki örnekte ise Türkçedeki ve İngilizcedeki ettirgen yapıların görünüşlerini inceleyelim:

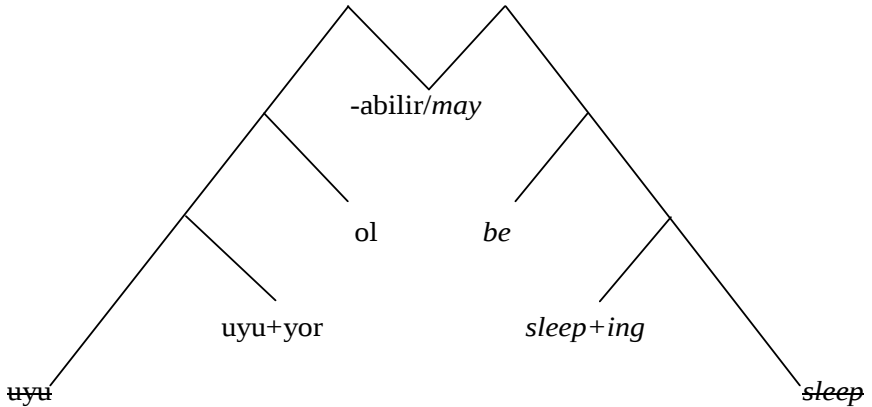
- (16) öğrencilere kompozisyon yaz-dır/ *make the students write a composition* (Şeker, 2015: s.386)

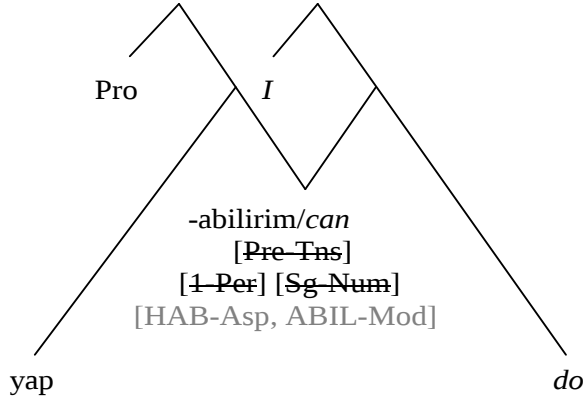
Bu M-Şemadaki simetrik görüntüler yine baş değiştirgeni kaynaklı olmakla beraber diğer türetimlerdeki paralellik bu türetimin

baş değiştirgeni dışında her iki dilde de aynı evrensel söz dizimsel özellikleri taşıdığını göstermektedir. Ancak Türkçede biçim birimsel özellikte olan ve eylem öbeğinin eylemini kendi budağına çekip yükselten ve bu eylemin göstereni konumundaki ada tematik rol ve bu role bağlı bir durum yükleyen (öğrenciler-e) işlevsel bir kategori varken, İngilizcede bu ettirgen yapının başı konumunda bir yardımcı fiil (have, make, get) bulunmaktadır. Dolayısı ile bu yapının İngilizce söz diziminde herhangi bir taşıma veya çekim söz konusu değildir. İngilizcede alıcı (dative) durum adlarda biçim birimsel bir değişiklik oluşturmadağından aslında alıcı durumundaki ad üzerinde biçim birimsel bir görüntü oluşmamaktadır. Diğer bir deyişle bu yapının türetilmesinde Türkçe ve İngilizce durumlardaki dilbilgisel özellik (TR-A/ING-□) ile biçim birimsel (TR-Dİr) veya sözlüksel (ING make/have/get) kategori dışında benzer bir söz dizim oluşturmaktadır. Bu nedenle iki dil için yeni bir değiştirgen veya dilbilgisel farklılık tanımlamaya gerek kalmamaktadır. Bu benzerlik diğer haber ve dilek kipleri gibi eylem görünüşleri için de geçerlidir:

(17) uyu-yor ol-abilir/ *may be sleep-ing* (Şeker, 2015: s.394)

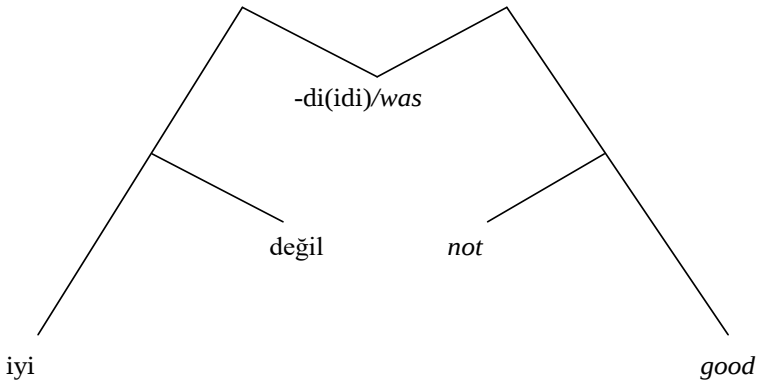
(18) Pro yap-**abilirim**/ I *can* do (Şeker, 2015: s.393)

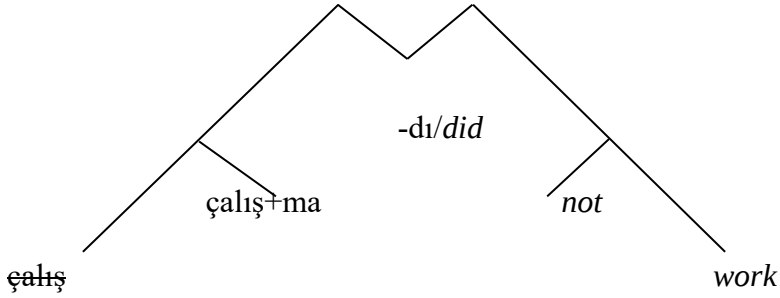
Bu örneklerde (17-18) görüldüğü gibi zaman kişi sayı görünüş ve kip Türkçede biçim birimsel bir özellik taşınırken bu göndergelerin tümü İngilizcede tek bir sözlüksel ifade (may, can) ile karşılanmaktadır. Özne düşürme ve baş değiştirgenleri dışında tanımlanması gereken başka bir söz dizimsel farklılık görünmemektedir.

Aşağıdaki yapılarda ise olumsuzluk işlevsel kategorisinin Türkçedeki ve İngilizcedeki görünümelerini inceleyelim:

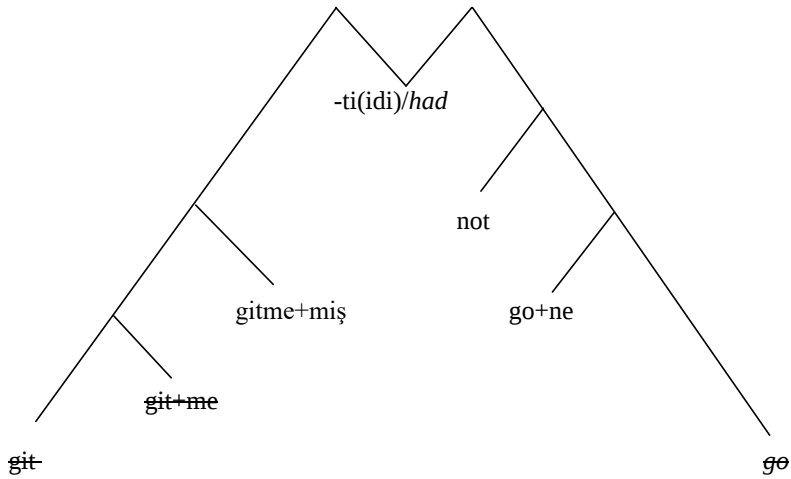
(19) iyi değil-**di** (**idi**)/ *was not good* (Şeker, 2015: s.395)

(20) çalış-ma-dı/ *did not work* (Şeker, 2015: s.306)

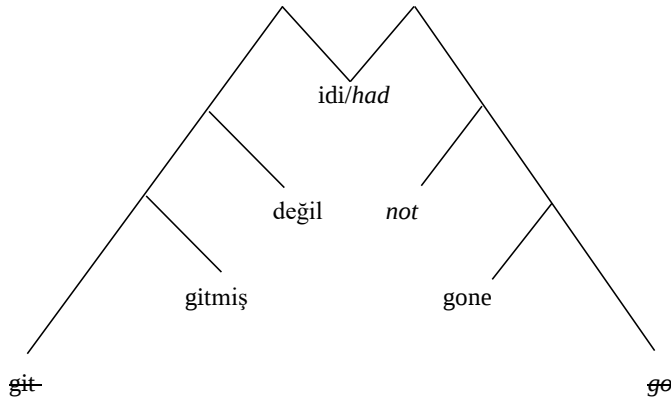
(21) gitmemiş-ti(idi)/ *had not gone* (Şeker, 2015: s.396)

Adsal özellikteki sözcüklerin (ör. iyi) olumsuzluğunda (değil/not) baş değiştirgeni dışında söz dizimsel bir fark göze çarpmazken (Örnek 19), eylemlerin olumsuzluğunda Türkçede eylemin hemen üstünde

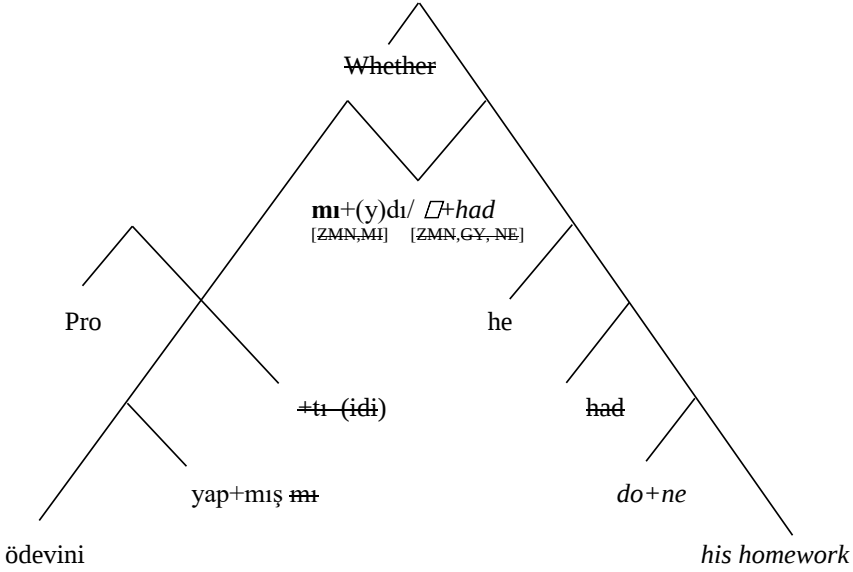
eylemin tümlediği bir biçim birim (-mA) bulunurken, İngilizcede hem adsal hemde eylemsel özellikteki sözcükler için aynı olumsuzluk başı (not) dikkat çekmektedir (Örnek 20). Örnek 21'deki gösterimdeki farklılık görünüş kiplerinin (-miş, -yor) adsal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Aslında İngilizcede yukarıda ortaya çıkan görünüm Türkçede aşağıda Örnek 22'de gösterildiği şekliyle açıklanabilir. Bu şekliyle M-Şemada herhangi bir söz dizimsel farklılık bulunmamaktadır:

(22) gitmiş değil **idi/ had** not gone

Aşağıdaki M-Şemada ise tümcenin zaman kategorisinin üstünde bulunan ve en üst işlevsel kategori olarak tanımlanan tümleyici (TÜM) kategorisinin işlevlerinden biri olan soru tümcesi türetiminin Türkçe ve İngilizce dillerindeki söz dizimsel çözümlemesi bulunmaktadır:

(23) Ödevini yapmış **mı-ydı**/ **Had** he done his homework? (Şeker, 2015: s.398)

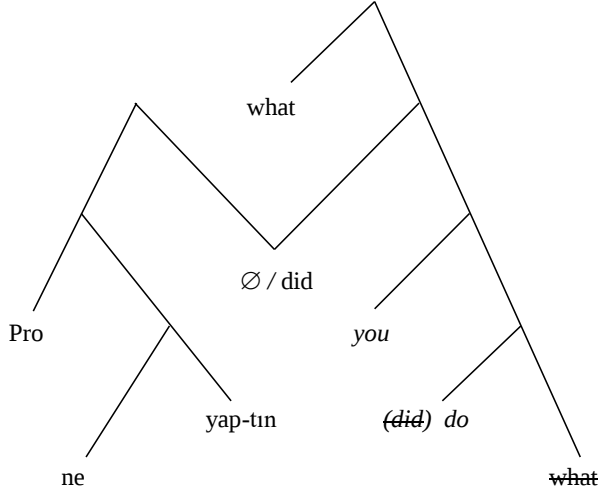
Bu gösterimde simetrik görünüşe sebep olan Baş Değiştirgeni dışında M-Şemada asimetriye neden olan dilbilgisel özelliklerdeki farklılıklar dikkat çekmektedir. Buna göre iki dilin soru tümcelerinin TÛM kategorisinin dilbilgisel özellikleri arasında da fark olduğu görülmektedir. Türkçede *mI* ile dolu olan bu kategori İngilizcede ise gizli bir *whether* ile doludur. Ancak iki dilin TÛM kategorileri zaman ([ZMN]) çekim özelliğinde benzer gösterse de genişletilmiş yansıtma ([GY]) ve soru adılı ([NE]) çekim özelliğinde farklılık göstermektedir. Buna göre İngilizcede soru tümcelerinin TÛM kategorisinde GYİ gereği gösteren konumuna en yakın adıl taşınır ve TÛM kategorisinin gösteren konumuna yükselir. İngilizcede TÛM kategorisinin [NE]

([WH]) özelliği nedeniyle gösteren konumuna *whether* soru adlı taşınır. Türkçede ise bağımsız ana tümcelerin TÛM kategorisinde [GY] özelliği yoktur ve bu nedenle TÛM kategorisinin göstereni yoktur. İngilizcede [NE] soru adlı çekimi özelliğine karşılık Türkçede ise zayıf [mI] soru eki çekim özelliği bulunmaktadır. Türkçede tümce içinde farklı konumlarda bulunabilen ve farklı öbek yapılarla kullanılabilen ve ses uyumu özelliği de gösteren bu ek TÛM kategorisinde konumlanabilmektedir. Ardından TÛM konumu her iki dilde de (bu kategori için Türkçede de) zayıf [ZMN] çekim özelliği nedeniyle en yakın zaman çekimli ek eylemi (veya adsal özellikteki çekimli eylemleri-eylemsileri) kendi konumuna yükseltir (ör. mIydI/was, mIsIn/are, mIdIr/is vb). İki dil arasındaki bu dilbilgisel özellik farkı aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

7. ‘Türkçede bağımsız ana tümcelerde TÛM işlevsel kategorisi seçmesel olarak soru eki ([mI]) çekme özelliğine sahipken, İngilizcede TÛM işlevsel kategorisi soru adlı ([NE/WH]) çekme özelliğine sahiptir.’
8. ‘Türkçede bağımsız ana tümcelerde TÛM işlevsel kategorisi genişletilmiş yansıtma özelliğine ([GY]) sahip değilken, İngilizcede TÛM işlevsel kategorisi genişletilmiş yansıtma ([GY]) özelliğine sahiptir.’

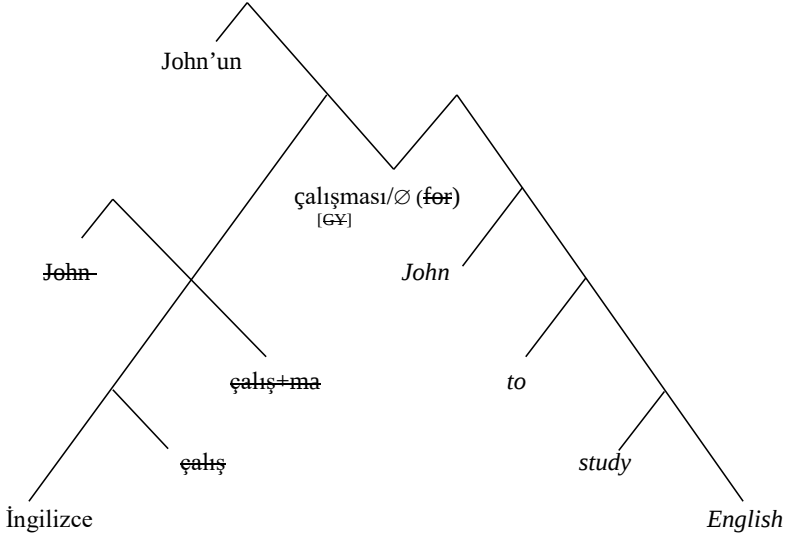
Dilbilgisel özelliklerdeki bu farklılıklar diğer soru adlı tümcelerde de Türkçe ve İngilizce arasında söz dizimsel farklılıklara sebep olmaktadır:

(24) Ne yaptın?/ *What did you do?* (Şeker, 2015: s.321)

Bu M-Şemada da TÛM kategorisinin zayıf zaman özelliği nedeniyle Türkçede fiil köküne gelen geçmiş zaman *-DI* eki TÛM konumuna çekilememiş, İngilizcede ise *did* yardımcı fiili bu konuma yükselebilmiştir. Ayrıca Türkçede TÛM [GY] özelliğine sahip olmadığından gösteren konumu oluşturmazken, İngilizce [NE/WH] soru adlı çekme özelliği ile *what* soru adılını kendine çekerek göstereni konumuna yükseltmiştir. Adsal özellik taşıyan zaman çekimli tümleyici öbekleri (yan tümceler) için ise aşağıdaki örneği inceleyelim:

(25) John'un İngilizce çalışması/ ~~for~~ John to study English (Şeker, 2015: s.401)

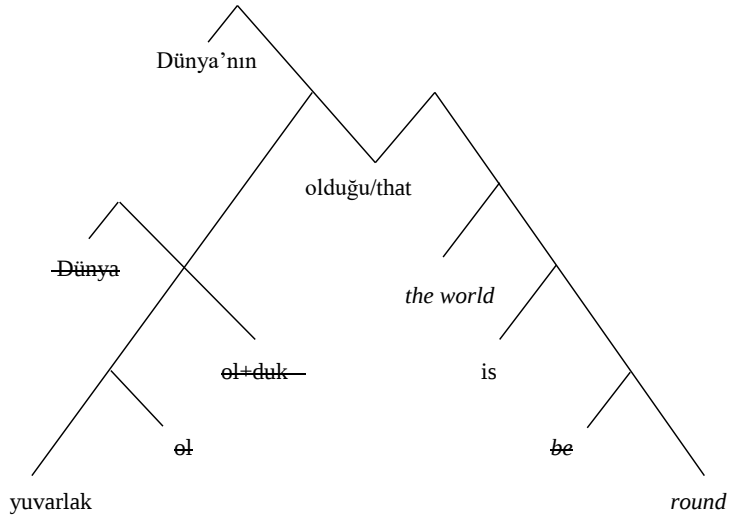

Burada adsal zaman çekimli tümcelerin TÛM konumları arasındaki farkları gözlemleyebiliriz. Türkçede adsal zaman çekimli yan tümcelerde TÛM [GY] özelliğine sahip ve gösteren konumuna yükselen ada iyelik yükleyerek adsal eylem ile uyum göstermektedir. İngilizcede ise [GY] özelliği bulunmayan TÛM kategorisinin örtük bir *for* tümleyici ile dolu olduğu kabul edilir. O zaman bu durum aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

9. 'Türkçede adsal zaman çekimli tümleyen durumundaki yan tümcelerin TÛM işlevsel kategorisi genişletilmiş yansıtma özelliğine ([GY]) sahipken, İngilizcede adsal zamanlı yan tümcelerin TÛM işlevsel kategorisi genişletilmiş yansıtma ([GY]) özelliğine sahip değildir.'

Türkçedeki bu adsal yan tümce yapısı İngilizcede kullanılan diğer zaman çekimli yan tümce tümleyici öbeklerine de karşılık gelmektedir:

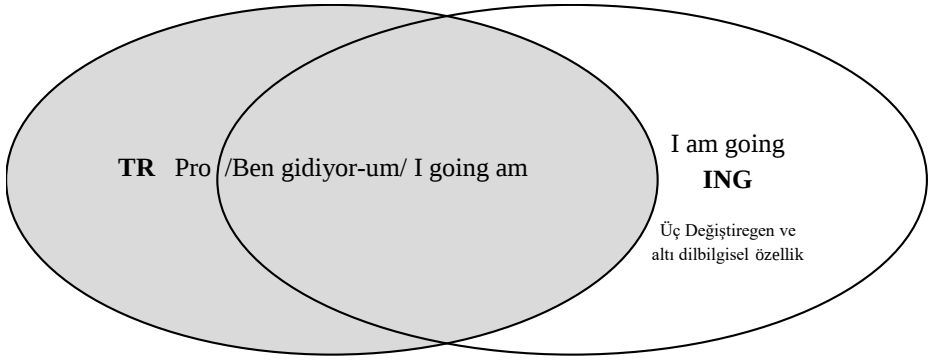
(26) Dünya'nın yuvarlak olduğu/ *that the world is round* (Şeker, 2015: s.313)

(26)'da Türkçede adsal zaman çekimli yan tümcede TÜM [GY] özelliğine sahip ve gösteren konumuna yükselen Dünya'ya iyelik yükleyerek (Dünya'nın) TÜM konumuna yükselen adsal eylem ile uyum göstermektedir (olduğu). İngilizcede ise [GY] özelliği bulunmayan TÜM kategorisinin açık veya örtük bir *that* tümleyici ile dolu olduğu kabul edilir.

Sonuç olarak Şeker (2015)'te Türkçe ve İngilizce dilbilgileri için değiştirgen farklılık olarak tanımlanan onbeş dilbilgisel farklılık bu çalışmada daha minimalist bir yaklaşımla üçü iki seçenekli evrensel değiştirgen altısı ise dile özgü dilbilgisel özellikler olmak üzere toplam

dokuz dilbilgisel farklılığa indirgenmiştir. Büyük (ADIL) ve küçük (Adıl) adıl değiştirgenleri aynı dilbilgisel özelliğe (uyum özelliği) dayandığından bir değiştirgen olarak tanımlanmıştır. Bu durumda D1 Türkçe D2 İngilizce Öğrencisi için dilbilgisel öğrenme aşağıdaki gibi gösterilebilir:

Şekil 13. D1 Türkçe D2 İngilizce Öğrencisi için İlk Durum Dilbilgisi ve Dilbilgisel Öğrenme

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada dilbilim dışındaki diğer alanlarda olduğu gibi minimalizmin sadelik, ekonomi, temel işleve indirgeme ve gereksiz açıklamalardan kurtulma ilkelerini dilin edinimi ve öğrenimi sırasında ortaya çıkan zihinsel durumu açıklamak için bir öğrenme modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Böyle bir çalışmanın gerekçesi dilin yapısı ve işleyişi ne kadar ekonomik ise edinilmesi, öğrenilmesi ve üretilmesi de o derece ekonomik olur varsayımına dayanmaktadır. Bilişsel öğrenme yaklaşımlarında öne sürülen aradil varsayımı bilişsel ve dilbilimsel açıklamalar arasında ilk durum varsayımı açısından bir

karşıtlık doğurur. Bilişselciler ilk durumu aradil ile açıklarken dilbilimciler Chomsky'nin (1965) iddia ettiği gibi anadilin ilk durumunda olduğu gibi doğuştan gelen bir dilbilgisi yetisi (ED) ile açıklamayı tercih ederler. Dil aktarımı bilişselciler tarafından genellikle D1'in aradil gelişimini nasıl etkilediği açısından ele alınmıştır (Ellis, 2008:551). Dilbilimciler ise D1 aktarımını D1'in D2 ediniminin başlangıç noktasında olduğu varsayımı ile açıklarlar ve D1'in ED'ye kısmi erişim sağladığını varsayarlar. Evrensel ilkeler ve değiştirgenler açısından bakıldığında ED bilişsel öğrenme modellerinin aradil kuramı çalışmalarına uygulanabilir çünkü doğal diller gibi ED de evrensel ilkelerle sınırlıdır (Ellis, 2008:560). Aradil ve D1 aktarımı gibi olaylar ilk durum sözlüğü ve dilbilgisinin hedef dil öğrenimi sırasında ortaya çıkan doğal bir sürecin kanıtlarıdır ve birbirinden ayrı şeyler değildir. "Aradil dilbilgisinin bazı yönlerden doğal dillerden farklı olduğunu ve bu nedenle de bu alandaki çalışmaların odak noktasını aradilin ne yönden ve ne ölçüde ED ile uyumlu olduğunun oluşturduğunu" iddia eden çalışmalar için minimalist model dikkate değer bir yaklaşım sunmaktadır (Ellis, 2008:560). Sonuçta erken dil edinimi döneminde olduğu gibi ilk durum kaynaklı bir tür piginleştirme ara dönemi ortaya çıkmaktadır.

Bireylerin sınıf, yaş, IQ, cinsiyet, okuryazarlık ve eğitim durumlarından bağımsız olarak doğal süreçte gerçekleşebilen dil edinimi minimal düzeyde insanın temel içgüdüleri, doyum ve haz kaygısı ile doğru orantılı gerçekleşen adaptasyon ve isteklendirme ile yakından ilişkilidir. Bu adaptasyon ve isteklendirmeyeyle tetiklenen ve dil

edinimini gerçekleştirdiği varsayılan dil aygıtının girdi çözümleme işlevinden çıktı üretimine kadar olan süreçte gerçekleşen işlemlerin de giren ve çıkan nesnenin yapısal özelliklerinde olduğu gibi sade ve ekonomik olması gerekir. Yani dillerin yüzeysel sesçil yapısında ortaya çıkan karmaşıklık ve farklılık aslında mantıksal derin yapıda sade ve evrensel gerekçelere dayanır. Yüzey yapıda ortaya çıkan ve açıklaması zor ve o dile aitmiş gibi görünen dilsel olaylar aslında derin yapıda açıklanabilen basit bir evrensel özellikten kaynaklanabilir. Bu nedenle değiştirgen ayarlama ve evrensel dil ilkelerini D1 ile ilişkilendirmek D2 öğrencisi için en sade ve ekonomik öğrenme yolu olacaktır. Yeni bir dil öğrenenlerin bazı yapıları diğerlerinden önce edinmeleri ED'nin edinimin sırasıyla ve düzeniyle ilgili olduğuna, ED ilkeleri ve değiştirgenlerine erişimin belirtililik esasına göre işlediğine bir kanıt sayılabilir (Ellis, 2008:596). Belirtlilik yeni bir dilsel özelliği edinmek için gerek duyulan ön dilbilgisel kanıtın miktarıyla doğru orantılı gelişen hazır bulunuşluk durumu olarak anlaşılabilir (Ellis, 2008:591). Bu bilgi D1, evrensel ilkeler ile diller arası benzerlik ve farklılık gösteren değiştirgenler ile ilişkilidir. Belirtlilik kuramı da ED ile birlikte düşünüldüğünde, belirtisiz yapılar ED ile yönetilen evrensel dil ilkeleri ve değiştirgen değerlerindeki benzerlikler olarak düşünülürken, değiştirgen değerlerindeki farklılıklar ve değiştirgen ayarı gerektiren dilsel özellikler belirtili olarak nitelenebilir (Ellis, 2008:591). Değiştirgen ayarlama sıra düzeni de dilbilgisel özelliğin ne kadar belirtili olmasına bağlı olarak düzenlenebilir (Jaeggli ve Hyams, 1988; White, 1989). Felix'in (1984) iddia ettiği gibi D1 edinimindeki sıra düzeninde de ED'nin tüm içeriğinin bir anda erişime açık olmadığını

fakat zamanla bu içeriklerin belli bir düzen içerisinde erişime elverişli hale geldiğini düşünmek hiç de yabana atılır bir tespit değildir. Yani ED'nin evrensel ilkeleri ve değiştirgenlerin ayarlanması süreci doğuştan gelen özel gelişimsel bir süreçtir ve bu süreç sözlükçenin gelişimi ile paralel olarak sözcüklerin aşağıdan yukarıya doğru (yani tümleçten tümlenene doğru) ikili öbek kurma şeklinde ilerleme kaydettiği bir gelişim sıra düzeni şeklinde düzenlenebilir (Şeker, 2016). Bir diğer ilginç iddia ise D2 edinimi sıra düzeninde tüm dilbilgisel içeriklerin başlangıçtan itibaren erişime açık olduğudur (White, 1981). Ancak dil edinimi ve dilbilgisi modüllerinin sırasını belirleyen bu sefer belirtililiktir. Yani evrensel ilkeler ve ortak değere sahip değiştirgen ayarları belirtisiz ve erişime her zaman açık iken, değiştirgensel farklılıklar ve farklı dilbilgisel özellikler ise belirtili ve erişime ancak belli bir sıra düzen ve zaman dilimi içerisinde açıktır.

Bilişsel yaklaşımlar ikinci dil edinimine diğer öğrenme türlerinin doğasına benzer ortak bir süreçler dizisi olarak yaklaşmaktadırlar ve bu açıdan dil edinimini kendine özgü bir dilbilgisi sistemi olan ve diğer bilgi sistemlerinden ayrı kabul eden dilbilimsel yaklaşımla çelişirler (Ellis, 2008: 406). Bilişselci yaklaşım özellikle D2 öğrenen yetişkinlerin akıl yürütme yollarına başvurmalarının kaçınılmaz olduğunu öne sürerken ED ile yaklaşanlar ED'nin yerinde ve erişilebilir olduğunu ve D2 edinimi sırasında zihni yönlendirdiğini iddia etmektedirler. D2 ediniminin özellikle dil öğrenenin kafasının içinde devam eden ve hedef dil girdisine maruz kalarak tetiklenen dil edinim aygıtı tarafından yönlendirilen bir süreç olduğunu düşünürler (Ellis,

2008:549). Cook (1985) ayrıca bu süreçte taklit etme, açıklama, düzeltme, pekiştirme, sosyal etkileşim gibi etkenlerin D2 edinimine olan katkısının D1 edinimine olan katkıdan daha fazla olmadığını da savunur. Bu da D2 öğreniminin davranışsal ve yetisel öğrenme yollarının yanında değiştirgen ayarlamasının sadece girdi yoluyla değil doğrudan ve daha bilişsel öğrenme stratejileri ile gerçekleştiğini destekler bir iddiadır. Minimalist modele göre D1 ED'nin örtük dilbilgisini ve D1'e ait özel değiştirgen değerlerini, dilbilgisel özellikleri ve hatta belirli bir süreç içerisinde oluşturulmuş bir sözlüğü de içeren daha kapsamlı yeni bir dil öğrenimi sırasında da erişime açık bir zihinsel ilk durumdur. Bu yaklaşım yeni bir dilin bilgisinde ilk durumunun dolu olduğunu varsayan, evrensel ilkelere erişimde bu dilsel bilgiyi temel alan, değiştirgenlerin ve dilbilgisel özelliklerin yeniden ayarlanmasında üstdil bilgisinin (girdi, aile, okul, çevre v.b.) onaylama ve reddetme işlevinin doğrudan etkili olduğunu iddia eden bir model sunmaktadır. Bu indirgenmiş hedef dilbilgisi alanının içeriğini ve kapsamını belirlemek için de herhangi iki dil arasındaki değiştirgenlerin dilbilgisine sadelik, temel işleve indirgeme ve gereksiz açıklamalardan kurtulma ilkelerini temel alarak diller arasındaki farklılıkları mümkün olduğunca indirgemeyi amaçlayan Minimalist Program bir veri çözümleme aracı olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak minimalist model dil öğrenmenin bilişsel durumunu varsayılan D1 ve D2 özeline indirgeyerek açıklamaya çalışır. Gereksiz karşıtlıklardan kurtulduğu, ED ve D1'i etkin bir ilk durum dilbilgisi olarak gördüğü, dilbilgisel ve sözlüksel öğrenme ayırımında öğrenme alanını varsayılan D1 Türkçe ve D2 İngilizce özeline indirgediği, değiştirgenlerin tanımı

ve tespitinde Chomsky'nin MP'nı temel alarak saptadığı için bu öğrenme modeli Minimalist Model olarak adlandırıldı. Bu kuramsal çalışma dilin mantıksal yapısında gerçekleşen süreçlere uygun olarak gerçekleşen bir öğrenme sıra düzeni içinde ikinci dil öğrenimini sadece varsayılan iki dil özelinde değiştirenlerin ayarlanmasına ve dilbilgisel özelliklerin öğrenilmesine indirgeyen ve D2 öğrenimini ED ve D1 bilgisini D2 bilgisinden çıkararak ekonomik, sade bir dil öğrenim modeli oluşturmaktadır. Bu durumda D1 Türkçe D2 İngilizce olması durumunda ikisi üçü seçenekli evrensel değiştirgen altısı ise dile özgü dilbilgisel özellikler olmak üzere toplam dokuz dilbilgisel farklılığa indirgenen dilbilgisel öğrenme alanı anadili Türkçe hedef dili İngilizce olan bir dil öğrencisinin dilbilgisel öğrenim alanını oluşturmaktadır. Geri kalan tüm öğrenme sözlüksel öğrenmeden ibarettir. Böyle bir minimalist yaklaşım öğrenme-edinim, birinci-ikinci dil, davranış-biliş gibi karşıtlıklar ile belirtililik, aradıl, ilk durum, edinim sıra düzeni ile ilgili tartışmalar açısından ve bu modele uygun özgün öğretim yöntem ve teknikleri geliştirme çalışmalarına da katkı sağlayacaktır.

6. SONUÇ

TÜBİTAK ARDEB 3001 projeleri kapsamında desteklenen bu çalışma berimi ekonomik ilkelere göre işleyen dilin karmaşık kavramsal karşıtlıklar, tek yönlü davranışsal veya bilişsel yaklaşımlarla açıklanmasını tartışmaya açarak ekonomik ilkelere göre işleyen dilin bilişinin de bireysel insanın en temel dürtülerini törpüleyen ekonomi ilkesi temelinde minimalist bir yaklaşımla tartışılması gerektiği düşüncesiyle hazırlanmıştır. Maliyeti en aza indirmek, gereksiz bileşenleri devre dışı bırakmak ve verimliliği en üst düzeye çıkarmak için 20. ve 21. yüzyıllarda farklı teknolojik ve bilimsel alanlarda

kendini gösteren ekonomi anlayışı minimalizmin temel yaklaşımını oluşturmuştur. Bu yaklaşımın temel ilkelerini ‘sadelik’, ‘temel işleve indirgeme’ ve ‘gereksiz açıklamalardan kurtulma’ gibi ekonomi düşüncesine dayalı yaklaşımlar oluşturur. Dil çalışmalarına edebiyat alanında giren minimalizm, dilbilim çalışmalarında ise sesini en belirgin şekilde Chomsky’nin (1991-1995) Minimalist Programıyla duyurur. Dilleri daha evrensel fakat daha sade bir şekilde temsil etmek için gereksiz söz dizimsel veya biçim bilgisel işlemlerin türetimsel hesaplamalardan çıkarılmasını öneren bir araştırma ve çözümleme usulü (Minimalist Program) olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda ilk önce çalışmanın temel içeriği ve amacı anlatıldıktan sonra çağdaş bilişsel ve dilbilimsel ikinci dil edinim ve öğrenme modelleri ile bu yaklaşımların temel özellikleri tanıtılmış ve tartışılmıştır. Ardından ED’nin dil öğrenim ve edinimi ile ilgili görüşleri aktarıldıktan sonra evrensel ilkeler ve değiştirgenler ile ne kastedildiği anlatılmış ve açıklanmıştır. Sonraki bölümde minimalizm, Minimalist Program ve minimalist yaklaşımdan ne kast edildiği ve bu çalışmaya nasıl katkı sağlayacağı tartışılmış ve burada Minimalist Öğrenme Modelinin temel öngörülleri ve dayanakları ile açıklanmıştır. Bununla birlikte Türkçe ve İngilizce dilleri varsayılan D1 ve D2 olarak belirlenmiş ve bu diller arasındaki değiştirgensel farklılıklar ve dilbilgisel özellikler MP ile tanımlanmış ve varsayılan D1 Türkçe ve D2 İngilizce için ilk durum dilbilgisi ve dil bilgisel öğrenme alanının kapsamı belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sözlüksel öğrenme ve dil bilgisel öğrenme karşıtlığı açıklanmış ve sözlüksel ilk durum ile sözlüksel öğrenme alanları da açıklanmıştır. Son olarak Minimalist Model diye adlandırılan Anadil Edinci Temelli İkinci dil Öğrenim Modelinin temel özellikleri, edinim sıra düzeni, aradil, belirtililik ve zihinsel öğrenme süreçleri ile ilgili varsayımlarla birlikte tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Buna göre bu çalışmada varsayılan diller olarak D1 Türkçe D2 İngilizce durumunda ikisi üçü seçenekli evrensel değiştirgen altısı ise dile özgü dilbilgisel özellikler olmak üzere toplam dokuz dilbilgisel farklılığa indirgenen dilbilgisel öğrenme alanı D1 Türkçe D2 İngilizce öğrencisi için sade ve ekonomik bir öğrenme izlencesi ortaya koymuştur. Bu durumda anadili Türkçe hedef

dili İngilizce olan bir dil öğrencisinin dilbilgisel öğrenim alanı ikisi üçü seçenekli evrensel değiştirgen altısı ise dile özgü dilbilgisel özellikler olmak üzere toplam dokuz dilbilgisel farklılıktan oluştuğı belirtilmiş ve geri kalan tüm öğrenim alanının sözlüksel öğrenmeden ibaret olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak dilin doğal edinim ve öğrenim süreçlerine uygun olarak gerçekleşen bir öğrenme sıra düzeni içinde ikinci dil öğrenimini sadece değiştirgenlerin ayarlanmasına ve dilbilgisel özelliklerin öğrenilmesine ve D2 öğrenimini ED ve D1 bilgisini D2 bilgisinden çıkararak geri kalan bilgiyi sözlüksel öğrenmeye indirgeyen ekonomik, sade bir dil öğrenim modeli oluşturulmuştur. Bundan sonra bu modele uygun bir dil öğretim yöntemi ve öğrenme stratejilerinden oluşan bir metodolojik çalışmaya gereksinim olacaktır. Bu modelin öne sürdüğü tezlerin sahada öğrenciler üzerinde yöntemsel olarak uygulanması anadil edinci temelli ikinci dil öğretiminin olumlu ve olumsuz yönleri ile öğretim yöntemlerine minimalist bir yaklaşım kazandırmanın ekonomik ve sadelik kazandırma açısından verimliliğı tespit edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Abney, S.P. (1987). *The English noun phrase in its sentential aspect* (PhD Thesis), Massachusetts Institute of Technology, Massachusetts.<http://www.ai.mit.edu/projects/dm/theses/abney87.pdf> adresinden alınmıştır.
- Asbury, A. (2008). *The morphosyntax of case and adpositions*. University of Utrecht (Basılmış Doktora Tezi).
- Andersen, R. W. (1979). Expanding Schumann's Pidginization Hypothesis 1. *Language Learning*, 29(1), 105-119.
- Baker, C. L., & McCarthy, J. J. (Eds.). (1981). *The logical problem of language acquisition*. MIT Press (MA).
- Bertoni, F. (2002). *Minimalist architecture*, edited by Franco Cantini, translated from the Italian by Lucinda Byatt and from the Spanish by Paul Hammond. Basel, Boston, and Berlin: Birkhäuser, ISBN 3-7643-6642-7.
- Bialystok, E. (1982). On the relationship between knowing and using linguistic forms1. *Applied linguistics*, 3(3), 181-206.
- Bittner, M. & Hale, K. (1996). The structural determination of case and agreement, *Linguistic inquiry*, 27, 1-68.
- Boeckx, C. (2006). *Linguistic Minimalism, Origins, Concepts, Methods and Aims*. Oxford: Oxford University Press.
- Bozşahin, C., & Zeyrek, D. (2000). *Dilbilgisi, Bilişim ve Bilişsel Bilim, Dilbilim Araştırmaları*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bulut, T. (1996). *The availability of Universal Grammar to adult Turkish learners of English: Parameter resetting*. (Yayınlanmamış Doktora tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi.

- Can, C. (2000). *Türk yetişkinlerin İngilizceyi ikinci dil olarak edinimlerinde sözdizimi: ED'ye erişim savlarının sınanması*. XIV Dilbilim Kurultayı Bildirileri. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları, 171-80.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax* (Vol. 11). MIT Press. doi, 10, 90008-5.
- Chomsky, N. (1980). Rules and representations. *Behavioral and brain sciences*, 3(1), 1-15.
- Chomsky, N. (1981a). Lectures on government and binding: Foris, Dordrecht.1986. Knowledge of language: Its nature, origin, and use. New York: Praeger..(1993)" A minimalist program for linguistic theory". Kenneth Hale and Samuel J. Keyser, eds. The view from building, 20, 1-52.
- Chomsky, N. (1981b). Principles and parameters in syntactic theory. *Explanation in linguistics*, 32-75.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of language: Its nature, origin, and use*. New York, Greenwood Publishing Group.
- Chomsky, N. (1991). *Some Notes on Economy of Derivation and Representation*. Cambridge: The MIT Press.
- Chomsky, N. (1993). *A minimalist program for linguistic theory*, MIT Occasional Papers in Linguistics, Massachusetts: Cambridge.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*, Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N., & Collins, C. (2001). Beyond explanatory adequacy, *MITWPL*, (Vol. 20, pp. 1-28).
- Cinque, G. (1994). On the evidence for partial N-movement in the Romance DP. *Paths towards universal grammar*, Georgetown University Press, 85-110.

- Clark, R., & Roberts, I. (1993). A computational model of language learnability and language change. *Linguistic Inquiry*, 24(2), 299-345.
- Cook, V. J. (1985). Chomsky's universal grammar and second language learning. *Applied linguistics*, 6(1), 2-18.
- Cook, V. J. & Newson, M. (1996). Chomsky's Universal Grammar: an introduction (2). Oxford; Blackwell.
- Cummins, J., Swain, M., Nakajima, K., Handscombe, J., Green, D., & Tran, C. (1984). Linguistic interdependence among Japanese and Vietnamese immigrant students, *Communicative competence approaches to language proficiency assessment. Research and application*, (60-81).
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı," Psikolojinin Alanları"*, Remzi Kitabevi. ISBN 978-975-14-0250-9.
- Darwin, C.(2003). *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, John Murray, modern reprint Charles Darwin, Julian Huxley, *On The Origin of Species*. London: Signet Classics.
- Diaz-Rico, L. T., & Weed, K. Z. (2002). *The crosscultural, language, and academic development handbook: A complete K-12 reference guide* (4th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Eng, W. B., & Muftah, M. Y. A. (2011). English Verb Movement Parameter in the inter language of L1 Arabic Speakers. *The Linguistics Journal*, 5(1), 125-168.
- Ellis, R. (2008). *The study of second language acquisition*. 2nd Ed. Oxford: Oxford University.

- Ellidokuzoğlu, H. (1994). *Parameter setting in second language syntax: The case of Turkish learners of English* (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Erk-Emeksiz, Z. (2001). Do adult second language learners have Access to UG?. Aydın, Ö. "İkinci Dil Ediniminde Evrensel Dilbilgisine Erişim". *Dilbilim ve Uygulamaları Dergisi*, 2, 11-30.
- Felix, S. (1984). Maturational aspects of universal grammar. *Interlanguage*, 133-161.
- Gass, S. M. (2017). *Input, interaction, and the second language learner*. New York: Routledge.
- Geeraerts, D., & Cuyckens, H. (2007). Introducing cognitive linguistics. *Oxford handbook of cognitive linguistics*. New York: Oxford University Press.
- Goldberg, A. E. (1995). *Constructions: A construction grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Herschensohn, J. (2000). *The second time around minimalism and L2 acquisition*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Hawkins, R., & Chan, C. Y. H. (1997). The partial availability of Universal Grammar in second language acquisition: The 'failed functional features hypothesis'. *Second Language Research*, 13(3), 187-226.
- Henriksen, B. (2013). *Research on L2 learners' collocational competence and development—a progress report*. C. Bardel, C. Lindqvist, & B. Laufer (Eds.) *L* (2) 29-56.
- Holmberg, A. & Roberts, I. (2007). *Null Subjects: the structure of parametric variation*, Cambridge: CUP.

- Hornstein, N., Nunes, J. & Grohmann, K.(2005). *Understanding Minimalism*, Cambridge University Press, New York.
- Hudson, R. A. (1984). *Word grammar*. Oxford: Blackwell.
- Huxley, T. H. (1902). *On his memorial at Ealing, quoted in Nature XLVI*.
- Hymes, D. (1971). Competence and performance in linguistic theory. *Language Acquisition: Models and Methods*. New York: Academic Press.
- Jakendoff, R. (1977). *X-Bar Syntax: A study of Phrase Structure, Linguistic Inquiry Monograph 2*, Cambridge, MA: MIT Press, 1977.
- Jaeggli, O., & Hyams, N. (1988). Morphological uniformity and the setting of the null subject parameter. *In Proceedings of NELS* (Vol. 18, No. 1987, pp. 238-253). Amherst, MA: GLSA.
- Jiang, B., & Kuehn, P. (2001). Transfer in the academic language development of post-secondary ESL students. *Bilingual Research Journal*, 25(4), 653-672.
- Jin, L. (2008). Markedness and second language acquisition of word order in Mandarin Chinese. *In Proceedings of the 20th North American Conference on Chinese Linguistics (NACCL-20)* (Vol. 1).
- Kara, M. (2010). Gazi Üniversitesi TÖMER öğrencilerinin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve bunların çözümüne yönelik öneriler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 661-696.
- Kayama, Y. (2005). Acquisition of wh-in-situ: The case of L2 Japanese. In Alejna Brugos, Manuella R. Clark-Cotton & Seungwan Ha, *The 29 th Annual Boston University Conference on Language Development (BUCLD 29)* Proceedings Online Supplement.

- Kayne, R. (1994). *The Antisymmetry of Syntax*, Cambridge: MIT Press.
- Kornfilt, J. (1984). *Case marking, agreement, and empty categories in Turkish*, PhD thesis, Cambridge: Harvard University.
- Krashen, S. D. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. London: Prentice Hall Internationall.
- Krashen, S. (1994). The input hypothesis and its rivals. Implicit and explicit learning of languages, 45-77.
- Langacker, R. W. (2000). Why a mind is necessary? Conceptualization and grammar. *Meaning and cognition: A multidisciplinary approach*, 2, 25.
- Lightfoot, D. (1991). *How to set parameters*, MIT Press, Cambridge.
- Lüleci, M. (2010). Bilişsel Dilbilim, Şiirin Bilişsel Söylemi ve Sisler Bulvarı'nda Bilişsel Etkinleştirme. *Turkish Studies*, 5, 4.
- Nicol, J. & Greth, D. (2003). Production of subject-verb agreement in Spanish as a second language, *Experimental Psychology*, 50:3, 2003, 196-203.
- Ochs, E. (1979). Planned and Unplanned Discourse in Discourse and Syntax. *Syntax and Semantics Ann Arbor, Mich.*, 12, 51-80.
- Ouhalla, J. (2003). *Functional categories and parametric variation*, London: Routledge.
- Pienemann, M. (1998). *Language processing and second language development: Processability theory* (Vol. 15). John Benjamins Publishing.

- Pienemann, M. (Ed.). (2005). Cross-linguistic aspects of processability theory (Vol. 30). John Benjamins Publishing.
- Pinker, S. (1994). *The Language Instinct: How the Mind Creates Language*, New York: William Morrow.
- Radford, A. (2004). *Minimalist syntax: Exploring the structure of English*. Cambridge University Press.
- Radford, A. (2009). *Analysing English sentences: A minimalist approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasier, L., & Hiligsmann, P. (2007). Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28(2007), 41-66.
- Robinson, P., & Ellis, N. C. (Eds.). (2008). *Handbook of cognitive linguistics and second language acquisition*. New York: Routledge.
- Santesteban, M., & Costa, A. (2006). Does L1 syntax affect L2 processing? A study with highly proficient early bilinguals. Andolin Gogoan. *Essays in honour of Professor Eguzkitza*, 817-834.
- Schwartz, B. D., & Sprouse, R. A. (1996). L2 cognitive states and the full transfer/full access model. *Second language research*, 12(1), 40-72.
- Şeker, E. (2010), “*Communicative Approach as an English Language Teaching Method: Van Atatürk Anatolian High School Sample*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Şeker, E. (2015). *A Minimalist Approach to Analyzing Phrase Structures through Universal Principles and Parameters to Identify Parametric Variations Between English and Turkish Languages*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

- Şeker, E. (2016). “Designing a Competence-Based Syllabus for Turkish Speaking Learners of English in terms of Accessibility to Universal Grammar”. *Journal of Language and Linguistic Studies*, ISSN: 1305-578X, 12(1), 79-109.
- Şeker, E. (2018). Bilingual Acquisition of English and Turkish languages: A case Study of a Turkish Infant. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 14(2), 183-192.
- Şimşek, M. (2012). Erek Dilin Dilbilgisi Öğretimine Kavram-Temelli Bir Yaklaşım: Anadil Destekli Dil Öğrenme-A Concept-Based Approach To L2 Grammar Instruction: L1-Assisted Language Learning. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 1-24.
- Uzun, N. E. (2000). *Ana çizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*. İstanbul; Multilingual Yayınları.
- Van Gelderen, E. (2013). *Clause structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, L. (1981). The responsibility of grammatical theory to acquisitional data. *Explanation in linguistics*, (241-271), London: Longman.
- White, L. (1989). *Universal grammar and second language acquisition* (Vol. 1). John Benjamins Publishing.
- White, L. (2003). *Second language acquisition and universal grammar*. New York: Cambridge University Press.
- Zdorenko, T., & Paradis, J. (2008). The acquisition of articles in child second language English: fluctuation, transfer or both?, *Second Language Research*, 24(2), 227-250.

EKLER

Ek I: D1 Türkçe D2 İngilizce
İlk Durum Sözlüğü (Ses ve
Anlam Yönüyle Ortak ve
Benzer Sözcükler)

a

able to: abıl(mek)
abnormal: anormal
absurd: absürd
academic: akademik
academician: akademisyen
accent: aksan
accessory: aksesuar
accumulate: akümüle, toplama
acid: asit
acne: akne
acoustics: akustik
acrobat: akrobat
actor: aktör
action: aksiyon
active: aktif
activist: aktivist
activity: aktivite
actress: aktris
actual: aktüel
acute: akut
adapt: adapte etmek
adaptation: adaptasyon
add :(ek) eklemek
addition: (adisyon) ek, ilave,
toplama
address: adres
admiral: amiral
advantage: avantaj
advantageous: avantajlı
advocate: avukat

aerobics: ayrobik
aesthetic: estetik
afford: efor
agency: ajans
aggressive: agresif
aggression: agresiflik
akin: yakın, yakın
alarm: alarm
alert: alarm durumunda olmak
alcohol: alkol
algebra: cebir
algeria: cezayir
allegory: alegori
allergic: alerjik
allergy: alerji
alloy: alaşım
alphabet: alfabe
alternative: alternative, seçenek
amateur: amatör
ambience: ambiyans, atmosfer,
hava
ambulance: ambülans,
cankurtaran
amoral: ahlak dışı (moral:
ahlak, ahlaki)
anemia: anemi, kansızlık
anesthesia: anestezi,
uyuşturmak
announce: anons duyurmak
ilan etmek
antenna: anten
anterior: ata, önceki
ancient: antik eski
antique: antik antika
anti- - e: karşı
antisocial: antisosyal,
insanlardan kaçan
anxiety: anksiyete, endişe,
kaygı

apartment: apartman dairesi
apart: ayrı
apparatus: aparat aygıt cihaz
aquarium: akvaryum
aqua: su
archaeology: arkeoloji
architect: mimar
archive: arşiv
area: alan
arena: arena
argument: argüman tartışma
münakaşa
aristocrat: aristokrat asil
arithmetic: aritmetik
armada: donanma
arm: silah, kol
armed :silahlı, donanımlı
army: ordu
arrangement: aranjman
düzenleme
arrange: düzenlemek
yerleştirmek
arrive: varmak
arsenal: cephanelik mühimmat
art: sanat
artist: sanatçı
artesian: artezyen (well: kuyu)
aspirin: aspirin
assimilate: asimile etmek
assimilation: asimilasyon
assistant: asistan yardımcı
assist: yardım etmek
astonish: şaşırtmak
astrology: astroloji
astronaut: astronot
astronomic: astronomik gökle
ilgili
astronomy: astronomi,
gökbilim

at :–de,-da
atheism: ateizm
atheist: ateist
athlete: sporcu
athletic: sportif
atmosphere: atmosfer
atom: atom zerre
attach: ataç, katmak, iliştmek
attack: atak hücum saldırmak
attraction: atraksiyon cazibe,
çekim
attract: cezbetmek, çekmek
august: ağustos
austere: sert
austerity: sertlik, haşnlik
authentic: otantik, gerçek,
hakiki
authority: otorite, yetki
authorize: yetki vermek
auto: oto
autobiography: öz yaşam
öyküsü
autocracy: otokrasi
autocrat: otokrat
autograph: imza
automatic: otomatik
automobile: otomobil
automotive: otomotiv
autonomy: otonomi özerklik
autopsy: otopsi
average: averaj, ortalama
aware: farkında, haberdar
axis: eksen

b

babe: bebe
baby: bebek

bachelor: bekar, diploma,
lisans mezunu
back: geri
background: arka plan
bacteria: bakteri
bad: kötü (beddua: kötü dua)
baggage: bagaj, çanta yeri
bag: çanta
balance: balans, denge
balcony: balkon
ball: top (football)
ballet: bale
balloon: balon
baltic: altık
bamboo: bambu
banal: banal, bayağı, sıradan
banality: sıradanlık, banallık
band: bando, takım
bandage: bandaj
bank: banka
banker: banker, bankacı
bankrupt: iflas
bankrupted: iflas etmiş
baptism: vaftiz
baptize: vaftiz etmek
bar: bar, çubuk
barbarian: barbar, vahşi
barbaric: barbarca, vahşice
barbarism: barbarlık
barbarity: barbarlık
barbecue: barbekü, mangal
barber: berber
baron: baron, çok zengin
işadamı
barracks: kışla, baraka
barrel: varil
barrette: baret, saç tokası
barricade: barikat, engel
barrier: bariyer, engel

base: baz, temel, esas
baseball: bezbol
basket: basket, sepet
basketball: basketbol
bat: yarasa (batman: yarasa
adam)
bath: banyo
baton: baston, değnek
battalion: tabur
battle: muharebe, savaş
battery: batarya, pil
bazaar: pazar, çarşı
beefsteak: biftek
beef: sığır eti
beer: bira
behavior: davranış
(behaviorism)
beige: bej
beret: bere
best: en iyi
bitter: acı
bibliography: bibliyografya
bicycle: bisiklet
bill: fatura, makbuz
billboard: bilbord, reklam
panosu
billiard: bilardo
billion: milyar
biochemistry: biyokimya
biography: biyografya
biological: biyolojik
biology: biyoloji
biscuit: bisküvit
bit: az, parça
bite: ısırma
bitter: bitter, acı
blast: patlama
block: blok,
blockage: kapatma, engelleme

bluff: blöf
blur: bulanık
boat: bot, tekne
body: vücut
bodyguard: badigard, koruma
boiler: kazan, buhar kazanı, su kaynatıcı
boil: kaynatmak
bomb: bomba
bombard: bombalamak
bond: bono, bağ
bonnet: bone
bonus: bonus, ikramiye, prim
boom: gümlleme, patlama
boot: bot (ayakkabı)
border: kenar,sınır, (bordür)
bosporus: istanbul boğazı
botanical: botanik
botany: botanik
boulevard: bulvar, geniş cadde
bound: sekmek, zıplamak (ribaund)
bouquet: buket, demet
bourgeois: bujuva
boutique: butik
box: kutu
boycott: boykot
bracelet: bilezik
brain: beyin
brainstorm: beyin fırtınası (storm: fırtına)
brainwash: beyin yıkamak (wash: yıkamak)
branch: bıranş, dal
brave: cesur, cesaretli (bravo)
bravo: aferin, bravo
bridge: köprü, briç
brilliant: parlak, gözalcı

broker: brokır, komisyoncu, banker
bronze: bronz
brother: birader, erkek kardeş
bucket: buket, kova
buckle: bukle, toka
budget: bütçe
buffet: büfe
bug: böcek
bull: boğa
bulldozer: buldozer, dozer
bulletin: bülten
bump: vurma, çarpma
bumper: tampon
bureau: büro
bureaucracy: bürokrasi
burger: ekmek arası
bust: büst
butt: popo, kıç, sap, dipçik
buttocks:but, kalça, kaba et
button: buton, düğme

C

cabin: kabin, kulübe
cabinet: kabine
cable: kablo
cacao: kakao
cactus: kaktüs
cadaver: kadavra, cest
caesarean: sezeryan
café: kafe, küçük lokanta
cafeteria: kafeterya
caffeine: kafein
caftan: kaftan
cage: kafes
cake: kek
calcify: kireçlenmek
calcium: kalsiyum

caldron: kazan
calendar: takvim
caliber: ap, kalibre
caliph: halife
call: ağrı, çağırmak
(call center: ağrı merkezi)
calligrapher: hattat
calligraphy: kaligrafi, yazı sanatı
calorie: kalori
camel: cemel, deve
camellia: kamelya
camera: kamera, foto makinesi
cameroon: kamerun
camouflage: kamuflaj
camp: kamp
campaign: kampanya
campfire: kamp ateşı (fire:ateş)
campground: kamp yeri (ground: yer)
campus: kampüs
canal: kanal
canapé: kanepa
canary: kanarya
cancel: iptal
cancer: kanser
candle: kandil, mum
candy: şeker
cannibal: yam yam
cannon: top güllesi, cephanesi
canoe: kano
canteen: kantin
canvas: branda bezi, çadır
canyon: kanyon
cap: kepek, takke
capacity: kapasite
capability: kabiliyet, yetenek, kapasite
capable: yetenekli, kabiliyetli

capacious: kapasiteli, geniş hacimli
cape: kap, pelerin
capital: kapital, sermaye, başkent, büyük
capitalism: kapitalizm, sermayecilik
capitulation: kap tilasyon, şartlı teslim
capitulate: teslim olmak
captive: ele geçirmek
captivity: esaret
capture: zaptetmek, elegeirmek
caprice: karpis
capsule: kapsül
captain: kaptan
caravan: karavan
carbohydrate: karbonhidrat
carbon: karbon
carbonate: karbonat
carburetor: karbüratör
carcass: karkas, cest, leş
card: kart
catalogue: katalog
cardboard: karton, mukavva
cardinal: temel, ana, bellibaşlı
cardiologist: kardiyolog
cardiology: kardiyoloji
career: kariyer
cargo: kargo
caribbean: karayip
caricature: karikatür
carnival: karnaval
carton: karton
cartoon: izgifilm
cartridge: kartuş
case: kasa
cash: keş, nakit para

cashmere: kaşmir
casino: kumarhane
cassette: kast
castle: kale
cat: kedi
catalog: katalog
cataract: katarak
catastrophe: afet, felaket
category: kategori
caterpillar: tırtıl
cathedral: katedral
catholic: katolik
caucasian: kafkasyalı
cauldron: kazan
cavernous: kocaman
caviar: havyar
cavity: kavite, çürük
cease: kes, kesilmek, son
bulmak
cell: pil, hücre
cellular: selüler, hücresel
celluloid: selüloit
cellulose: selüloz
cement: çimento
censor: sansür
cent: sent
center: merkez
centigrade: santigrad
central: merkezi
centralize: merkeze toplamak
centrifugal: santrifüz,
merkezkaç
ceramic: seramik
ceremony: seramoni, tören
certificate: sertifika, belge
certify: onaylamak, tasdik
etmek
cesarean: sezeryan
ceylon: seylan

chad: çad
chaiselongue : şezlong
champagne: şampanya
champion: şampiyon
chance: şans
channel: kanal
chaos: kaos, kargaşa
chaotic: kaotik, karmaşık
character: karakter
characteristic: karakteristik
charge: şarj
charisma: karizma
charlatan: şarlatan
charming: çekici
chassis: şasi
chat: sohbet
chatty: konuşkan
check: çek, kontrol etmek
check up: çekap, kontrolden
geçmek
cheetah: çita
chef: şef, ahçı
chemical: kimyasal
chemist: kimyacı, eczacı
chemistry: kimya
chew: çiğnemek
chic: şık, modaya uygun
chicken: tavuk
chief: şef, amir
chile: şili
chill: çile, soğuk, üşüme
chilly: soğuk, serin
chimpanzee: şempanze
chin: çene
china: çin
chip: çip, cips,
chocolate: çikolata
choir: koro
cholera: kolera

cholesterol: kolesterol
choreography: koreografi
chorus: koro
christ: mesih, isa
christian: hristiyan
christianity: hristiyanlık
chrome: krom
chromosome: kromozom
chronic: kronik
chronological: kronolojik
chronology: kronoloji
chronometer: kronometre
cigar: puro
cigarette: sigara
cinema: sinema
cipher: şifre
circulation: sirkülasyon
circular: dairesel, yuvarlak,
circulate: dönmek, sirküle
olmak
circus: sirk
citizen: vatandaş
citrus: turunç
city: şehir
civic: şehire ait
civil: sivil, vatandaşa ait
civilian: sivile ait
civilization: medeniyet
clarinet: klarnet
class: klas, sınıf
classify: sınıflandırma
classic: klasik
classical: klasik
clean: temiz
clear: temiz, açık, net
cliché: klişe, basmakalıp
click: tıklamak
climate: iklim
clinic: klinik

clip: klip, kırpma
closet: klozet,
club: klüp
coach: koç
coal: kor, kömür
coarse: kaba
cocaine: kokain
cockpit: kokpit, pilot kabin
cocktail: kokteyl
cocoa: kakao
coconut: hindistan cevizi
cocoon: koza
code: kod
coiffeur: kuaför
coke: kola
collect: toplamak
collection: koleksiyon,
biriktirmek
collective: kollektif, ortaklaşa
college: kolej
colon: kolon
colonial: koloni, sömürge
colonialism: sömürgecilik
colony: kolon, sömürge
color: renk
colour: renk
colossal: kocaman
column: sütun, kolon
combination: kombinasyon,
birleşme
combine: kombine, birleşmiş
comedian: komedyen
comedy: komedi
comfort: konfor
comfortable: rahat, konforlu
comic: komik
command: komuta etmek,
emretmek
commander: komutan

commando: komando
commission: komisyon
committee: komite
communication:
komünikasyon, iletişim
communicate: iletişim kurmak
communism: komünizm
commune: komün
community: toplum
company: şirket
compartment: kompartıman,
bölme
compass: pusula
compile: derlemek
complement: tamamlayıcı
complete: tamamlamak
complex: karmaşık
complication: engel, pürüz,
zorluk
compliment: kompliman iltifat
compose: derlemek toplamak
bestelemek
composition: bir araya getirme,
beste,
compress: kompres sıkıştırmak
computer: bilgisayar
concentrate: konsantre dikkati
toplamak
concentration: konsantrasyon
yoğunlaşma
concept: konsept kavram
concert: konser
concord: barış uyum
condition: kondisyon sağlık
durumu, koşul
conductor: kondüktör biletçi
cone: koni

confederation: konfederasyon
configuration: konfigürasyon
görünüm
congress: kongre
conjecture: konjektür zan sanı
tahmin
connect: bağlamak
connection: bağlantı
consensus: konsensus fikir
birliği
conservation: muhafaza
koruma
conserve: muhafaza etmek
korumak
conservative: tutucu
muhafazakar
consulate: konsolosluk
contact: kontak, temas
continent: kıta
continental: kıtasal
continuous: devam eden süren
contra- : -karşı, aksi
contract: kontrat sözleşme,
mukavele
contractor: müteahhit
contrary: aksine, karşıt
contrast: kontrast karşıtlık,
zıtlık
control: kontrol
cooperative: ortak müşterek
cooperate: işbirliği yapmak
coordinate: kordine etmek
coordination: kordinasyon
copier: fotokopi makinesi
copy: kopya
corner: korner köşe
cornet: kornet külah
cornice: korniş
coronary: koroner kalple ilgili

corridor: koridor
corrosiyon: korozyon çürüme
cosmetic: kozmetik
cosmic: kozmik (universal:
evrensel)
cosmos: kozmos evren
costume: kostüm
cottage: kulübe
cotton: koton pamuk
council: konsey kurul
courier: kurye ulak
course: kurs ders
court: kort avlu
cowboy: kovboy çoban
cow: sığır inek
coward: korkak
cramp: kramp
cream: krem
creamy: kaymaklı,
creation: kreasyon yaratma
yaradılış
create: yaratmak
crèche: kreş çocuk yuvası
credibility: güvenilirlik
credible: güvenilir
credit :kredi itibar saygınlık
crime: cürüm suç
criminal: kriminal suçlu
crinkle: krinkıl kırışık
crisis: kriz bunalım
crisp: gevrek
criterion: kriter
critic: kritik eleştirmen
critical: tenkitçi eleştirel
criticize: eleştirmek tenkit
etmek
crunch: çıtır çıtır
crystal: kristal

cuisine: kuzine yemek pişirme
mutfak
culture: kültür ekin
cultural: kültürel
cup: kap kupa fincan
cure: kür tedavi
curable: tedavi edilebilir
cyst: kist

d

dab: dokunma
dance: dans
dancer: dansçı
dandy: mükemmel, züppe
danger: tehlike
dardanelles: çanakkale boğazı
data: veriler
datum: veri
decipher: deşifre şifreyi çözme
declaration: deklerasyon ilan
declare: deklare ilan etmek
decoder: dekoder şifre çözücü
decode: çözmek
decorate: dekore etmek
süslemek
decoration: dekorasyon
decorator: dekoratör
decorum: ortama adaba uymak
deep: derin
deepen: derinleşmek
deep freeze: difriz derin
dondurucu
defect: defo kusur
defense: defans savunma
defend: savunmak
defensive: defansif savunmaya
dönük

deflation: deflasyon havasını
söndürme
degenerate: dejenere olmak
yozlaşmak
degree: derece
delegate: delege temsilci
delete: silmek
deletion: slime çıkarma
delirious: delirmiş çıldırmış
delirium: delilik
deliver: dağıtmak
delivery: dağıtım
delta: delta, çatalağız
deluxe: lüks
demagogy: demagoji,
halkavcılığı
demijohn: damacana
democracy: demokrasi
democrat: democrat
democratic: demokratik
demoralize: moralini bozmak
denim: kot
density: yoğunluk
dense: yoğun
dental: dişle ilgili
dentist: dişçi
deodorant: deodorant, koku
giderici
department: departman bölüm
depart: -den ayrılmak, çıkmak
departure: ayrılış, çıkış
deposit: depozit, emanet
kaparo
depot: depo ardiye
depression: depresyon moral
bozukluğu
depth: derinlik
design: dizayn tasarım

desktop: masaüstü (laptop
dizüstü / lap diz)
desk: masa sıra
despot: despot tiran
despotic: despotça
destroyer: muhrip, yokedici
destroy: yıkmak yok etmek
detail: detay ayrıntı
detector: dedektör bulucu
detect: bulmak ortaya çıkarmak
detective: dedektif hafiye
ortaya çıkaran
detergent: deterjan
determination: kararlılık azim
tayin etme
detone: detone ses bozulması
sesdüşümü
detonate: patlamak infilak
etmek
devaluation: devalüasyon
değerdüşürümü
devalue: devalue etmek değer
düşürmek
dexterity: el çabukluğu ustalık
dexter: eli çabuk usta
diabetic: şeker hastası
diabetes: diyabet şeker
hastalığı
diagnose: teşhis etmek
tanılamak
diagnosis: teşhis tanı
diagram: diyagram grafik
dialect: diyalekt lehçe
dialogue: diyalog karşılıklı
konuşma
dialysis: diyaliz
diamond: elmas
diaphragm: diyafram
diarrhea: ishal

dictate: dikte etmek yazdırmak
emretmek
dictator: dictator zorla yaptıran
diction: diksiyon söyleyim
sözcük seçimi
diet: diyet beslenme perhiz
dietician: diyetisyen beslenme
uzmanı
digital: dijital sayısal
dilemma: dilema ikilem çıkmaz
dim: donuk loş sönük
dinosaur: dinazor
dip: daldırmak batmak
diphtheria: difteri kuş palazı
hastalığı
diploma: diploma
diplomacy: diplomasi, ilişki
kurma ustalığı
diplomat: diplomat, ilişki
kurma ustası
diplomatic: diplomatic, ilişki
kurmada usta
direct: direkt dolaysız
doğrudan
direct: yönetmek, idare etmek
director: idareci müdür
disadvantage: dezavantaj,
sakınca
disadvantageous: dezavantajlı,
sakıncalı
disc: disk
discharge: deşarj, tahliye /
terhis etmek
disciplinarian: disiplinli
discipline: disiplin, düzen,
bilim dalı
disco: disko
discotheque: diskotek
disinfect: dezenfekte etmek

disk: disk
diskette: disket
distributor: distribütör, dağıtıcı
distribute: dağıtmak
distribution: dağıtım
dive: dalmak
diver: dalgıç
doctor: doktor
doctrine: doktrin, öğreti
document: döküman, belge
documentary: belgesel
dogma: dogma, inak
dogmatic: dogmatik, inaksal
dominant: baskın, egemen
donor: bağış yapan, verici
dosage: dozaj
dose: doz
doze: hafif uyku, şekerleme
dozen: düzine
dozer: dozer
double: duble, iki kat
dragon: ejderha
drainage: drenaj, akıtma,
boşaltma
drain: akıtmak, boşaltmak
drama: drama, oyun
dramatic: coşku veren, tiyatro
ile ilgili
dramatize: oyunlaştırmak,
dramlaştırmak
dual: çifte, çift
duel: düello
duet: düet
duke: duk
dull: donuk, sönük
duo: ikili, düo
duplex: dubleks, çift
durable: dayanıklı
durability: dayanıklılık

dynamic: dinamik, hareketli
dynamite: dinamit, patlayıcı
dynamo: dynamo
dysentery: dizanteri

e

eccentric: eksantrik, acayip
eccentricity: acayıplık, tuhaflık
echo: yankı
ecological: ekolojik
ecology: ekoloji, çevrebilim
economic: ekonomik
economy: ekonomi
ecosystem: ekosistem
ecstasy: coşu, kendinden
geçme
eczema: egzema
edema: ödem
edition: edisyon, basım
editor: editor, redaktör
effect: etki
effective: efektif, etkili, yürürlükte
efficacious: etkili, tesirli
efficacy: etki, tesir
efficiency: etkililik, verimlilik
effort: efor, çaba
egg: heg, yumurta
ego: ego, benlik
egoism: bencillik
egotism: egotizm, benlikçilik
egypt: mısır
egyptian: mısırlı
elastic: esnek, elastik
elasticity: esneklik, elastiklik
elect: elek, seçmek, elemek
election: seçim
elective: seçmeli, isteğe bağlı

electric: elektrikli
electrical: elektrikli
electricity: elektrik
electrician: elektrikçi
electrocute: elektro küt, elektrik çarpması
electron: elektron
electronic: elektronik
elegance: zerafet
elegant: zarif
element: eleman, öge, unsure, element
elf: cüce, yaramaz cin
eliminate: elemek, yok etmek
elimination: eleme, yok etme, eliminasyon
elite: elit, seçkin
elixir: iksir
ellipse: elips
elliptical: eliptik, elips şeklinde
embargo: ambargo
embassy: elçilik
embezzle: zimmetine geçirmek
embezzler. zimmetine para geçiren
emblem: amblem, simge
embryo: embriyo
emission: emisyon, yayma
emit. yaymak, çıkarmak
emotion: duygu
emotional: duygusal
empathy: başkasını anlayabilme
emperor: imparator
empirical: ampirik, deneysel
endure: dayanmak
energize: enerji vermek
energy. enerji, güç
england: ingiltere

english: ingiliz
entrance: antre, giriş
enzyme: enzim
epaulette: apolet
epic: epik, destan
epidemic: salgın
episode: bölüm, olay, epizot
equator: ekvator
equipment: ekipman, donanım, malzeme
erection: dikme, kaldırma
erect: dim, dikmek, kaldırmak
erosion: erozyon, aşınma, aşındırma
erode: aşındırmak
err: hata etmek
error: hata, yanlış
escort: eşlik etmek
esthetic: estetik
ethic: etik, ahlak
ethnic: etnik
etiquette: etiket, görgü kuralları
etimology: kökenbilim
euphrates: fırat nehri
eurasia: avrasya
europe: avrupa
evolution: evrim (revolution: devrim)
excel: üstün
excellence: üstünlük
excellency: ekselans
exercise: egzersiz, alıştırma
exhaust: egzoz
exhaustion: yorgunluk, tükenme, bitkinlik
exist: varolmak
existence: varoluş
exotic: egzotik, yabancı
export: ihraç

express: ekspres, özel
express: ifade etmek
expression: ifade
extra: ekstra, fazla, fazladan

f

fable: fabl, masal
fabric: dokuma
fabricate: imal etmek, üretmek
fabrication: fabrikasyon
factory: fabrika
façade: çehre, önyüz
facsimile: faks, kopya
factor: faktör, etken
faculty: fakülte, yeti, yetenek
faience: fayans, çini
falcon: şahin, doğan
family: familya, aile
fan: yelpaze, üfleme
fan: hayran
fanatic: fanatic, aşırı, muaassıp
fantastic: harika
fantasy: fantazi, hayal, düşlem
fascism: faşizm
fault: faül, kusur, yanlış
favorite: favori, beğenilen
fax: faks
feasibility: fizibilite, uygunluk
feasible: mümkün, yapılabilir, uygun
festival: bayram
feast: ziyafet, bayram
festive: neşeli
festivity: kutlama
federalism: federalizm
federation: federasyon
female: dişi
feminine: kadınsı

feminist: kadın savunucusu,
feminist
feminism: feminizm
ferry: feribot, vapur
feudal: feodal
fiasco: fiyasko
fiat: emir, karar
fiber: lif
fiesta: bayram, festival
figure: figür, resim, sayı, rakam
film: film, zar, ince örtü
filter: filitre, süzgeç
filtrate: süzme
final: final, nihai, son
finalist: finale kalan
finance: finans
financial: finansal
finish: bitirmek
finland: finlandiya
firm: firma, şirket
fission: fizyon, bölünme
fitness: formdalık, zindelik,
sağlık
flash: flaş, ani parıldama,
çakmak
flex: esnek, bükmek
flexible: esnek, bükülebilir
flirt: flört
flora: flora, bitki örtüsü
floral: çiçek ile ilgili
fluorescent: floresan, lamba
flute: fülüt
fobby: fobi, korku
focus: odak, odaklanmak
ford: yürüyerek geçmek, geçit
foreman: formen, ustabaşı
formal: resmi
formality: formalite, resmiyet
format: biçim

formation: formasyon, oluşum
formula: reçete, formül
forum: forum
forward: forvet, ileri, ileride
olan
fossil: fosil
fraction: fraksiyon, kesir,
parka, bölüm
fragment: fragman, bir parçası
fresh: taze
fuel: yakıt
full: dolu
fun: eğlence, zevk
function: fonksiyon, vazife, iş
fund: fon, para
fundamental: temel, esas,
kökten
fusion: füzyon, birleşme,
kaynaşma

g

galleon: kalyon
gallery: galeri
gallon: gallon
gallstone: safra taşı
galosh: galoş, lastik
galvanize: galvanizlemek,
harekete geçmek
game: oyun
gammon: jambon
gangster: gangister, çete üyesi
gang: çete
garage: garaj
garden: bahçe
garrison: garnizon
gas: gaz, benzin
gaseous: gazlı
gasoline: benzin

gastric: mide ile ilgili
gay: neşeli, parlak, eşcinsel
gazelle: gazal, ceylan
gazette: resmi gazette
gel: jel
gelatin: jelatin
gendarme: jandarma
gender: cinsiyet, cins
gene: gen
general: general, genel
generalization: genelleme
generator: jeneratör, electric
üreten
generate: üretmek
generation: jenerasyon, kuşak,
nesil, üretim
genetic: genetik
genocide: jenosit, soykırım
gentleman: centilmen,
beyefendi
gentle: kibar, nazik
geography: coğrafya
geological: jeolojik
geology: jeoloji
geometric: geometrik
geopolitics: jeopolitik
georgia: gürcistan
geriatric: geriatrik, yaşlılık
germ: mikrop
german: alman
ghetto: getto
gigantic: kocaman
giraffe: zürafa
global: küresel
glucose: glikoz
glycerin: gliserin
go: git
goal: gol, amaç, hedef
goiter: guatr

golden: altın, altından
gorilla: goril
governor: vali, idareci
grammar: dilbilgisi, gramer
grand: büyük, muhteşem
granite: granit
graph: grafik
graphic: grafikle ilgili
gray: gri
grease: grez yağı, yağ
greasy: yağlı
greenland: grönland
grill: ızgara
grocer: bakkal, manav
guardian: gardiyan, muhafız
guard: muhafaza etmek,
korumak
guerilla: gerilla, savaşı
guitar: gitar
gut: bağırsak
gym: spor salonu
gymnasium: spor salonu
gynecology: jinekoloji
gypsy: çingene
gyp: hileci, sahtekar, kazıkçı

h

habitat: habitat, doğal ortam
hall: hol, salon
hallucination: halusinasyon,
sanı, hayal
halo: hale, ağıl
halogen: halojen
hamburger: hamburger
handball: hentbol, el topu
hand: el
handle: ellemek, kulp
hangar: hangar

harass: rahatsız etmek, taciz etmek
hard: zor
harmonious: ahenkli
harmonize: ahenk uyum sağlamak
harmony: ahenk, uyum
harp: harp, arp
harsh: sert acı
harvest: hasat, mahsül
havoc: hasar
hell: cehennem
hellish: kötü iş, pis iş, berbat
hello: merhaba
hemoglobin: hemoglobin
hemorrhage: kanama
hemorrhoid: basür, hemoroid
hepatitis: hepatit
herald: haberci
hercules: herkül
hero: kahraman
heroine: kadın kahraman
heroin: eroin
heron: balıkçıl
heterogeneous: heterojen, aynı olmayan
hexagon: altıgen
hiccup: hıçkırık
hierarchical: hiyerarşik, ast-üst ilişkisi
hierarchy: heyerarşi
hieroglyph: hiyeroglif
hindu: hindu
hinterland: iç bölge
hippo: suaygırı
histology: histoloji, dokubilim
hobby: hobi, özel ilgi alanı
holding: kuruluş

homogeneous: homojen, aynı cinsten
honour / honor: onur
hooligan: hooligan, serseri
hop: hoplamak, sıçramak
horizon: ufuk
hormone: hormon
horoscope: fal
hospitable: misafirperver, konuksever
hospital: hastane
hotel: otel
human: insan
humanism: hümanizm, insancılık
humanist: hümanist
hush: huşu, derin sessizlik
hydraulic: hidrolik
hydroelectric: hidroelektrik
hydrology: hidroloji, subilim
hydrogen: hidrojen
hygiene: hijyen, sağlıkla ilgili
hygienic: hijyenik, sağlıklı
hyperbola: hiperbol
hypertension: yüksek tansiyon
hypnosis: ipnoz
hypnotism: ipnotizma
hypnotist: ipnotizmacı
hypnotize: ipnotize etmek
hypotenuse: hipotenüs
hypothesis: hipotez
hysteria: isteri, histeri
hysterical: isterik

i

iceland: izlanda
icon: ikon, simge
ideal: ideal, ülkü

idealism: idealizm
idealist: idealist
ideology: ideoloji
idiom: deyim
idol: put
idolize: putlaştırmak
iguana: iguana, bir tür kertenkele
illiterate: ummi, okuma bilmeyen
illuminate: ışıklandırmak, aydınlatmak
illusion. ilüzyon, yanılsama
image: imaj, görüntü
imbecile: embesil, aptal
imitation: imitasyon, taklit
imitate: taklit etmek
immoral: ahlaksız (moral: ahlaki)
immortal: ölümsüz (mortal: ölümcül)
immune: imün, bağışık
immunity: imünite, bağışıklık
imperial: emperyal, imparatorluk
imperialism: imparatorluk, emperyalizm
impetus: zor, şiddet
implant: dikmek, aşılama, nakletmek
impose: empoze, zorlamak, dayatmak
impression: izlenim
impulse: tepki, itki, nabız, atım
incidence: sıklık, olay, vak
incident: ani, olay, vaka
income: gelir, girdi (outcome: çıktı, gider)
index: indeks, fihrist, dizin

indian: hintli, kıızılderili
indigo: çivit mavisi
indirect: dolaylı, direkt olmayan
industrial: endüstriyel, sınai
industry: endüstri, sanayi
infancy: bebeklik
infect: enfekte etmek, bulaştırmak
infection: enfeksiyon, bulaşma
inflammation: enflamasyon, iltahaplanma
influenza: grip
informal: gayri resmi
information: enformasyon, bilgi
informative: açıklayıcı, bilgi veren
infrared: enfrarüj, kızılötesi
injection: enjeksiyon, iğne
inorganic: organik olamayan
insane: akıl hastası, deli
insanity: delilik
insignia: makam simgesi, işaret, alameti
insomnia: uykusuzluk
institute: enstitü, kuruluş
instrument: enstrüman, alet, araç
instrumental: enstrümental, aletli
insulin: ensülin
integral: integral, bir bütünün parçası
intellectual: entellektüel, aydın
intellect: akıl, zihin
interesting: enteresan, ilginç
intern: satajer doctor, iç

international: uluslararası,
enternasyonal
internet: internet
interpol: uluslararası polis
intolerant: hoşgörüsüz
(tolerant: hoşgörülü)
irony: ironi, alay, istihza
isolate: izole etmek, tecrit
etmek
isolation: izolasyon, kaplama,
tecrit etme

j

jackal: çakal
jacket: ceket
jargon: argo
jasmine: yasemin
jazz: caz
jean: kot
jeep: cip
jest: şaka yapmak
jesus: isa
jetton: jeton
jew: musevi, yahudi
jewish: yahudi
jiggle: cikle, sallanmak,
titremek
jihad: cihat
jockey: cokey
joker: joker, şakacı, soytarı
jordan: ürdün
journal: günlük, dergi, gazete
journalism: gazetecilik
journalist: gazeteci
jubilee: jubile, belli miktarda
yıl dönümü
judo: judo
juggler: hokkabaz, hilekar

jumbo: kocaman
junior. yaşça küçük
junta: cunta
juror: juri üyesi
jury: juri

k

kangaroo: kanguru
karate: karate
ketch up: ketçap
kettle: ketıl, çaydanlık
keyboard: klavye
kill: katletmek, öldürmek
kilo: kilo
kindergarten: ana okulu
kinetic: kinetik, hareket halinde
king: kral
kit: takım, malzeme
kiwi: kivi

l

laboratory: laboratuar
lady: bayan, hanımefendi
laic: laik
lap: diz
laptop: dizüstü
lark: şaka, eğlence, cümbüş
larva: tırtıl, kurtçuk
laser: lazer
lantern: lamba, fener, ışıldak
lava: lav
lavatory: lavabo
lavander: lavanta
leader: lider
lead: liderlik etmek
league: lig
legal: yasal

legion: lejyon
lemon: limon
leopard: leopar
-less: -siz
lesson: ders
lethal: ölümcül
leukemia: lösemi
levantine: lavanta
liberal: liberal, serbest, özgür, erkin
license: lisans, izin, ruhsat
lilac: leylak
limit: limit, sınır, had
limitation: sınırlama
limited: sınırlı, sınırlı ortak
link: bağlantı
lipid: lipit, yağ
liqueur: likör
liquid: likit
liquor: likör
list: liste
liter: litre
litter: çöp
literature: literatür, edebiyat
literate: okur yazar (illiterate: ummi)
lobby: lobi, kulis
local: yerel, lokal
locale: olay yeri
location: yer, konum
locomotive: lokomotif
lodge: kiralık oda
lodging: oda kiralama
logarithm: logaritma,
loge: loca
logistics: lojistik
lollipop: saplı şeker
london: Londra
lord: efendi, toprak sahibi

lotion: losyon
lottery: loto, piyango
lyric: lirik

m

macabre: kabiri, ölümü
hatırlatan, korkunç
macaroni: makarna
machine: makina
machinist: makinist
macro: makro, büyük
macroeconomics: makroekonomik
madam: madam, hanımefendi
magazine: magazin, dergi
magic: büyü, sihir
magma: magma
magnesium: magnezyum
magnet: mıknatıs
magnetic: manyetik
magneto: manyeto
magnum: şaheser, başyapıt
mail: posta
mailbox: posta kutusu
majestic: heybetli
majesty: heybet, hükümdar ünvanı, majeste
major: büyük
majority: çoğunluk
malign: kötü, kötü huylu
mama: anne
mamma: anne
mammal: memeli
mammoth: mamut, devasa
manager: menajer, yönetici, müdür
manage: yönetmek, idare etmek

mandate: manda, emir, ferman
mandatory: mecburi, zorunlu
maneuver: manevra
manganese: manganez
maniac: manyak
manicure: manikür
manifesto: bildiri, tebliğ
manifest: belli, açık, açıkça
gösterme
manipulate: çıkar için
kullanmak
manipulative: çıkarıcı
manual: manüel, elle yapılan
manuscript: yazı, el yazısı
marquis: maki
marathon: maraton
marble: mermer
march: mart
marginal: marjinal, sivri, uç
margin: kenar, sınır, uç
marijuana: marihuana
marina: yat limanı
marine: denizle ilgili
market: market, bakkal
marketing: pazarlama
marmalade: marmelat
marshal: mareşal
mascot: maskot
mask: maske
mason: duvarcı, usta, mason
massage: masaj
masseur: masör
master: effendi, sahip
matador: boğa güreşçisi
match: maç, eşleştirmek
material: material, malzeme
materialism: maddecilik,
materyalizm
math: matematik

mathematical: matematiksel
measure: ölçmek (mezuro)
measurement: ölçü (mezuro)
mechanic: mekanik
mechanism: mekanizma
medal: madalya
medallion: madalyon
media: medya
medical: medical, tıbbi
medicine: tıp, sağlık,
ilaç(medi-cana,-sina)
medium: medium, orta
megalomania: megaloman,
büyük görme
melancholy: melankoli,
karasevda
melody: melodi, ezgi
member: üye
memorandum: muhtura, not,
nota
memorial: anma, anıt, hatıra
memory: hafıza, bellek, anı
mentality: mentalite, düşünce
mental: zihinle ilgili
mercury: civa
mercy: merhamet
merger: birleştirme
merit: değer, erdem, fazilet
message: mesaj
messenger: haberci
metabolic: metabolik
metabolism: metabolizma
metal: metal
metallic: metalik
metaphor: metafor, mecaz
meteor: meteor, gök taşı
meteorology: meteoroloji
metro: metro, ana kent

metropolis: metropol,
büyükşehir
micro: micro, küçük
microbe: mikrop
microbiology: mikrobiyoloji
microchip: mikroçip
microorganism: mikro
organizma
microscope: mikroskop
microwave: microdalga (wave:
dalga)
migraine: migren
militant: militan
military: askeri
milk: süt
million: milyon
millionaire: milyoner
mimic: mimik
minaret: minare
mince: ince ince doğramak
mineral: mineral
miniature: minyatür
minibus: minibüs
minimal: minimal, az, asgari
minimize: minimize, ufaltmak,
küçültmek
minimum: en az
minor: minor, küçük, az
minority: azınlık
mixed: karışık
mixer: karıştırıcı
mix: karıştırmak
mixture: karışım
mobile: mobil, hareketli
mobility: hareketlilik
mock-up: maket
model: model
modern: modern
modernity: modernite

modifier: niteleyici, değiştirici
modify: modifiye etmek,
değiştirmek
module: modül
molecular: moleküler
molecule: molekül
moment: moment, an, b,r an
momma: anne
monarch: monark, kral,
hükümdar
monastery: manastır
money: mani, para
mongol: moğol
monitor: monitor, ekran
monkey: maymun
monologue: monolog
moral: ahlaki, ahlaklı
morale: moral
moron: moron, gerzek, salak
morphine: morfin
morse: mors alfabesi
mortal: mortal, ölümcül
mortality: mortalite, ölüm oranı
mortgage: ipotek
mosaic: mozaik
moslem: müslüman
motel: motel, otel
motif: motif
motivate: motive etmek,
motivation: motivasyon
motive: motive eden , güdü
motor: motor
motorbike: motorsiklet
motorcycle: motorsiklet
mouse: fare
mucous: mukoz, sümüklü
mucus: sümük, balgam
multicellular: multiselüler, çok
hücreli

mummy: mumya, annecik
murmur: mırıldanma
muscular: masküler, kaslı,
adaleli
museum: müze
music: müzik
musical: müzikal
musician: müzisyen
musk: misk
muslim: müslim
mustang: yabani bir at
mutant: mutasyona uğramış,
ucube
mutate: mutasyona uğramak
mutation: mutasyon, değişim
myopia: miyop
mystic: misitk
myth: mit, söylence, uydurma
mythology: mitoloji
mythological: mitolojik

n

nadir: en aşağı nokta
nasal: nazal, burun ile ilgili
nose: burun
natural: naturel, doğal
navigation: navigasyon, yön
bulma
navigate: yön bulmak
navigator: yön bulan
negative: negative, olumsuz
neural: nöral, sinirsel
neuralgia: nevralji, sinirsel ağrı
neurology: nöroloji, sinir bilim
neutral: nötr, tarafsız
neutrality: tarafsızlık
new: yeni
nickel: nikel

nicotine: nikotin
niggard: nigar, cimri
nightingale: bülbül
nitrogen: nitrojen
noah: nuh
nodule: nodül, düğümçük
norm: norm
normal: normal
nostalgia: nostalji
notary: noter
notarize: notere onaylatmak
note: not
notebook: defter
nuance: nüans, ayrıntı, ince
fark
nuclear: nükleer
nucleus: çekirdek
nugget: külçe
number: numara, sayı
numeral: numara, rakam
numerator: numerator, sayaç
numerical: sayısal
nylon: naylon

o

obese: obez, aşırı kilolu
obesity: obezite
object: nesne
occur: ortaya çıkmak
ocean: okyanus
oceania: okyanusya
octagon: octagon, sekizgen
octane: oktan
octopus: ahtapot
offense: ofans, hücum
offensive: ofansif, hücum
office: ofis, büro
officer: ofis elemanı, memur

okay: okey, tamam
oncology: onkoloji
opaque: opak, saydam
olmayan, donuk
opera: opera
operation: operasyon, işlem,
ameliyat
operative: operatif, faal,
çalışan
opportunism: oportunist,
fırsatçılık
opportunity: fırsat, şans
oppress: baskı, zulüm
oppression: baskı, zulüm
optic: optic, görsel
optician: gözlükçü,
option: opsiyon, seçim, tercih
orange: oranj, portakal
orchestra: orkestra
organ: organ, uzuv, org
organic: organik
organism: organizma
orientalism: doğuculuk,
doğubilim
orientalist: oryantalist,
doğubilimci
orient: doğu, şark
oriental: doğuya ait, doğulu
original: orjinal, asıl, özgün
originality: orjinallik, özgünlük
orthopedic: ortopedik, kemikle
ilgili
osteoporosis: osteoproz
ottoman: osmanlı
oval: oval
oven: fırın
ox: öküz
oxcart: öküz arabası
oxide: oksit

oxygen: oksijen
oyster: istiridye
ozone: ozon

P

pacific: pasifik
package: paket
packet: paket
paddle: pedal, kürek
pajamas: pijama
palace: palas, saray
palaver: palavra, boş laf
palestine: filistin
pallette: palet
palette: palet
pancake: pankek
pan: tava
panel: panel
panic: panik
panorama: panorama
panther: panter
papyrus: parirus, kağıt
parchment: parşümen, kâğıt
paper: kağıt
paprika: paprika, kırmızı biber
parachute: paraşüt
parallel: paralel
parasite: parazit
parcel: parsel
pardon: pardon, affetmek,
bağışlamak
pariah: parya
parity: parite
parliament: parlamento
parrot: papağan
part: parça, bölüm
partial: kısmi, kısmen
partisan: partizan

partner: partner, ortak, eş,
arkadaş
passport: pasaport
pass: pas, geçmek, paso
passive: pasif, atıl
passivity: atalet, pasiflik
pasta: pasta, makarna
pastel: pastel
pastille: pastil
pasture: otlak, mera
patent: patent
patriot: patriyot, vatansever,
yurtsever
patriotic: vatnsever, yurtsever
patrol: devriye, karakol
patron: patron, hami
patronage: patronaj, hamilik
pay: ödeme, ücret, maaş,
hakediş, pay
peak: pik, zirve
pedal: pedal
pediatric: pediatrik, çocukla
ilgili
penalty: ceza, penaltı
penalize: cezalandırmak
penal: cezai, ceza ile ilgili
penguin: penguen
pepper: biber
performance: gösteri, temsil,
icraat
perform: gösteri yapmak, icra
etmek
perfume: parfüm
periodic: periyodik, süreli,
aralıklı
periodical: süreli yayın, dergi
personnel: personel, kadro
person: kişi, şahıs

persona: istenmeyen kişi (na,
no)
personal: kişisel, şahsi
pessimistic: pessimist,
karamsar
petrol: petrol, benzin
phantom: hayalet
pharaoh: firavun
pharmacist: eczacı
pharmacy: eczane
phase: faz, safha, aşama
phenomen: fenomen, olgu
philosopher: filozof
philosophy: felsefe
phobia: fobi
phone: fon, telefon
photo: foto, resim
photogenic: fotojenik
photograph: fotoğraf
physical: fiziksel
piano: piyano
pick up: pikap, toplama,
kaldırmak
pick: toplamak
picnic: piknik
pigment: pigment, renk, boya
pilot: pilot
pin: topluiğne, iğne
pinch: çimdiklemek
ping pong: pin pon
plastic: plastik
plateau: plato
platform: platform, peron,
kürsü
platonian: platonik
plus: artı, fazla
pocket: cep
podium: podyum
poem: şiir

poetic: şiirsel
poetry: şiir
poet: şair
poker: poker
polarity: polarite, kutup
polarize: polarize, kutuplanmak
polemic: polemik, sert tartışma
police: polisler
policeman: polis (man:erkek)
policewomen: polis (woman: kadın)
policy: poliçe
politic: politik, siyasi
politics: politika, siyaset
politician: politikacı, siyasetçi
poly- : çok
pomp: pompa
population: popülasyon, nüfus, topluluk
popular : popular, herkesçe bilinen
popularity: popülerite, bilinirlik
populate: toplanmak, yoğunlaşmak
porcelain: porselen
portable: portatif, taşınabilir
portion: porsiyon, kısım, parça, bölüm
portrait: portre
pose: poz, duruş
position: pozisyon, konum, yer, mevki
positive: pozitif, olumlu
post: sonra
post: posta
postage: postalama, posta ücreti
postal: postal, posta ile ilgili
poster: poster

posture: postür, duruş
potato: patates
potential: potansiyel
practicable: pratik, uygulanabilir
practical: pratik, uygulamalı, tatbiki
practice: pratik, uygulama, tatbikat
prestige: prestij, itibar
prefabricated: prefabrik
premature: prematüre, erken doğan
premium: prim
presentable: prezentabl, istenilen
preservation: koruma, muhafaza
preserve: korumak, muhafaza etmek
press: basın, medya
primary: primer, temenl, ilkel, ilk, birincil
primer: astar
princess: prenses
principal: baş, ana, başlıca, temel
print: baskı
printer: yazıcı
priority: öncelik
prism: prizma
problem: problem
process: işlem, süreç
procedure: yol, yöntem
production: prodüksiyon, yapım, üretim
producer: prodüktör, üretici, yapımcı
produce: üretmek

professional: profesyonel,
mesleki
profession: meslek
professor: professor, hoca
profile: profil, kısa biyografi
prognosis: prognoz, tahmin
project: proje
promotion: promosyon
pronto: hemen, derhal
prostate: prostat
protect: korumak muhafaza
etmek
protection: koruma, muhafaza
protein: protein
protest: protesto etmek, karşı
çıkma
protocol: protokol, anlaşma
provocation: provokasyon,
tahrik
provoke: provoke etmek,
kışkırtmak
psych: psik, ruhen hazırlamak
psyche: ruh
psychiatrist: psikiyatrist, ruh
bilimci
psycho: psiko, ruh hastası
psychopath: psikopat, ruh
hastası
pudding: puding
pure: pür, saf, arı, has
pajamas: pajama
pyramid: piramid

q

quota: kota, sınır, hisse, pay
quotation: alıntı, iktibas
quote: alıntı yapmak

r

rabbit: tavşan
racket: raket
radar: radar
radial: radial, ışınsal
radiation: radyasyon
radiator: radiator
radical: radikal, kökten
radicalism: radikalizm,
köktencilik
radio: radyo
raid: saldırı
rally: rali
rant: rant, atıp tutmak
rap: haifif vuruş
rapid: hızlı
rating: reyting, kategori,
sınıflandırma
rational: rasyonel, akla uygun,
makul
ray: ışın, şua
reaction: reaksiyon, tepki
reactor: reaktör
real: gerçek
realism: gerçekçilik, realizm
realist: realist, gerçekçi
realistic: makul, akla uygun
reality: realite, gerçek
reception: resepsiyon, alma,
kabul
record: rekor
rectify: rektefe etmek,
düzeltmek
rector: rektör
recur: tekrar olmak ,
nüksetmek

referance: referans, gönderme, havale, ilgi
refer: gönderme yapmak, ilgi kurmak
referendum: referandum
refine: rafine etmek, arındırmak
refinery: rafineri, arıtma tesisi
reflector: reflektör, yansıtıcı
reflect: yansıtmak
reflex: refleks, ani tepki
reform: reform, ıslahat
refrigerator: buzdolabı
regal: krala ait, krallara layık
regime: rejim
regulator: regülatör, düzenleyici
regularity: düzen
regularize: düzenlemek
regulate: düzenlemek
regular: düzenli
regulation: düzenleme
rejoice: sevinmek, bayram etmek
relativity: izafiyet, görelilik, nispiyet
relative: nispi, izafi, göreceli
relax: dinlenmek, rahatlamak
report: rapor etmek, haber vermek
reservation: rezervasyon, ayırtma
reserve: ayırtmak
reservoir: rezervuar, depo, hazne, birikme
residence: rezidans, ikamet, konut, mesken
resist: direnmek
resistance: rezistans, direnç

restoration: restorasyon, yeniden yapım
restore: restore etmek, yeniden yapmak
revision: revizyon
revolution: devrim (evolution: evrim)
rigid: ricit, katı, sert
risk: risk
ritual: rituel
robot: robot
rock: kaya, sallanmak (rock and roll)
roll: yuvarlanmak
roller: silindir, merdane
rocket: roket
role: rol
romantic: romantik
romanticism: romantizm
rose: gül
rosy: gül rengi, güzel, hoş
rotary: dönen, göbekli
rotation: rotasyon
rotate: döndürmek
route: rota, yol
routine: rutin, adet, usul
royal: krala ait, krala yakışır
rural: kırsal

S

sabotage: sabotaj
saboteur: sabotajcı
saccharin: sakarin
sadism: sadizm
sadistic: sadistçe
safari: safari
safe: güvenli

sag: sarkmak
saga: destan
salable: satılabilme
sale: satış
sell: satmak
salesman: satıcı
salad: salata
salami: salam
saline: tuzlu
saliva: salya, tükürük
sallow: sararmış, soluk, solgun
salon: salon
saloon: bar, meyhane
salute: selamlamak
sandal: sandal, sandalet
sandwich: sandviç
sanitary: sağlıkla ilgili
sap: aptal, avanak
sapphire: safir, göz yakut
sarcastic: sarkastik, alaylı
sardine: sardalye balığı
satan: şeytan
satellite: uydu
satin: saten, atlas
satiric: hicivli
satire: hiciv, taşlama
sauce: sos
sausage: sosis, sucuk
say: söylemek, söz
scale: skala
scanner: tarayıcı
scan: taramak
scenario: senaryo
scenarist: senaryo yazarı
scene: sahne
schizophrenia: şizofreni
school: okul
scholar: bilimsel, bilim, ilim adamı, burs

scholastic: okulla ilgili, eğitsel
score: skor, sayı, puan
scotland: iskoçya
scots: iskoçlar
scottish: iskoç
screen: ekran
season: sezon, mevsim
seasonal: mevsimsel
secretary: sekreter
secretion: sekresyon, salgılama, salgı
sector: sektör
secular: seküler, laik
secularism: laiklik
segment: segment, bölüm, parça
seismic: sismik
select: seçmek
selection: seleksiyon, seçim
semester: sömestir, dönem
seminar: seminer
senate: senato
senator: senatör
senior: senyor, yaşça büyük, kıdemli
seniority: kıdem, yaşça büyüklük
sensor: sensor, alıcı, duyucu
sensation: sansasyon, duyum, duygu
sensory: duyuşsal, duyumsal
serenade: serenat
serial: seri
serum: serum
servis: servis, hizmet
serve: servis yapmak, hizmet etmek
servant: hizmetçi
sesame: susam

set up: system, kurmak
sex: seks, cinsiyet, cinsel ilişki
shampoo: şampuan
shell: kabuki, deniz kabuğu
shenanigan: saçmalık,
maskaralık
shilling: şilin, madeni para
shock: şok
shoot: şut
shop: şop, dükkan, alış veriş
short: şort, kısa
show: şov
shush: susmak, susturmak
signal: dikkat çeken, sinyal,
işaret
silicon: silisyum
silicone: silikon
sketch: skeç
slap: sille, tokat
slash: slaş, kesmek
slave: köle
slavery: kölelik
slavish: köle gibi
sling: sapan
smith: nalbant, demirci
smog: sisli, kirli hava, dumanlı
smoke: duman, sigara içmek
soak: suya daldırmak, ıslatmak
social: sosyal
socialism: sosyalizm
socialist: sosyalist
society: toplum, dernek
sociological: sosyoojik
sociology: sosyoloji
socket: soket, yuva
soda: soda
sodium: sodium
sofa: kanepa
soft: yumuşak

soften: yumuşatmak
solar: güneş ile ilgili
solarium: solaryum
solution: solüsyon, çözüm,
eriyik
source: kaynak, köken
spastic: spastik
spatula: ıspatula
speaker: spiker, konuşmacı,
sunucu
speak: konuşmak
special: spesiyal, özel
speculation: spekülasyon
speculative: spekülatif
splash: sıçratmak
sponge: sünger
spongy: sünger gibi
sponsor: sponsor
spontaneous: spontane, anında
gelişen
sport: spor
sportsman: sportmen
spray: sprey, serpmek
sprint: hızla koşmak
sprite: peri, cin
stability: istikrar, denge
stable: dengeli
stadium: stadyum
stallion: aygır
stand: stand
standard: standart
star: yıldız
start: başlamak
static: statik, durağan
station: istasyon
statistics: istatistik
statistical: istatistiksel
status: statü, durum
step: adım

steril: siteril, mikropsuz
stern: sert
stick: sopa, baston, değnek,
çubuk
stock: stok, depo, borsa
stop: durmak
stoppage: stopaj, durdurma,
kesinti
stlye: sitil, tarz
stylist: sitilist
subject: subje, özne, konu
subjective: subjektif, öznel,
tarafılı
sulk: somurtmak, surat asmak
sulky: somurtkan, somurtuk
super: super, üstün
supermarket: supermarket
supersonic: sesüstü
support: desteklemek
survivor: hayatta kalan, sağ
kalan
survive: hayatta kalmak
suspicion: şüpheli, kuşku
suspicious: şüpheli
sustain: sürdürmek
sweater: süveter, kazak
swing: sallanmak
symbol: sembol, simge
symbolic: sembolik, simgesel
symbolize: sembolize etmek,
simgelemek
symmetry: simetri
sympathetic: sempdik
sympathy: sempati
symphony: senfoni
symphonic: semfonik
syndrome: sendrom
synonym: sinonim, eşanlamlı
syntax: sentaks, sözdizim

synthetic: sentetik, yapay
siphon: sifon
syria: suriye
syringe: şırınga, iğne
syrup: şurup
system: sistem, dizge
systematic: sistematik

t

table: masa
tablet: tablet, levha
taboo: tabu
tachycardia: taşikardi, çarpıntı
tactic: taktik
tactician: taktisyen
tactics: taktik
taffy: şekerleme
tailor: terzi
talent: yetenek, kabiliyet
talisman: tılsım
tampon: tampon
tang: keski tat, keskin koku
tangent: tanjant
tank: depo, tank
tanker: tanker
tape: bant
tariff: tarife
taste: tatmak
tattoo: tatu, dövme
taxi: taksi
team: tim, takım
technical: teknik
technicality: tekniklik
technician: teknisyen
technique: teknik
technology: teknoloji
telecommunication:
telekomünikasyon

telegram / telegraph: telgraf
telepathy: telepati, uzaduyum
telephone: telefon
telescope: teleskop, ırakgörür
television: televizyon
televiser: yayınlamak
temperature: sıcaklık, ısı, hararet
tempo: tempo
tension: tansiyon, gerilim
terminal: terminal, varış yeri, son durak
terminate: son vermek
terminator: son veren, bitirici
terrace: teras, taraça
terrific: fevkalade, harika, müthiş
terror: terör, şiddet, vahşet
terrorism: terörizm
terrorist: terörist
test: test, sınav, imtihan
testimony: tanıklık, şahadet, ifade
tetanus: tetanoz
textile: tekstil, dokuma
theater: tiyatro
theism: tanrıya inanma (ateizm: dinsizlik)
theme: tema
theocracy: teokrazi, tanrıya dayalı yönetim
theocratic: teokratik, tanrı'ya dayalı
theology: teoloji, ilahiyat, tanrıbilim
theorem: teorem
theoretic: teorik
theory: teori, kuram

therapy: tedavi, terapi
therapeutic: terapatik, tedavi edici
therapist: terapist
thermal: termal, ısıveren, termik
thermos: termos
thermosphere: termosfer
thermostat: termostat
thesis: tez
tight: sıkı, tayt
timing: tayming, zamanlama
toast: tost, kızartmak, kızarmış ekmek
toaster: kızartıcı, tost makinesi
tobacco: tütün, tabaka
toffee: yumuşak şeker
toilet: tuvalet
tolerance: tolerans, hoşgörü, müsamaha
tolerate: hoşgörmek, tahammül etmek,
tolerable: tahammül edilebilir
tomato: domates
tone: ton
toner: toner
tonic: tonik
tonnage: tonaj
tour: tur
tourism: turizm
tourist: turist
toxic: toksik, zehirli
toxin: toksin, zehir
traffic: trafik
tragedy: trajedi, facia, ağlatı
tragic: trajik, feci, üzücü
train: tren
tram: tramvay

transcribe: transcribe, yazmak, kaydetmek
transcript: transkript, döküm, kopya
transfer: transfer, nakletmek, nakil
transform: değiştirmek, dönüştürmek
transformation: dönüşüm
transistor: transistör,
transit: transit, ulaşım, aktarma
transplant: nakil
transport: taşımak, nakletmek
trap: tuzak, kapan
trauma: travma
traumatic: travmatik, sarsıcı
trend: trend, eğilim, akım
tribulation: tırbüstasyon, felaket, musibet
trigger: tetik, başlatmak
trophy: ödül, av hatırası
tumor: tümör
tunnel: tünel
turbine: türbin
turbulence: türbülans, karışıklık, kargaşa
turbulent: gürültülü patırtılı
turn: dön, dönmek
typhoon: tayfun
typhus: tifüs
typical: tipik
tyrant: tiran, zorba, zalim
hükümdar
tyranny: zulüm, zorbalık
tyrannical: zalim, zorba, gaddar
tyrannize: zulmetmek

U

ultimatum: ultimatom
ultra-: son derece-
ultrasonic: ultrasonik, sesüstü
ultrasound: ultrason
ultraviolet: ultraviyole, morötesi
uniform: üniforma
unit: ünite, birim
unite: birleştirmek
universal: evrensel
uranium: uranium
urea: üre
urine: idrar, sidik
urinal: pisuar
urinate: idrar yapmak, işemek
urge: uyarmak
urgent: acil
urgency: acil durum
urology: üroloji
utopia: ütopya

V

vacuum: vakum,
valley: vadi
vampire: vampir
van: kamyonet, minibüs
variation: varyasyon, değişiklik, çeşitlilik
variance: değişim, değişiklik, çeşitlilik
variant: farklı, değişik, çeşitli
vase: vazo
vector: vektör
vegetarian: vejeteryan

vegetation: vejetasyon, bitki
örtüsü
vehicle: araç, vasıta
ventilator: vantilatör,
havalandırma cihazı
ventilate: havalandırmak
ventilation: ventilasyon,
havalandırma
version: versiyon, çeşit
vet: veteriner
veteran: gazi
veto: veto
virus: virus
visa: vize
vision: vizyon, görüş
visit: vizite, ziyaret
visitor: ziyaretçi
vital: hayati
vitamin: vitamin
vocal: vocal, şarkıcı
volcanic: volkanik
volcano: volkan

W

wafer: gofret
wagon: vagon
wardrobe: gardırop
warranty: garanti
web: ağ
weep: ağlamak
welcome: hoş karşılamak, hoş
geldin
whiz: vızır vızır geçmek
wild: vahşi, yabani

wrinkle: kırışıklık
wry: eğri

X

xerox: fotokopi, kopya
x-ray: x ışını, röntgen

Y

yacht: yat
yard: yarda, bahçe, avlu
yankee: amerikalı
year: yıl (goodyear: iyi yıllar)
yell: bağırarak, nağra atmak
yoga: yoga
yoghurt / yogurt: yoğurt
yoyo: yoyo, aptal, dangalak
yuppie: yupi

Z

zebra: zebra
zenith: zirve
zeppelin: zeplin
zipper: fermuar
zonked: zonlamak, sarhoş, çok
yorgun
zoo: hayvanat bahçesi,
zoological: zoolijk
zoology: zooloji
zoom: zumlamak
zoroaster: zerdüş
zoroastrianism: zerdüşlük

IKSAD
Publishing House

978-605-7875-35-8